

Károlyfalvi József

A múlt igazsága – a jövő alapja

Írások, tanulmányok, beszédek, előadások

1993-2010

TARTALOM

A történelmi igazság az államok alapja

Tanulmányok, cikkek, írások – másképpen a történelemről

80 éve hunyt el Kada Elek

A Mollináryak dicsősége

Az utolsó doni hadifogoly

Kecskemét és Kassa, 1938 november

A Tildy-család tragédiája – Csornoky Viktor vértanúhalála

Hagyjuk már békén a fasisztákat!

A holokauszt etnodemográfiai kérdőjelei

Moldova György Kádár életrajza

Október 6. – akikre senki nem emlékezik.

A véres farsangtól a diadalmas békéig

Vallás vagy nemzet?

A történelemoktatás tönkretétele

Írások egy más irodalomról

Vitéz Somogyváry Gyula versei

Herczeg Ferenc (1863-1953) évfordulói

Gyóni Géza, a béke katonája

Amerikai költő Kecskeméten

Gondolatok könyvekről, emberi értékteremtésről

Vitéz Tiszaugi Szabó Tamás negyedik kötete előtt

„Légy győzelmek tanúja”

Bottyán János és Kecskemét

Az iskola visszahívó ereje

Baja Béla köszöntése

A magyar nóta fővárosa

Magas életkor és kreativitás

Olimpia, morál, politika

Felborult iskolák

Fejezetek a rácjárások történetéből

Rövid ismertető művészi bemutatkozásokról

Színek, hangok az ezredfordulóról

Elhangzott beszédek, előadások

A reformáció emléknapija

A Baross utcai kórház ifjú hősei

A haza feldarabolása

Ragyogó őszi napok

Távoli tanulmányok – Latin-Amerikából

Zárszó

Képek, mellékletek jegyzéke

A történelmi igazság az államok alapja

Iustitia est regnorum fundamentum, mondták a rómaiak. E szentencia kissé átalakított, jelzős szerkezetű változatával szeretném bevezetni e tanulmányok, cikkek, elhangzott beszédek, előadások gyűjteményét. Vagyis: Iustitia historica est regnorum fundamentum.

Ahhoz a generációhoz tartozom, amely mást hallott, kellett, hogy tanuljon az általános iskolában, gimnáziumban, egyetemen, és mást hallott otthon. Természetesen e korban is voltak olyan elismerésre méltó pedagógusok, akik utalni mertek az igazságra.

Az olasz történész Paolo Taviani szerint, amikor az ember a múltról beszél a jelenhez akar szólni. Nem mindegy azonban, hogyan és mit szólnak a történelemről, az irodalomról a fogékony fiatal generációkhoz, vagy az átlagos műveltségű, munkában megfáradt, esetleg fásult emberekhez. Nagyon nagy felelősség ez.

Nem kicsi, hanem közepes, nem kelet-, hanem közép-európai nemzet vagyunk. A magyarság történelme, irodalma, kultúrája, művészete, sportja messze meghaladja 15 milliós létszámát.

Természetesen ezek az eredmények teremtetők nemcsak magyarok, hanem a hazánkban élő más nemzetiségű, vallású honfitársaink, nemzettársaink is voltak – és vannak.

A történelem viharai sokszor forgószélként söpörtek át rajtunk. Különösen a XX. század számos rendszerváltása, megrázkódtatása hagyott hátra sok lelki, tudati traumát. A külső hatások, érdekek belső lecsapódásaként számos értéket elvesztettünk.

A valós értékek azonban a sírból is visszatérnek. A külső érdekek, szempontok mellett Istennek hála e jelenségeknek is tanúi lehetünk. A történelmi, kulturális, művészi értékek kezdik megtalálni ismét helyüket. A jövő helyes útját csak a múlt teljes, pontos tisztázásával lehet megtalálni. Csak így alapozhatjuk meg a helyes, igazságos társadalmi gyakorlatot. Hegel teljesen tisztán fogalmaz: „Azok a mozzanatok, amelyeket a szellem látszólag maga mögött hagyott, megvannak a jelen mélységeiben is.” Így már minden érthető.

Talán Németh László írta, hogy minket nem a növekvő, burjánzó embermilliók, hanem az emberi minőség fejlődése fognak előrevinni.

Az emberi minőség eléréséhez, fejlődéséhez azonban a történelmi, kulturális, művészi, morális értékek átvétele nélkülözhetetlen. Hosszú ideig ettől megfosztottak minket, és jelenleg is jelentős erők állnak értékeink megtalálásának útjában.

Félreértés ne essék, semmiképp nem arról van szó, hogy a történelmi, kulturális paletta egyik oldala értékes, a másik kidobni való. A XX. század sokféle rendszerének, szellemi-politikai-kulturális áramlatainak mindegyikében voltak – jelentősen eltérő arányban – de megőrizhető társadalmi, történelmi törekvések, tettek, kulturális eredmények. Mindezeket szintetikusán úgy kell beépíteni a magyar jövőképhez, hogy a pozitív előrelépést szolgálják.

1945 után, és részben ma is inkább a nemzeti értékrendhez kötődő gondolatok lettek visszaszorítva, feledésre ítéelve. Ezért is kerültek itt felvetésre a hivatalos történelem, az oktatás, az irodalom által elfeledésre ítélt értékek. Ez az oka, hogy a már részben természetesen ismert gondolatok is közzétételre kerülnek.

A nagy német gondolkodó, Karl Jaspers szerint mi emberek az elidegenedés, létünk határhelyezetei ellen közösséget teremtünk. Ilyen a haza, a nemzeti kultúra, a vallási, és a településlakóhelyi közösség. Az ember csak e viszonylatrendszerben, ezekért dolgozva tud kibontakozni, tartalmas életet élni. Ezért szükséges múltunk, kultúránk helyes ismerete, értékeivel történő azonosulás. Tehát csak a múlt igazsága alapozhatja meg a jövőt.

A következő írások főként helyi lapokban, folyóiratokban jelentek meg főként az elmúlt évtizedben, vagy előadásként hangzottak el. Egyrészt a kecskeméti Jelen-Lét irodalmi folyóiratban láttak nyilvánosságot. E Pilinszky János díjas folyóirat kiemelkedő szerkesztőgárdájából Kovács László és Vörös József sajnos már nincsenek közöttünk, Kovács István József és Antalfy István ma is magas színvonalon, nagy intenzitással alkotnak.

A következő kiemelkedő közösség a Kecskeméten a dr. Henkey Gyula antropológus és Gergely Ernő őstörténeti kutató által irányított Magyarok Világszövetsége helyi szervezete volt. Lapot kiadva, rendszeres előadásokat, tudományos konferenciákat szervezve biztosította az MVSZ a város és környéke elkötelezett érdeklődői számára a népi-nemzeti gondolatok kisugárzását.

A harmadik kiemelkedő műhely dr. Endrey Antal Nemzeti Újsága volt. Tóni bácsi a nyolcvanas évek végén tért haza Ausztráliából és vállalta a politikai és kulturális szélmalomharcot. Nagyszámú könyve jelent meg, a Nemzeti Újság írásai magas szellemi, lelki, kulturális színvonalat képviseltek, hazaszeretetet, keresztény hitet, értékeket közvetítettek.

Megemlítendő még az említettek mellett a kecskeméti Történelmi Igazságtétel Bizottság és a Honvéd Hagyományőrző Egyesület. Szervezőmunkájuk, hatásuk kiterjed az egész megye területére.

Részben az említett szervezetek, alkotó személyiségek iránt kifejezett tisztelet jegyében kerülnek közzétételre az alábbi írások.

A történelmi igazság elveihez történő ragaszkodás, értékeinek keresése nem merülhetett volna fel az emberben a szülők, édesanyám és édesapám, a nagyszülők és a tágabb értelemben vett család indíttatása nélkül. Köszönet és hála érte. Egyben kötelezettség is.

Tanulmányok, cikkek, írások – másképpen a történelemről

80 éve hunyt el Kada Elek

80 éve, 1913. június 24-én hunyt el szálhűdés következtében Kada Elek, Kecskemét törvényhatósági jogú város polgármestere. Idézzünk a Kecskeméti Lapok korabeli számából: „Hunyt szemekkel, eszméletlenül, vasárnap reggel óta mozdulatlanságban fekszik a fényes elme. Állunk megrendülten, s megilletődve nézzük az idő homokjában mint perdül az egyik porszem a másik után... Egész élete csupa munka, fáradozás volt a város javára... Egy kiváló magyarral megint kevesebb...”

Kada Elek 1852. május 2-án született Kecskeméten. Szeretett édesanyját tragikus módon vesztette el, egy részeg randalírozó gimnazista lelőtte. Édesapja Kada Endre a városban nagy tekintélynek örvendő orvos volt.

Kada Elek a helyi katolikus gimnáziumban érettségizett, majd a kecskeméti és pozsonyi jogakadémián folytatott tanulmányait követően 1875-ben ügyvédi vizsgát tett. A következő évben feleségül vette Ferenczy Augusztát, aki unokahúga volt Ferenczy Idának, Erzsébet királynő társalkodónőjének.

Az 1870-es évek második felében ujjászervezte Kecskeméten az 1848-as Függetlenségi Pártot. Ebben pártvezető munkatársai Bagi László, Szokolay Mihály, Török Árpád, Hoskó József dr. Bagi Béla, Németh Ödön, Mádi János, Bódogh Lajos és Szabó Mihály voltak. 1878-tól két cikluson át a város egyik képviselője volt. Mint sokoldalú egyéniséget érdekelte a néprajz, a pusztai pásztorainak élete, ő tette meg az első lépéseket a bugaci idegenforgalom elindítására, később Bugac pásztoréletének tárgyait eljuttatta a millenniumi kiállításra. Kecskemét népvándorlás kori történelmét ásatásai révén világította meg, emellett népszínműveket, regényt, tudományos cikkeket, tanulmányokat írt. Nagyszámú írása jelent meg a Budapest, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Szabad Szó, Kecskemét, Vasárnapi Újság, Ország Világ című lapokban.

1891-től a Baross Gábor miniszter által irányított MÁV alkalmazottja, majd jogügyi szakosztályának elnöke lett.

Elmélyült a vasút fejlődése kutatásában, e témában tudományos művet állított össze a Magyar Államvasutak keletkezése és fejlődése címmel.

Az 1895-ös egyházpolitikai vita kapcsán Szilágyi Dezső igazságügy- és Csáky Albin kultusz-miniszter kérésére a kormány álláspontja támogatására röplapot írt.

1897-ben a város törvényhatósága egyhangúan polgármesterré választotta. Fekete István helyettes polgármesterrel a város pénzügyeit stabilizálták, a bevételeket megnövelték. A város pusztaszeri birtokait értékesítették, viszont közelebb újabb területeket szereztek (Baracson, Szentkirályon, Bugacon és Szentlőrincen).

Kada Elek Kecskemét környékén új településeket hozott létre: Árpádszállás, Monostor, Hetény, Szikra, ezenkívül megkezdte a parcellázást és telepítést.

Sokat fejlődött Kecskemét polgármestersége alatt. Megkezdődött a csatornázás, a vízvezeték, a villanyvilágítás kiépülése. Megnyílt Kecskemét legszebb útvonala a Rákóczi-út, közepén üdítő sétánnyal. Létrehozta a Népligetet és a Vigadót.

Polgármestersége alatt formálódott ki a város szecessziós karaktere a Cifrapalotával, Új-kollégiummal és a Luther-palotával. A város szerkezete tervei alapján rendeződött át.

Polgármestersége alatt művészi értékekkel is gazdagította a várost: 1906 júniusában avatta fel Telcs Ede Kossuth-szobrát. Avatóbeszédében felcsillant páratlan szónoki tehetsége: „Itt ahol ma Kossuth Lajos néma érc-szobra áll, 58 éve az élő Kossuth gyűjtő hangját hallhattátok... erre a gyűjtő szóra ragadtatok kézbe akkor ugyanazt a zászlót.”

Előkészítette a városi múzeum, a könyvtár, a mozi építését. Számtalan elemi iskolát létesített, majd a polgári leányiskolát, a gazdasági tanítóképzést és a szőlőmunkás tanfolyamot indította el. 1910-ben pedig a városi felsőkereskedelmi iskolát hozta létre Kossuth Ferenc ipari és kereskedelmi miniszter támogatásával.

Az ipari munkásság lakásgondjainak enyhítésére tervbe vette az un. Gorkij-lakások építését a Rákóczi úton. Többek közt ez is cáfolja a szociáldemokraták, a polgári radikálisok és későbbi követőik azon álláspontját, hogy a 48-as Függetlenségi Párt elzárkózott volna a szociális kérdések megoldásától, a társadalom dolgozó rétegei felé történő nyitástól.

Áldozatos munkával, nagy erőfeszítéssel sikerült eltüntetni az 1911. július 8-i földrengés nyomait Kada Elek közreműködésének betudhatóan.

Ekkor épültek fel az új kórház, a város új laktanyái az Izsáki úton, a siketnéma intézet és a tébolyda. Új vasúti vonal is nyílt Lajosmizse-Kerekegyháza felé a mezőgazdasági termékek szállítását segítő. Elindult a város új pályaudvara felépítése.

Nem foglalkozott közvetlen, saját gazdasági érdekeltségű tevékenységgel. A kor összeférhetlenségre vonatkozó szabályai egyébként is tiltották ezt. Szinte állandóan a városban tartózkodott és érte dolgozott.

Az 1913. június 22-i szélhűdést követően két nappal halt meg. A helyi sajtó életútját mint a turáni lélek szárnyalását látta, értékelte. A Felsőkereskedelmi Iskola évkönyve a következőképp búcsúzott: „Június 24-én, a szentiváni tüzek kigyulladására idején hunyt el, szállott el tőlünk polgármesterünk nagy szelleme. Mi is éreztük munkássága áldásos hatását. Mi is az emlékezés virágait hintjük sírjára, és áldást mondunk nagy emlékére.”

A június 26-i temetés napján az ipari munkásság munkaszünetet tartott. A városháza előtt a gyászoló család: hitvese, veje és leánya dr. Mohácsy Lajos és dr. Mohácsy Lajosné, unokái, fia Kada Endre árvaszéki ülnök, a polgári hatóságok, a helyőrség díszalakulata és a város gyászoló lakossága jelenlétében Révész István prelátus 12 pap segédkezésével végezte a szertartást. A közigazgatás, a város nevében Bagi László helyettes polgármester búcsúztatta. Ezt követően Mészáros József és Szegedi György tanácsnokok, dr. Angyal Vidor tisztii főügyész, Papp György rendőrfőkapitány, Füvessy Imre h. rendőrkapitány és Dömötör Lajos aljegyző a koporsót a ravatalról a gyászkocsira helyezték. A koporsót a Barna Tibor vezette lovas rendőralakulatot követően nagy tömeg kísérte a temetőbe, ahol ismét Révész István végezte a szertartást. Kada Eleket utolsó útján a városi dalárdák, az Operaház énekesei, szeretett hangszere, a tárogató hangja kísérte.

Kada Elek országos elismertségét mutatja, hogy részvéttáviratot küldtek Sándor János belügy-, br. Hazai Samu honvédelmi-, Darányi Ignác földművelési miniszter, Bárczy István budapesti, Fekete-Nagy kolozsvári, Broly pozsonyi polgármester, Ráday Gedeon Pest-megye főispánja és sokan mások. A város törvényhatósága jegyzőkönyvbe iktatta emlékét és a Vásári utcát róla nevezték el.

Kada Elek életútját eddig legrészletesebben Eötvös Nagy Imre írta meg a Kecskeméti Nagy Képes naptár 1914-es számában.

Kada Elek alakja, máig ható példa, iránymutatás.

Kecskeméti Lapok 1993. július 1.

A Mollináryak dicsősége

Ezekben a napokban, kilenc évtizede, hogy befejeződött az első világháború. A hazánk számára oly tragikus világháborúban, több mint félmillió magyar katona halt hősi halált, hazánk kétharmadát idegen hódítók szerezték meg, úgy hogy a fegyverszünet napjaiban az osztrák-magyar csapatok még idegen területen álltak. A közös hadsereg katonái sikeresen álltak helyt a frontokon – roppant túlerővel szemben. Illő megemlékezni a katonaváros Kecskemét hírnevet szerzett katonáiról.

A 38-as Mollináry ezredet III. Károly császár és király alapította, részt vett a dinasztia különféle porosz, itáliai, francia háborúiban a XVIII-XIX. században. Magyar vonatkozású története az 1878-as boszniai háborúval kezdődött, miután Kecskemétre helyezték, és magyar legénységgel töltötték fel. Számukra épültek az Izsáki-úti garnizonok.

1914 nyarán az orosz-pánszláv expanzív célok, a provokatív szerb politika, az osztrák diplomáciai-katonai preventív tervek, a francia szabadkőműves hatalmi politika kölcsönhatásaként a vén kontinens eddigi története legvéresebb háborújába zuhant. A magyar vezetés, Tisza István kormányfő ellenezte a háborús megoldást a július 7-i koronatanácson.

A város 1914 nyarán felbolydult méhkasoz hasonlóan, a felvirágzott katonavonatok a háború mellett tüntetők éljenzése indította a háborúba.

A város vezetése bevezette a háborús rendszabályokat. A Sándor István polgármester irányította városháza igen kiterjedt szociálpolitikai tevékenységet végzett, a hadbavonultak családját segítette, gyűjtéseket szerveztek, működtették a Kada-gyermekotthont. A város 1916-ban erdélyi menekülteket fogadott be, segített újjáépíteni az orosz támadásban elpusztult Felső-Komárnok Sáros megyei falut.

A 38-as közös, és a másik kecskeméti egység a 29-es népfelkelő ezred végigjárták a világháború hadszíntereit. Először Szerbiában, majd az olasz fronton harcoltak, miután a római kormány hadat üzent a Monarchiának. 1916-17-ben az orosz front következett, majd 1918 őszén a Piavénél fejezték be a háborút.

Az egységek történetét olvasva tragikus emberi sorsok bontakoznak ki. Az ezred első halottai Soós tizedes, Apelhauer és Aulich századosok voltak (az aradi vértanú unokája). Osváth, Paul, Angyal, Melion főhadnagykatonasapkaival letakart sírkeresztjei Szerbiában, Volhíniában maradtak. „Nem nő tenyérynél zöld sem, árva síromon...” hangzik a máig ismert szomorú dal.

A pergőtűzet figyelő Göbölös gyalogos sohasem vonult fedezékbe. Talán ő volt az a véres honvéd, aki Juhász Gyula versében megjelent a cár előtt és megkérdezte: „Száztoronyú Moszkva, ezer város mind tied, Mért kell neked az én kis hazám, minek?”

Balázs Imre és Sándor – 21 éves hadnagy és 19 éves zászlós – egy nap estek el 1917 májusában Roveretonál. Dr. Beretvás Jenő főhadnagy azzal a kórházvonattal tért haza holtan a limanowai győztes ütközetből, melyen a sebesült István öccse. A 19 éves Fodor Sándor zászlós még hazajött érettségizni, majd elesett. A sebesülése miatt a hátszágba vezényelt Sárközy Mihály zászlós, joghallgató, mivel a fél egyetem az olasz fronton volt, visszatért és ott is maradt örökre. Castel Dante lett örök nyughelye Héjjas Mihálynak, akinek pince-szövetkezeti elnök édesapja sokat segítette az ezredet, majd a fiát mintázó emlékszobrot emeltette a református temetőben.

A fiatal, derűs és bátor kolozsvári Fejér Vilmos százados, és Kocsis István középiskolai tanár sorsa a szerbiai sebesülés és halál lett. A legfiatalabb hősi halott a 29-es 17 éves Fazekas István volt, a legidősebb pedig a Szentháromság temetőben nyugvó Kapuvári Hausser Rudolf

tábornok, akit a piavei csata közben ért az ellenséges golyó 56 évesen. Az utolsó halott Székely Aurél százados volt, aki a Piavénél történt fogságba esése után kérése ellenére nem kapott sérülésére fertőtlenítést az angoloktól. Összességében Kecskemét háborús veszteségei 1500 körüliek voltak. A kecskeméti egység kötelékében voltak máshonnan származó veszteségek is.

Az utolsó parancsnok Hahne Rudolf ezredes a padovai fegyverszünet után visszavezette az ezredet Kecskemétre.

Szép emléket állított a Mollináryaknak 1918 őszén a Kecskeméti Lapok. „...Ahol a harcok fergetege a legviharosabban dúlt: a szerb ingoványokban, az orosz sztyeppéken, a Kárpátok bércein, a Karsztok szakadékain, a Piave kanyargó folyásánál ők mindenütt ott küzdöttek a legelső sorban.” A magyar alakulatok helytállását az is hangsúlyozza, hogy 1918 tavaszától már az ország teljes feldarabolására irányuló tervek ellen harcoltak.

Az 1918. október 31-i budapesti forradalmat követően november elején, rövid zavargások után Kecskeméten is megalakult a Nemzeti Tanács, és kísérletet tett a helyzet javítására, a foglalkoztatás, az ellátás javítására. Az ország megállíthatatlanul sodródott a széthullás felé. Lehet, hogy a forradalmak képviseltek valamiféle naív demokratikus és szociális célokat, ugyanakkor megjelent a rombolás is. Idézzük Bajcsy-Zsilinszky Endrét: „A szabadkőművesség... kötötte el a föld alatt vezetett szálakkal a nemzet ütőereit oly borzalmas biztonsággal, hogy annak csak a bolsevik üszkösödés lehetett a vége.”

Talán érdemes utalni egy ezután pont húsz esztendővel történt eseményre, mikor 1938. november 2. után a Dél-Felvidék visszatért. A négy nagyhatalom döntése alapján a honvédség eufórikus hangulatban vonult be a többségében magyarlakta területre. Kecskemét együtt ünnepelt Kassával. Ahogy Márai írta, őszirózsák vitték el a Felvidéket, és őszirózsák hozták vissza.

1945-90 között a magyar politika elfeledkezett az első világháború hőseiről. Az egykori ellenség Itália tisztelettel óvta, gondozta a volt ellenség magyar katonák emlékműveit, temetőit. A magyar állam internacionalista szemléletében minderről megfeledkezett. Egy olasz ismerősöm nagyapja a 20-as években Magyarországra vetődött, itt telepedett le, alapított családot. Magyar állampolgárként, már idősen a hetvenes évtizedben, mivel az 1918. októberi piavei csata részese volt, a Vittorio Veneto Lovagrend tagjának minősült. Ezért az olasz államtól egy arany emlékérmét és akkora pénzösszeget kapott, melyből egy házat lehetett vásárolni.

A Gulyás-testvérek a 80-as években forgatott Isonzo filmjében szembeötlő az állami tisztelettel, egyenruhában megjelenő olasz veteránok és a civilben, szegény magánemberként ideérkező egykori magyar katonák találkozása.

Ma, kilenc évtizeddel a háború befejezése után, a viszonylagos nyugalomban és jólétben élő embereknek illene megállni és visszatekinteni az akkori emberi és anyagi áldozathozatalra.

*Kecskeméti Léte 1998. október 28.,
Kecskeméti Lapok 2008. október*

Az utolsó doni hadifogoly

Beszélgetés Dorogi Károllyal

Dorogi Károly széles körű tiszteletnek, elismertségnek örvend Kecskeméten. Pedig a család Pozsony megyéből származik.

Igen, nagyapám Pozsony-megyében Jókán volt tanító, de a következő 48-as álláspontja, az iskolában elhelyezett Kossuth kép miatt helyezték a Kecskemét melletti Méntelek tanyasi iskolájába tanítónak a dualista korszak elején. Még a 40-es években is emlékeztek rá idős parasztemberek, a nagy hóban nem engedte haza a gyerekeket, a nagymama főzött nekik, a tanteremben elhelyezett szénán aludhattak. A nagypapa mint közalkalmazott lett Dianovszkyból Dorogi. A nagymama, aki a 40-es években 96 évesen halt meg, mindig visszavágyott az eredetileg magyar többségű Pozsonyba és vidékére. Ő még emlékezett 1848 pozsonyi eseményeire. Édesapám sokáig szolgált az első világháború frontján.

Az ifjúság, a tanulóévek a két világháború közötti időszakra estek.

1919. augusztus 5-én születtem Kecskeméten. Ez a kommun utáni időszak, a román megszállás időszaka. Elemi után a színvonalas Fiú Polgári Iskola következett, ahol kitűnő pedagógusok Szemeréy Andor igazgató és Vigh András is tanítottak.

Ezután a jelentős nemzeti hagyományokkal, sikerekkel büszkélkedő Kecskemét Th. Jogú város Felsőkereskedelmi Iskolája következett. Elég ha arra gondolunk, hogy Héjjas Jenő 1921-ben kollektíven vezette az iskola diákjait Nyugat-Magyarország védelmére, vagy ekkor indult el a nemzetközi hírnő nátaénekes Dóry József, a birkózó olimpiai bajnok Bóbis Gyula pályája.

Az eredmények az iskola kiváló pedagógusainak: dr. Vöröss József költő-irodalmárnak, dr. Hajnóczy Iván igazgatónak köszönhetőek. Ő a gyorsírást versbe szedve tanította. Egyébként Héjjas Iván országgyűlési képviselő sógora volt, testvére pedig a kitűnő író Hajnóczy Rózsa. Természetesen a többi tanárra is tisztelettel és szeretettel emlékszem.

És a diáktársak...

A foci, a cserkészlet, az önképzőkör sokat jelentett. Büszke voltam, mikor az igazgató a Petőfi utcai iskolában rám bízta a március 15-i beszédet. A fiatalos energiákat a labdarúgásban vezettük le, sok bajnokságot nyertünk. Arcok jelennek meg előttem: Návay István, aki a Bocskay, majd az FC Reims kiváló labdarúgója lett, később a Nemzeti Sport olvasói a nemzeti 11 közé szavaztak, de sajnos tragikus sorsa lett, 1950-ben az ÁVH végzett vele. Vagy a kiskunfélegyházi vasutas fiú Hermann Jóskaé, aki más iskolába került, de visszajárt közénk focizni. Ő is a háborúban tűnt el. Érettségi után a Vasgyár tisztviselője lettem, Jankovics Jenő osztálytársammal rendszeresen áttekertünk a nagykőrösi Cifra-kertbe egy pohár sörre vadonatúj Csepel kerékpárunkon. A legidősebb ma is élő diáktársunk az egy évtizeddel előttem végzett, ő volt pénzügyi vezetőként dogozó Szabó Pál. Ma a diákszövetség korelnöke. A keleti frontot ő is megjárta.

Milyen volt az iskola hangulata, politikai, felekezeti beállítottsága?

Izzó hazaszeretet, Trianon-ellenesség volt a meghatározó politikai alapelv. A fiúk jó viszonyban voltak egymással, bár sokan a Turul szövetség tagjai voltak, de semmiféle felekezeti, vallási ellentét nem volt: Aszódi, Molnár Feri, akik zsidó fiúk voltak jó magyarként gon-

dolgoztak egyenrangú osztálytársak, sporttársak voltak. Teljesen alaptalan az a rágalom, hogy zsidó fiúk nem lehettek cserkészek.

E szemlélet 1944-ig megmaradt, hiszen Sandberg Gusztáv Izrael volt bankelnöke, minisztere a tragikus 1944-es évben érettségizett itt.

Nekem is sok zsidó osztálytársam volt, velem együtt kerültek a frontra, mint munkaszolgálatosok. Sokan a szovjet támadáskor haltak hősi halált, vagy hadifogság embertelen, kegyetlen viszonyai közt vesztették életüket.

Rájuk nem emlékezik senki, nem emlegetik naponta őket politikai célzattal.

Hogyan alakult Karcsi bácsi részvétele a világháborúban ?

1940 decemberében vonultam be a kecskeméti 7. Zrínyi Miklós gyalogezred laktanyájába, alap- majd szakkiképzésre, 1942 júniusában indultunk ki az orosz frontra, ahol részt vettünk az előrenyomulásban, majd az Uriv és Korotojak környéki hídfőcsatákban. Karpaszományos tizedesként kezdtem, zászlósként fejeztem be a világháborút. Voltak ugyan korszerű fegyvereink, de a légénység nagy része Mauser puskával volt ellátva. A závarak befagytak a mínusz 30-40 Celsius közötti hőmérsékleten. Az 1943 januári szovjet támadás Osztrogoszknál bekezdte a 13. könnyűhadosztályt, és a 7. gyalogezredet. Január 19-én megkaptuk a parancsot a kitörésre. Az én századom az utóvéd volt. Sajnos hadifogságba estünk.

Ez emberi pokol lehetett...

Előbb Hrenovoje lágerbe kerültünk ahol a tomboló tífuszban, a hidegben, az étkezés hiányától nagyon sokan meghaltak. Emlékszem, mellettem halt meg volt iskolatársam, sporttársam, Hübscher Márton munkaszolgálatos honvéd. Ezután az Oranki láger, majd a vallási központ, Szuzdal következett. A tiszti lágerbe rendszeresen bejárt Vas Zoltán kommunista pártvezető, célja a Magyar Légio és a pártiskola számára volt jelentkezőket szerezni. Én a kormányzóra tett eskü miatt ötszöri kérést elutasítottam, bár még jövőbeli tisztségeket is ígért, templomba járásom iránt is érdeklődött, saját templomba járásáról is beszélt, csak éppen szombaton. Nem tűnt rosszindulatúnak, hazafiságát 1956-ban is bebizonyította. Sokan, akik elmentek a pártiskolára, tragikus véget értek: Szőnyi Márton repülőtisztet az oroszok partizánként vetették be Magyarországon, ekkor esett el, Pórfy Györgyöt 1949-ben koncepciós perben végezték ki. Persze voltak, akik később karriert futottak be. Erről az időszakról később nem beszélt senki sem szívesen, a Mátyás pince egyik vezetőjeként dolgozó volt tisztársammal Balázs Antallal találkozáskor megpróbáltam felidézni az eseményeket, erre ő leintett, hogy a falnak is füle van... Ma talán én vagyok az utolsó élő doni hadifogoly. A volt iskolám nevelése, az evangélikus hit sokat segítettek a borzalmas lágerviszonyok elviselésében.

Hogyan alakult a további pályafutás?

Zentai Vilmos szociáldemokrata államtitkár kérésére pár évig az új hadseregben szolgáltam, 1952-ben letartóztatott az ÁVH. A hadseregből eltávolítottak. Ezek az évek a családra is sok szerencsétlenséget hoztak. Feleségem, Steindl Mária családja szinte minden vagyonát elvették Nyugat Dunántúlon a kommunisták. Nem voltak tekintettel az országházat építő nagybátyjára.

1956-ban forradalmi tanácsban szerepeltem, majd a hatvanas években szinte egyedüli pártonkívüliként lehettem a járási Testnevelési és Sport Hivatal osztályvezetője. Munkámban támogattam Szabó János, a járási tanács emberséges elnöke. Ma nyugdíjasként a HOHE tagja vagyok, rendszeresen ünnepi beszédet tartok a Hősök Napján a kecskeméti Mollináry-szobor előtt.

Köszönöm a beszélgetést!

Nemzeti Újság 2006. április

Kecskemét és Kassa, 1938 november

Az 1930-as évtized végére, a 40-es évek elejére az 1920 körül mesterségesen kialakított imperialista versaillesi békerendszer elérkezett az összeomláshoz, ugyanez történt az általa erőszakkal létrehozott Kisantanttal és tagállamaival: először Csehszlovákiával, majd a királyi-Nagy-Romániával, végül az SHS-királysággal.

Csehszlovákia vezetői, Benes és Masaryk 1918-19-ben cseh dominancia mellett integrálták a Monarchia volt Cseh Királyságát, a Szlovákiának nevezett magyar Felvidéket és Kárpátalját. Ez nem történt erőszak nélkül, Benes 1916-ban Romboljátok le Ausztria-Magyarországot! című pamfletjében jelölte meg a célt. 1918 őszétől a Károlyi-kormány, majd a Tanácsköztársaság elleni katonai támadás, de inkább a külső segítség és az antant diplomácia hitszegő akciói révén jutottak a volt magyar területekhez, messze túllépve az etnikailag esetleg indokolható határokat. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy 1918 novemberében a Károlyi-kormány által a Felvidékre küldött Heltai Viktor vezette tengerész különítmény előbb kiűzte a cseh légiót, ezután azonban érthetetlen és indokolatlan területi engedményeket tett. 1919 tavaszán a Magyar Vörös Hadsereg súlyos csapást mért a csehszlovák erőkre, akik csak a hitszegő diplomáciának köszönhatték területszerzésük.

Márai Sándor szerint a cseh rendszer lényege a demokrácia védjegye alatti sovén imperializmus volt. Nem létezett egyenjogúság a csehek és a szlovákok között, a szudétanémetek Németország, a magyarok hazánk, a tescheni lengyelek Pilsudski állama felé orientálódtak. A szlovákok és a ruszinok célja az önálló állam volt.

1938 őszére kiéleződött a csehszlovák válság. A felvidéki magyarság vezetői népszavazást sürgettek a magyarlakta területek hovatartozását illetően. Az ő szavuk az egész magyarságé, nyilatkozta a magyar kormány.

1938. szeptember 29-én a müncheni négyhatalmi konferencia a túlnyomórészt német lakosságú területeket Németországnak ítélte. A lengyel kormány ultimátumot intézett az október 5-ig hivatalban levő Benes-kormányhoz, majd a lengyel csapatok gyorsan megszállták Teschent. Márai szerint Benes bukása előtt, „összehazudozott állama” védelmében képes lett volna a szovjet hadsereg martalóc millióit Európára szabadítani. Benes távozását az idézte elő, hogy már nem számíthatott a nyugati hatalmakra, annak ellenére, hogy a Szovjetunióhoz szerződés kötötte. Csak zárójelben említendő, Sztálin ekkor már több támadást tervezett Európa ellen. Ez a szovjet politika ismeretében egyáltalán nem kizárható, Lenin 1920 augusztusában a „fehér Lengyelország hulláján” átgázolva akarta lerohanni Európát. A „visztulai csoda” néven említett Varsó előtti összecsapásban, Mária mennybemenetele napján állította meg Pilsudski tábornok a híres szovjet lovashadsereget. A legújabb orosz és brit kutatások szerint is 1939 augusztusában Sztálin hatalmas támadó erőt vonultatott fel nyugati határain, de mivel a francia és brit támogatást nem érezte erősnek és biztosnak, inkább megkötötte a Molotov-Ribbentropp paktumot. Tehát Sztálin az esetleges lengyel és német vereségre is spekulált, majd a reális helyzethez, lehetőséghez alkalmazkodott. Később is, egy 1941 májusi kijelentése szerint is támadólag akart fellépni.

A brit és francia kormány által is jóváhagyott müncheni pótegyezmény elfogadta a magyar-szlovák területi vita esetén a német-olasz döntőbíráskodást. 1938. november 2-án kihírdették az I. bécsi döntést, mely alapján a Felvidék 12000 négyzetkilométernyi, mintegy milliós, túlnyomórészt magyar lakosságú területe visszatért. A következő napokban a lakosság lelkes ünneplése mellett vonult be a visszatért területre a II., I., VII., és a VI. honvéd hadtest Temessy Milán, Nagy Vilmos, Bajnóczy József és Schweitzer István tábornokok irányítá-

sával. A haditudósító, szülővárosába visszatérő Márai Sándor az ünneplő Kassát, mint „piros-fehér-zöld áradást” írta le. „Hazamenni... fenyvesek illatát érezni, látni havas karácsonyeste Kassát, amint tornyaival, harangjaival, lelkével megint őrt áll Magyarország határán” fejezte ki érzéseit.

A használatban lévő magyarországi tankönyvek színvonalát mutatja, hogy e történelmi eseményről forrásként nem Bárczy János memoárjait, Horváth Jenő professzor Felelősség a világháborúért és a békeszerződésért című művét, vagy Márai Sándor írásait alkalmazza, hanem kizárólag a prágai cseh politika irányába orientálódott Károlyi Mihály a moszkvai Új hang lapban megjelent írását.

1938. november 12-én, a Kormányzó kassai bevonulásban részt vettek a Nagy Gyula tábornok vezette kecskeméti gyalogos és huszár alakulatok is, Kecskemét együtt ünnepelt Kassával. A „Magyar a magyarért” segélyakció keretében csak Kecskeméten dr. Liszka Béla polgármester, dr. Kiss Endre főispán és Szatmáry Kálmán a Szegénygondozó Hivatal vezetője kezdeményezésére 10000 pengő gyűl össze a Felvidék számára.

A korabeli Kecskeméti Lapok lelkes hangulatú írásokban tudósított a visszatért Felvidék boldog pillanatairól, a magyar élet újjászervezéséről. Városunk diákjai, cserkészek, leventék zarándokoltak Rákóczi városába. Úgy tűnt, a magyar élet megindulhat az előrelépés útján.

Kecskeméti Lapok 2008. november

A Tildy-család tragédiája – Csornoky Viktor vértanúhalála

Mintegy hat évtizede befejezéséhez közeledett hazánkban a főként Moszkvából küldött kommunista pártvezetők által irányított folyamat: a sztálinista-kommunista diktatúra kiépítése. A még 1945-ben demokratikus reményeket ígérő fejlődésre egyre inkább a kommunista párt szalámi-taktikája nyomta rá a bélyegét. 1948 nyarára bekövetkezett a munkáspártok erőszakkal egyesítése, felgyorsult az ellenzéki pártok felszámolása, megtörtént az egyházi iskolák államosítása-elrablása. Az ÁVO állam lett az államban, drasztikus eszközökkel számolt le az ellenzéki politikusokkal. Az MKP által kinevezett vérbírák egymás után hozták az 1946 VII. tc., a hírhedt hóhértörvény alapján a halálos ítéleteket a Magyar Közösség-, Víz-, Pócspetri és más ügyekben.

A fő cél az FKGP és a tőle jobbra álló pártok (Magyar Szabadság Párt, Demokrata Néppárt, Magyar Függetlenségi Párt, Polgári Demokrata Párt) szétverése, szimpatizánsaik megfélemlítése volt. 1948 nyarára már az utolsó lépések voltak hátra a diktatúra kiépítéséhez. El kellett távolítani a politikai centrumhoz sorolható Tildy Zoltán kisgazdapárti köztársasági elnököt. A Péter Gábor által irányított játszmaiban veje koncepciós perét használták fel az elnök eltávolítására, végső soron az alkotmányos rendszer felszámolására.

Csornoky Viktor 1919-ben született Budapesten. Édesapja dr. Buhn József ismert bíró volt. A Magyar Zsidó Lexikonban egyébként megtalálható a Buhn család. Tehát a család eredetileg zsidó, de a harmincas évek elején református vallást vették fel és nevüket magyarosították.

Csornoky Viktor a Lónyay utcai református gimnáziumba tanult. Az iskolatársai előtt népszerű fiú beceneve „Heki” volt egy iskolatársa Cserey György emlékezése szerint. A gimnáziumot jogi tanulmányok követték. 1942-től lett az FKGP tagja. 1944-ben összeházasodott Tildy Erzsébettel az eredetileg református lelkész pártvezető leányával. A német megszállás után illegalitásba vonult és az ellenállási mozgalom résztvevője lett.

Az 1945 után a rövid ideig megszerveződő demokratikus rendszerben az FKGP országosan domináns tényező lett. Ez volt a jellemző Kecskemét közéletére is, az 1945-ös majd 47-es választásokon, a városban messze a legtöbb szavazatot kapta. Mindannak ellenére, hogy városunkban már 1945-ben számos törvénytelen séget követett a Bánó-féle rendőrség. Tildy Zoltán családjával, egyedül is többször megfordul Kecskeméten, akár mint pártvezető, akár mint államfő. Az 1945 októberi választási kampányban a nagytemplom előtt 15000 fős hallgatóságának a vallásszabadság, a tulajdon, a magyarság és demokrácia elválaszthatatlan értékeit hangsúlyozta.

Csornoky Viktor 1945-től az FKGP Fővárosi Bizottsága főtitkára, országgyűlési képviselő, 1947-ben a párt Demokrácia című lapjának főszerkesztője. E lap eljutott Kecskemétre is az FKGP szervezeteihez. Egyre nehezedő feltételek mellett kellett harcolnia a magyar demokráciáért, melynek elkötelezett híve volt. Tehetségét diplomáciai szerepvállalásai is igazolták 1946-ban washingtoni ügyvivő, 1947. november 22-től kairói magyar nagykövet. Nagyarányú erőfeszítéseket tett a nyugati hatalmak irányába a magyar demokrácia fenntartásáért. 1948 júliusában a magát később a kommunisták áldozataként beállító Szász Béla közreműködésével hazahívták, letartóztatták. Tildy Zoltán köztársasági elnököt házi őrizetbe vették, testőrségét a politikai rendőrség váltotta fel. El kellett hagynia az Eszterházy palotát, később újabb villákat jelöltek ki családjával a házi őrizetere. Csornoky Viktor ellen alaptalan, koholt vádak emeltek, majd 1948. december 6-án halálra ítélték, az ítéletet másnap sajnos végrehajtották. (1992-ben a Legfelső Bíróság rehabilitálta) A perben alantas és gyászos szerepet

játszottak a hírhedt Olti Vilmos NOT tanácselnök és Bogdány Márton népfőügyész. A tényleges kezdeményezők Rákosi Mátyás, Farkas Mihály és Péter Gábor voltak.

Csornoky Viktor ígéretesnek indult, fiatalon megtört pályafutása, alakja ma a kommunista diktatúra ellen, a magyar demokráciáért vívott küzdelem kiemelkedő példája. Kiemelkedő példa lehetne a magyar zsidóság számára is, hiszen mint a magyarság és a demokrácia ügyének híve, a szélsőbaloldalon szereplő, hatalomra törő zsidók áldozata lett. Azoknak, akik egyes mai utódai, hatalmi, anyagi törekvéseik miatt túlzó rágalmakkal illetik a magyarság múltját és jelenét.

Természetesen az említettek nem szándékoznak semmiféle fajgyűlöletet kelteni, ostoba lenne aki így közelítené meg a felvetést. Azonban a többi európai államtól eltérően hazánk 1948-49-ben, majd 1956-57-ben hatalmas, jóval súlyosabb gerinctöréseken, áruláson ment keresztül mint bármely más nemzet. Az akkor hatalomra került, kitermelődött „elit” sokkal élesebben fordult szembe a nemzeti múlt értékeivel, szolgálta ki az idegen érdekeket, mint Európában bárki más. Akiknek minden nemzeti jellegű megnyilvánulás „fasiszta”, anélkül, hogy tudnák mit is jelent e kifejezés.

Mivel hazánk társadalma jóval bonyolultabb, összetettebb, mint például Kelet-Timoré, következőképp a komolyabb strukturális elemzés elvárja, hogy az említett réteg összetevőinél magyarok, szlávok, németek mellett említésre kerüljenek a zsidók is. Itt nem az etnikai-vallási hovatartozás a kérdés, hanem a felvett, idegen érdekeket szolgáló és a magyarság jövőjét romboló politikai attitűd. Sajnos az említett etnikailag igen vegyes összetételű réteg újabb generációi – más körülmények között – folytatják elődeik károkozó, rágalmazó tevékenységét, az aktuálisan idegen érdekek kiszolgálását. (Ez ma nem a sztálinizmus, hanem a nemzetközi kereskedelmi tőke és az extrém liberalizmus.) Szinte reflexszerű beidegződéssel támadnak minden morális, nemzeti alapértéket. Talán Európa egyetlen államában sincs ekkora szakadék az értelmiségen belül a legfontosabb alapkérdésekben. Csak kevés magas szintre eljutott értelmiség tudott szakítani ezzel a háttérrel.

Ha belegondolunk, Csornoky Viktor ma még nyugodtan élhetne, hiszen számos hasonló korú ember él az életkorának megfelelő egészségi állapotban. Ha élne, talán felemelné kezét, hogy megintse a minden reális mértéket elvesztett „szociálliberálisokat” hogy legyenek hűek a magyar függetlenséghez és a demokráciához, melyeknek ma legfeljebb a groteszk karikatúráit láthatjuk magunk körül.

Érdekességgépp említést érdemel Szűcs András jeles történész a témával foglalkozó műve: Az akasztófa két oldalán. Unicus Műhely Bp. 2007

Nemzeti Újság 2008. december

Hagyjuk már békén a fasisztákat!

A tavasz folyamán szinte egy hét sem telt el anélkül, hogy az országot tönkretevő, kifosztó kormánypárti tényezők komprádor szabadkőműves-libertáriánus-cionista reprezentánsai ne ítélték el, vagy bélyegezték volna meg a „fasizmust”. Az ízléstelen, provokatív melegparádé ellen fellépőket is természetesen fasisztának minősítik. A cigányságnak az alapvető civilizációs normák és a nemzeti értékrend ellen manipulált csoportjai is „fasisztáznak”. Úgy tűnik az őszi folyamán tovább folytatódik a közvélemény butítása demagóg frázisaikkal.

Tudják-e ezek a gátlástalan gyalázkodók, hogy egyáltalán miről beszélnek? Az ókori római köztársaság jelképe volt az összetartást kifejező vesszőnyaláb, a fascis és az erőt jelképező bárd. Az első világháborút követő időszak Itáliájában a területi igények korlátozása, a „vittoria mutilata” a megcsönkített győzelem, a feudális elmaradottsággal terhelt korrupt liberális rendszer, a szabadkőművesség keltette önérdek és széthúzás, a szélsőbaloldal megerősödése súlyos válságot eredményezett.

Az 1919-ben alakult, nemzeti és szociális érdekeket összekapcsoló fasiszta mozgalom 1922 októberében került kormányra. Az is az igazsághoz tartozik, hogy hatalomátvételét követően értékes törekvések is a partvonalon kívülre kerültek, példaként a baloldal a jelentős filozófus Antonio Gramsci képviselte humánus és európai része, vagy Don Sturzo Néppártja.

Bár Itália 1926 után totális, 1927-től korporatív-hivatásrendi állam a rendszer a ventennio – /20 év/ – alatt páratlan eredményeket teremtett. Az olasz ipar Európa élvonalába került, megkezdődött a Dél felzárkóztatása, nagyszabású infrastrukturális beruházásokra (autópályák, középületek, lakások építése) került sor. Ma is érvényes számos ekkor hozott anya-, család- és gyermekvédelmi törvény. Szintén érvényes az 1932/819-es királyi rendelet (Legge Marconi), mely tisztíti a rangot biztosít a hadseregbe bevont civil diplomás szakembereknek a Riserva Selezionata /Kiválasztott tartalék/ rendszerében a haderő és a civil szféra kapcsolatait építendő.

A rendszer számos kiemelkedő sport-, művészeti-, kulturális és filmsikert ért el. A lateráni egyezmény helyreállította az egyházi államot, az állam biztosította és támogatta a katolikus hitoktatást. A kereszténység mai helyzetében talán elgondolkodtató a Duce azon kijelentése, hogy Rómában akkor lesz mecset, amikor Mekkában keresztény templom.

Az olasz külpolitika célja a mediterrán hegemonia volt, ezért szembekerült Nagy-Britanniával és Franciaországgal, melyek korábban támogatták Németország ellensúlyozása céljából. Az Adria feletti uralomért az imperialista SHS állammal alakultak ki ellentétei. Mussolini külpolitikája támogatta a versaillesi békerendszer igazságos jóvátételét.

A fasizmust nem jellemezte fajelmélet, csak a nemzeti célokkal való azonosulást várta a zsidóktól is, akik nagy számban kapcsolódtak be a mozgalomba. Már az 1922 októberi marcia su Roma, a római bevonulásban is sok száz zsidó fasiszta vett részt. Mussolini kormányában zsidó miniszterek pl. Guido Jung pénzügyminiszter, hadseregében kiváló zsidó vezetők pl. Pugliese tábornok tevékenykedtek. Zsidó fasiszták, mint Liuzzi harcoltak és estek el Spanyolországban a köztársaság elleni harcban. A háború alatt születtek ugyan sajnálatos korlátozó rendelkezések, de például a ma majd 100 éves szenátor, Rita Levi Montalcini agykutató tevékenységét a torinói egyetem helyett magánlaboratóriumában folytathatta. Összességében a mintegy 50000 főnyi olasz zsidóság túlnyomó része a fasiszta rendszer alatt túlélte a háborút. A Balkánon a háború alatt az olasz terület a szláv milíciák elől menekült zsidóknak az életet jelentette. Az 1926-ban létrejött fasiszta Olasz Akadémia tagjai között olyan szellemi nagyságok mellett, mint Marconi, Pirandello, Mascagni, Marinetti, Gentile találhatjuk a zsidó családi kötődésű Enrico Fermi atomfizikust.

John Lukács történésztől tudjuk, hogy a fogalmak megzavarása a Szovjetunió Kommunista Pártja 1933-as határozatához köthető: a nemzetiszocializmus helyett a fasizmus kifejezést kellett használni. Vagyis, akik ma a fasizmusról beszélnek, a Sztálin pártjával azonosulnak, beleértve annak tömeggyilkos zsidó reprezentánsait: a milliókat elpusztító Jagoda belügyi népbiztost, vagy a háború alatt a németek kiirtására biztató Ilja Ehrenburg propaganda-minisztert.

Utolsó gondolatként, hazánk jogos revíziós céljait megértően támogatta a fasizmus. Mussolini kimondta: „igazságot Magyarországnak”. Ciano külügyminiszter 1938 őszén a Dél-Felvidék, 1940 nyarán pedig Észak-Erdély visszatérését támogatta, így a honvédség katonai fellépés nélkül, virágésőben, a lakosság ünneplése közepette vonulhatott be a visszatért területekre. A Duce 1943-ban támogatta a Kállay-kormány külpolitikai útkeresését is.

A fasizmus ideológiája Rienzi, Dante, Mazzini, Sorel gondolataiból fakadva az idealizmus, a nemzeti szolidaritás, a hazaszeretet eszméit képviselve jött létre szemben a francia forradalom, a bolsevizmus vérontásával, a történelmi materializmus anyagelvűségével. Vezető ideológusa Giovanni Gentile oktatási miniszter, filozófus a hegeli bölcsélet elveire alapoz, miszerint a nemzeti kollektivitást, szolidaritást kifejező államnak az egyéni érdekeket alá kell rendelni.

Talán érdemes újragondolni fasizmus megítélését a legfrissebb vélemények tükrében is. Az olasz ellenállási mozgalom kirobbanása /1943. szeptember 8./ 65. évfordulóján rendezett megemlékezésen Rómában a Porta San Paolonál Napolitano elnök jelenlétében La Russa védelmi miniszter kijelentette, hogy tisztelet jár az Olasz Szociális Köztársaság (R.S.I.) (1943 szeptember-1945 április között Észak-Itáliában állt fenn) azon katonáinak is, akik a haza védelmébe vetett hittel harcoltak. Az elnökkel ettől kapcsolata szívélyes maradt. Gianni Alemanno Róma polgármestere pedig úgy fogalmazott, hogy a „fasizmus nem az abszolút rossz, csak a faji törvények azok”. A polgármester értékelése szerint a rendszer jelentős eredményeket teremtett, részben igazságos volt, sokan jó hittel küzdöttek, dolgoztak érte.

Mindezekről az eltorzult gondolkodású szoclib propagandistáknak, politikusoknak publicistáknak, pedagógusoknak fogalmuk sincs....

Nemzeti Újság 2008. október

A holokauszt etnodemográfiai kérdőjelei

A mintegy 50 millió ember halálát okozó második világháború veszteségei között számos nemzethez, vallási felekezethez tartozó embereket találunk. E tanulmány kísérletet tesz a zsidóság veszteségei átgondolására, kimutatására. Mindezt úgy próbáltuk megállapítani, hogy összevetettük a zsidóság két világháború közti számadatait a későbbi és a mai statisztikai adatokkal. A mindenki számára elérhető, olvasható statisztikai adatok nagyrészt bármely magyar könyvtárban, vagy az interneten megtalálhatóak.

Kiindulópontként kísérletet tehetünk a világ zsidósága számadatainak megállapítására, rögzítésére. A Pallas-Lexikon számukat az 1880-as években 8 millióra teszi, és a világ fontosabb államaiban megjelöli.¹ A békeidők demográfiai növekedése rájuk is hathatott, annak ellenére, hogy a zsidóság urbanizált rétegeire kevésbé, inkább a belső arányukban folyamatosan csökkenő vallásos, vidéki rétegekre lehetett jellemző a nagyobb számú család, gyermekvállalás. Nem természetes veszteséget csak az első világháború (különböző hadseregekben) és az orosz polgárháború mintegy 500000 elesettje, áldozata jelenthetett.²

A két világháború között a zsidóság létszáma megállapításakor három egymástól független számadatot is figyelembe lehet venni. Az egyik a Révai-lexikon által 1930 körüli időpontra megadott 13 milliós szám.³ Tőlük származó adat Lavínia és Dan Cohn-Sherbok A judaizmus rövid története című műve becslései, mely alapján számuk 13-14 millió közé tehető.⁴ A különböző időszakok számoszlopait egymás mellé állítva lehet az alábbiakban megtekinteni, összevetni. Szintén tőlük származó adatként fogadhatjuk el a Daily Express című lap Hitler hatalomra jutását követő fenyegetőző cikkében (1933. március 24.) közölt számot, mely szerint a világ 14 milliónyi zsidósága hadat üzen Németországnak.⁵ Tehát ekkorra létszámuk a világban 13, maximum 14 millió között lehetett. Lehet, hogy e szám a természetes szaporodás révén növekedhetett a 30-as években, ugyanakkor a szovjet sztálini terror, melynek elkövetői és áldozatai között szép számmal találhatunk zsidókat, pár százezerrel csökkenthette létszámukat. Így elfogadhatjuk a 30-as évekre a 13-14 millió közti számot. A továbbiakban megpróbáljuk ezen adatokat területi megosztásban vizsgálni és későbbi adatokkal egybevetni. A teljes tárgyilagosság alapján megemlítendő az olasz Treccani-lexikon 17 milliós világlétszáma a 30-as években. (A zsidóság saját statisztikáiban is jelentős, milliós ingadozásokat, eltéréseket találhatunk.)⁶

Az 1930-as évek:		Az 1950-es évek:		Az 1990-es évek:	
Európán kívül:					
USA	2,5 millió	USA	5 millió	USA	5,6 millió
Brit-Palesztína	0,5 millió	Izrael	2 millió ⁷	Izrael	4,4 millió

¹ Pallas Lexikon Bp. 1897. XVI. 1219.

² Lavínia és Dan Cohn-Sherbok: A judaizmus rövid története Akkord kiadó Bp. 2001. 152-53.

³ Révai NagyLexikon 20. kötet 746.

⁴ Lavínia és Dan Cohn Sherbok: i.m. 152-53.

⁵ Judea declares war on Germany. Daily Express 1933. március 24.

⁶ Enciclopedia Treccani, ezenkívül Menorah 1932. február 2. Idézi Paul Rassinier: La dramma dei ebrei, internetes változat

⁷ Új Magyar Lexikon Akadémiai Kiadó Bp. 1962. 6. 777.

Közel-Kelet	1,25 millió			Közel-Kelet	0,1 millió
(India, Irán, Irak, Törökország, Szíria, Jemen, Etiópia, Egyiptom, Líbia, Tunézia, Algéria, Marokkó)					
Dél-Afrika	0,05 millió			Dél-Afrika	0,15 millió
Argentína	0,1 millió			Argentína	0,3 millió
Kanada	0,1 millió			Kanada	0,3 millió
Ausztrália, Új Z.				Ausztrália, Új Z.	0,07 millió
Brazília				Brazília	0,13 millió
Mexikó				Mexikó	0,04 millió
Európa:					
Lengyelország	3 millió			Lengyelország	0,2 millió
Szovjetunió	3 millió	Szovjetunió	2,3 millió ⁸	Oroszország	0,6 millió
				Ukrajna	0,3 millió
Románia	0,85 millió			Románia	0,03 millió
Csehszlovákia	0,375 millió			Csehszlovákia	0,04 millió
Magyarország	0,45 millió			Magyarország	0,1 millió
Litvánia	0,12 millió			Litvánia	
Lettország	0,1 millió			Lettország	
Jugoszlávia	0,068 millió			Jugoszlávia	0,03 millió
Bulgária	0,05 millió			Bulgária	
Görögország	0,073 millió			Görögország	
Németország	0,5 millió			Németország	0,07 millió
Ausztria	0,19 millió			Ausztria	0,03 millió
Franciaország	0,2 millió			Franciaország	0,67 millió
Nagy-Britannia	0,2 millió			Nagy-Britannia	0,35 millió
Hollandia	0,1 millió			Hollandia	0,2 millió
Belgium	0,02 millió			Belgium	0,04 millió
Svájc	0,02 millió			Svájc	0,05 millió
Olaszország	0,05 millió			Olaszország	0,05 millió
				Belarusz	0,1 millió
Összesen:	13766000 ⁹		12 millió ¹⁰		13950000 ¹¹

⁸ Új Magyar Lexikon 1962. 6. 789. Ukrajna zsidóságát (legérintettebb terület) 840000 főben határozza meg. U.o. 550., Etnikumok enciklopédiája Bp. Kossuth 1993. 161.

⁹ Lavínia és Dan Cohn Sherbok: i.m. 152-53. Etnikumok enciklopédiája Bp. Kossuth 1993. 161. A nemzetközi statisztikák csak nagy vonalakban egyeznek. A legnagyobb eltérések az USA esetében jelennek meg, ahol a két világháború között találkozhatunk 2,5 milliós, 3,5 milliós, 4,5 milliós adatokkal is. Hahn István 1945-re 3,5 millió zsidót jelöl meg az USA-ban. Hahn István: A zsidó nép története Bp. Makkabi Kiadó 1996.

¹⁰ Új Magyar Lexikon Akadémiai Kiadó Bp. 1962. 6. 777.

¹¹ A világ zsidósága számokban, WJC jelentés 1998, ezenkívül Dan és Lavinia Cohn-Sherbok és Wikipédia adatok egybevetése. Bizonyos, csekélyebb létszámú államok esetében ismeretlen adat nincs feltüntetve.

Mint utalás történt rá, fentiekben felvázolt adatokkal szemben egészen eltérő adatokkal is találkozhatunk. A rendkívüli becslési kilengéseket, eltéréseket nehéz röviden összegezni. Csak néhány példa. A New York Times 1948 február 2-i száma szerint a világban minimum 15, maximum 17 millióan lehetnek. A Zsidó Dokumentációs Központ World Almanachja szerint világlétszámuk 1939-ben 16643120, 1951-ben 11303350, 1960-ban pedig 122999780 fő.

Saját, zsidó számítások, nyilatkozatok alapján is 2 milliós eltéréseket lehet találni a két világháború közötti időszakra vetítve.

A második világháborús zsidó veszteség csak olyan alapon számolható, amely a német megszállás alatt álló európai terület létszámát veszi kiindulópontként. Ezt követően tekintetbe kell venni néhány Európán kívüli állam (elsősorban az USA, Brit-Palesztina-Izrael) két világháború közötti, majd későbbi zsidó népessége létszáma változásait.

A holokauszt által fenyegetett csoportnak kizárólag azon területeken élőket tekinthetjük, akik a Német Birodalom, szövetségesei, vagy az általuk megszállt, megtámadott területeken éltek. Ezek hozzávetőleges számát az európai területen élt zsidóság statisztikai, a fentiekben felvázolt adataiból számíthatjuk ki. Európa zsidóságát a fentiek alapján 9266000 főben állapíthatjuk meg. E szám majdnem megfelel (az angliai zsidók leszámításával) Lucy Davidowicz amerikai-zsidó történész adatainak, aki a háború előtt az európai zsidóságot 8861800 főben határozta meg. (Szerinte a veszteség 5933000 fő volt)¹² Zárójelben, előretekintve, az ő adatai alapján megmaradt európai zsidóság (majd 3 millió fő) számánál jelentősen többen éltek Európában még az 50-es évek elején is. (Mintegy 4-4,5 millió) Nem beszélve az USA és Izrael ekkorra jelentősen megugró népességéről.

Továbbá a Német Birodalom és szövetségesei felségterületéhez, az általuk uralt, megszállt területhez a következő államok tartozhattak: Németország, Ausztria, Csehszlovákia, Magyarország, Lengyelország, Románia, Bulgária, Görögország, Jugoszlávia, Olaszország, Franciaország, Belgium, Hollandia. Az európai zsidóság létszámából természetesen levonhatjuk a Németországból 1938-40 között kivándoroltatott félmillió és a Nagy-Britanniában élő mintegy 200000 zsidót. Külön számítást igényelhet a Szovjetunió 1939-41 között létrejött „új” határai közé került zsidók száma, akik csak 1941 után kerülhettek német megszállás alá. 1939-re, a Molotov-Ribbentropp paktum által kialakított vonal német oldalán a lengyel zsidók mintegy fele – talán 1,5 millió fő – maradhatott, a másik, lehet, hogy magasabb létszámú részük a Szovjetunióhoz került. 1940-ben Litvánia és Lettország 200000 főnyi zsidósága „csatlakozott” a szovjet impériumhoz. 1940 júniusában Észak-Bukovina és Besszarábia zsidósága vált szovjet állampolgárrá. Ez a királyi Románia 800000-es számot meghaladó zsidó lakossága majd felét jelenthette. Így a Szovjetunió 1939-ben 3 milliós zsidósága az 1939-41 közötti területszerzésekkel megközelíthette az 5 milliót, bár e számot csökkenthette a sztálini terror. A németek által megszállt, elfoglalt szovjet területekről Szolzsenyicin adatai szerint előzetesen kitelepítettek 1,5 millió zsidót, 1 millió eleve olyan területen élt, melyet nem ért el a Wehrmacht.¹³ Így az európai zsidóság említett 9266000 fős lélekszámából le lehet vonni az említett kivándoroltatott 500000 német (és osztrák, cseh-morva protektorásusi) zsidót és a Nagy-Britanniában élő 200000 főt. (Itt megjegyzendő, hogy a Németországban maradhatott mintegy 200000 főnyi, német eredetű zsidó közül sokan lettek Hitler katonái, élükön Milch tábornokkal, aki H. Göring a Luftwaffe minisztere helyettese volt.) E számhoz hozzáadhatjuk a szovjet zsidóságból azt a másfél milliós részt, melyet 1941-ben evakuáltak, és azt az egy-milliós részét, amely területi elhelyezkedése miatt soha sem került német megszállás alá. (Itt természetesen eltekinthetünk a szovjet zsidóság összlétszáma tekintetében az Urálon inneni,

¹² Lucy Davidowicz: Háború a zsidók ellen Múlt és jövő Kiadó Bp. 2000. 415.

¹³ Szolzsenyicin: Együtt Allprint kiadó Bp. 2005. II. 344.

vagy túli megosztástól, egységesen számolhatjuk őket.) Visszatérve valószínűsíthetően összesen 2-2,5 millió közötti zsidó kerülhetett a németek és szövetségeseik által megszállt szovjet területre vagy lett a németekkel szövetséges államokhoz csatolva.¹⁴ Példaként ezen említett 2-2,5 millió főből jelentős rész: 6-800000 kerülhetett a királyi Romániához (Észak-Bukovina, Besszarábia, Transznisztria Odesszával) 1941-44 között.

A fentiek tükrében összesen maximálisan mintegy 6066000 körüli európai zsidó kerülhetett Németország vagy szövetségesei impériuma alá. A legegyszerűbb megállapítás talán az, hogy valamivel több mint 6 millióból nem lehetett 6 millió áldozat. Az átláthatóság kedvéért egymás mellé helyezett (országokénti lebontásban) három időszak számoszlopából feltűnő aránytalanságokat vehetünk észre. A 30-as évek 13-14 milliós világlétszáma az 1950-es évekre 12 millióra csökkent (az 1962-es Új Magyar Lexikon adatai valószínűleg nemzetközi statisztikák átvételéből származtak és a lexikon nem ismertet részletesebb, országokénti bontást). Mára bizonyos adatok figyelembevételével számuk kevéssel a 14 millió alatt lehet. A 30-as évek és az 50-es évek számadatai kivonásával közelíthetjük meg, körvonalazhatjuk a tényleges zsidó veszteséget. Azonban azt könnyen beláthatjuk, hogy belső népességnövekedés alapján levezethetetlen, értelmezhetetlen az USA létszáma a két világháború közti 2,5 millióról az 50-es évekre 5,5 millió fölé, Brit-Palesztína 1939-es majd félmillió lélekszáma 1959-re (már Izrael) 2 millió fölé történő növekedése, de feltűnő Franciaország 200000 fős létszámának 600000 fölé emelkedése is. E számokhoz képest szerénynek tűnik Nagy-Britannia, Kanada, Argentína, Brazília, Dél-Afrika, Ausztrália és más államok összességében majd félmillió növekedése. Elképzelhetetlen, hogy e feltűnő arányú növekedések ne a bevándorlásból, migrációból származzanak. Ha elfogadjuk is Hahn István 1925-ös 3,5 milliós USA adatát, vagy a Treccani lexikon a 30-as évekre vonatkozó 4,5 milliós USA-létszámát, még ez esetben is nehezen értelmezhető az USA az 50-es évek elejére 5,5 millió fölé ugró népessége, de az említett Brit-Palesztína-Izrael másfél milliós gyarapodása, de más említett államok már felvázolt összességében 0,6-0,9 millió körüli népességnövekedése. Vagyis ha még magasabb zsidó világlétszámot is feltételezünk, akkor is minimálisan mintegy 3 millió felé közelítő, az adott államok demográfiai növekedésből nehezen levezethető többlet jelent meg az USA-ban, Izraelben és további más államokban.

Tehát még akkor is nehezen elképzelhető az említett államok ekkora belső növekedése, ha tekintetbe vesszük, hogy Ázsia, a Közel-Kelet és Észak-Afrika 1250000 körüli lélekszámú szefárd zsidósága 70-80 %-a elhagyta eddigi befogadó hazáját. (E folyamat később, a 60-as 70-es évtizedben zajlott le.) Példaként Franciaország majd félmillió növekedése sem származhatott kizárólag az algériai, tunéziai, marokkói bevándorlókból. Pontos adatokkal nem rendelkezünk, de bizonyos megállapítások szerint például az 1939-ben három részre bontott Lengyelország megmaradt zsidóságának (mekkora lehetett e szám?) túlnyomó része is több hullámban (1945, 1948, 1956, 1968) az USA-ba, Izraelbe, Nyugat-Európába távozott. Azt nem tudhatjuk pontosan, hogy mikor és mennyien távoztak.

Ismételten megállapítható, csak a migráció eredményezhette az említett államok (USA, Izrael) nagyarányú zsidó népességnövekedését. Talán ezt az állítást támasztja alá a Readers Digest világtalasz a demográfiai növekedést 1970-73 között kimutató ábrája: Magyarországhoz hasonlóan Izrael az évi 0,1-0,9 %-os növekedésű államcsoportban található. E növekedési rátából viszont aligha lehet elérni ekkora növekedést (1959 2 millió, 1998 4,4 millió) bevándorlás nélkül. (Képzelnék el, hazánk az adott időszakban azonos rátával 20 millió körüli lakossal bírna.) Különösen ha még azt sem tudjuk, hogy e 0,1-0,9 % az Izraelben élő arabokra vagy zsidókra vonatkozik. Az is közismert, hogy a 70-es évek Szovjetuniójában jelentős emberi jogi küzdelmeket, és ennek kapcsán pereket (Scsaranszkij, Ginzburg) váltott ki a

¹⁴ Szoltsenyicin: Együtt Allprint kiadó Bp. 2005. II. 344.

zsidók kivándorlási igénye és mozgalmi. A korábbi népmozgásokra vonatkozóan rendkívül érdekes, eddig ismeretlen kérdéskört vetett fel David Bergelson zsidó történész-demográfus. Szerinte a Szovjet-Közép-Ázsiába menekített mintegy 1100000 szovjet zsidó már a háború alatt elhagyta hazáját és az USA-ba, Palesztinába és más államokba távozott. E feltételezést a szovjet határőrizet szigorúsága megkérdőjelezheti, Irán közös nagyhatalmi megszállása viszont részben nem zárhatja ki.

Zárójelben teljesen érthető, hogy a zsidóság nagy tömegei a beilleszkedési konfliktusok, a vitathatatlan korlátozások, a deportálás, a szenvedések után új hazát, otthont kerestek. (Ennek igénye már a XIX. század végén felmerült.) Jelentős rétegeik azonban nem kizárólag a nemzetiszocialista rendszerek, hanem az azt követő kommunizmus elől is menekültek. Megjegyzendő azonban az is, hogy az ártatlan nagy tömegek szenvedéseit bizonyos részben saját vallási-faji fanatikusaik, a bolsevisták és a szabadkőművesek idézték elő, provokálták ki.

Mindezekhez ismételtén hozzá kell tenni, hogy – csekély arányú vallásos csoportoktól eltekintve – a zsidóság éppen hogy képes önmagát demográfiai-statisztikai értelemben reprodukálni, ezenkívül nem jelentéktelen a más vallásúakkal, vagy nemzetiségűekkel történő házasság eredményeképp bekövetkező asszimiláció. Különösen annak tudatában, hogy dr. Shlomo Sand professzor művéből tudhatjuk, a zsidóság messzemenően nem egységes antropológiai-etnikai népcsoport, hanem inkább a vallás által formált és összetartott közösség.¹⁵ Bizonyos oroszországi zsidó csoportokat (hegyi zsidók, tatok), vagy az etióp falassákat Izraelben nem is tekintik zsidónak. Ez is nehezíti a számításokat.

Hazánk esetében jóval egyszerűbben belátható az eddig közölt 600000 fős veszteség képtelensége. Magyarország 1941-re kialakult határai között 7-800000 közötti zsidó élt. Az Eichmann jelentés alapján a sajnálatos és igazságtalan deportálás 439500 főt érintett.¹⁶ Veszteséget jelentettek még a deportálásokon túl a bombázások, a munkaszolgálat, 1944-45 elvadult viszonyai. Azonban a hirdetett 600000 fős veszteség képtelenségnek tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy a jelenlegi Magyarországon 100-150000 körüli a zsidók száma,¹⁷ Izraelben 200000-250000 magyar eredetű polgár él,¹⁸ megközelítőleg 200000 magyar eredetű zsidó élhet az USA-ban, Kanadában, Nyugat-Európában, és a nyugati világ több államában.

1945 tavaszán hitközségi vezetők tájékoztatása szerint százezrek térnek haza Sziléziából és Auschwitzból.¹⁹ Ha az 1941-es határok közt élt 7-800000 főnyi zsidóságból a 439500 deportált és további több mint másfél százezer ember – vagyis a hivatalosnak elfogadott 600000 ember – életét vesztette volna, ma nem élhetnének a fenti létszámban hazánkban és más államokban. Az 1940-50-es évek fordulóján készült összegzések: American Jewish Yearbook és a magyar KSH adatok is csak valamivel több mint 200000 fős számúra teszik az 1939-45 között különböző okok miatt bekövetkezett magyar zsidó veszteségeket. A Yad Vashem Intézet korábban 334000 főre tette az 1941-es határok közötti magyar zsidó veszteségeket.²⁰ E számban azonban nincsenek részletezve, pontosítva a különféle halálokok, Ezenkívül kérdé-

¹⁵ Readers Digest Great World Atlas 1979. 144. az említett mű: Shlomo Sand: Kik és mikor találták ki a zsidó nemzet létezését.

¹⁶ A Wilhelmstrasse és Magyarország 697. számú dokumentum

¹⁷ A világ zsidósága számokban WJC jelentés 1998.

¹⁸ Antall József 1991-es izraeli látogatása kapcsán 200000 magyar eredetű zsidóról történt említés /Magyar Hírlap 1991. május 14/ A szakirodalom 2-300000 közötti létszámot szokott említeni.

¹⁹ Kecskeméti Lapok 1944. március 25.

²⁰ Ligeti Imre: Tényszerűen a holokausztról, Új Magyarország 1994. április 26.

ses, hogy e számban szerepelnek-e a deportálás után haza nem tért, a világban szétszóródott, a nemzetközi zsidó szervezetek látóköréből kikerülhetett emberek.

Mindemellett a mellékelt 1945 tavaszi Kecskeméti Lapok számaiban nyilatkozó Auschwitzet megjárt magyar zsidó állampolgárok nem tesznek említést, utalást tömeges elgázításokra, holott ez ekkor már bátran és minden korlátozás nélkül megtehették volna. Hasonlóképp nem utalnak a kiskorúak, munkaképtelenek megsemmisítésére, ellenben arról szólnak, hogy a 12 év alatti gyermekeket a munkaképtelen asszonyok gondozták. Ha 1944-ben a 12 év alatti zsidó gyermekeket megölték volna, nem lehettek volna zsidó szülők az 1950-es, 60-as, 70-es években. Természetesen nekik sem lehetnének gyermekeik. A kérdés tényleges elemzéséhez zsidó korfát kellene látni több államban, de ez így nem található.

Egyetlen ember halála is tragédia, nemhogy tömegeké. Természetesen a zsidóság második világháborús áldozatait, veszteségeit – akárcsak más népek veszteségeit – fájdalmas és szomorú tények. Egész Európa tekintetében a zsidó veszteség a másfél milliótól a két és félmillióig, maximálisan három millióig terjedhetett. Okai, körülményei szerteágazók voltak. Voltak katonai veszteségek a különböző államok hadseregeiben, a katonai munkaszolgálatban, a hadifogságban és a háborúval járó civil áldozatok (front átvonulása, bombázások). A Német Birodalom által különböző lágerekbe hurcolt zsidók halálukat jelenthették a kemény és kegyetlen munkafeltételek és bánásmód, bizonyos számú kivégzés, de leginkább a háború végén a német munkatáborokban a szövetséges bombázások következtében az élelmiszer-, gyógyszer-, vízhiány miatt kialakult betegségek pl. a tifusz tombolása. E betegségeken a lágerek szövetséges átvétele után sem tudtak úrrá lenni. A Nemzetközi Vöröskereszt közismert dokumentuma a koncentrációs táborok zsidó veszteségeit 300000 fő alatt határozta meg.

A koncentrációs táborok lakóinak nehéz és kegyetlen viszonyaihoz azonban azt hozzá kell tenni, hogy ebben az időben Németország és más európai népek katonai szolgálatot teljesítő ifjúságának, férfitlakosságának milliói áldozódtak fel az európai civilizációt fenyegető, részben zsidó vezetésű bolsevizmus elleni háborúban.

További zsidó veszteségeket okozhattak a frontvonalak alakulása, a partizánakciók kapcsán kialakult atrocitások, leszámolások. Ez leginkább a szovjet területekre volt jellemző, ahol a sztálinizmus zsidó szereplői (tömeggyilkosságok, éhínségek elkövetői és előidézői) miatt rengeteget szenvedett szláv lakosság differenciálatlan indulatait a zsidóság ellen fordultak főként 1941-42 folyamán. A lenini-sztálini infernó által gerjesztett, elindított pusztítás öntörvényűen járta a saját útját.

Nyilvánvalóan elfogadhatjuk, hogy az ellenállás számos esetben az SS-nél és a szláv milíciáknál megtorló akciókat, leszámolásokat váltott ki. Erre másutt is volt példa: az 1943-as kefallóniai vérengzés. 1943 szeptemberében itt az olasz kiugrási kísérlet letörésekor a partraszálló 98-as SS alpesi zászlóalj kivégezte az olasz Acqui hadosztály több ezer katonáját Antonio Gandin tábornokkal az élén. Természetesen ilyen akciókat a szövetséges, győztes hadseregek is nagy számban hajtottak végre.²¹

Az SS Einsatzgruppák átfésülési katonai akcióinak (varsói gettó) és a főként a szovjet területeken történő a részben zsidó partizánokkal történő összetűzéseinek is jelentős számú áldozatai voltak (elesettek, kivégzettek túsók). Ugyanakkor Szolzenyicin alapján kijelenthetjük, e partizáncsoportok is meglehetősen kegyetlenek voltak. A német és román területeken maradt zsidók veszteségei adatai és a veszteségek körülményei a legnehezebben összegezhetőek. Ungváry Krisztián művében 1300000 fős veszteséget körvonalaz.²²

²¹ Panorama 2009. március 12. Imputato per la strage a Cefalonia

²² Ungváry Krisztián: A Magyar Királyi Honvédség Osiris Bp. 2005. 107.

Ugyanakkor az Einsatzgruppék, a rendőri egységek, a szláv milíciák – különböző okok és körülmények miatti – legismertebb behatárolható leszámolásainak helyszínei adatait összegezve maximálisan 120000 áldozatról beszélhetünk.²³ A további talán több ezer helyszín pontos körülményei (szláv lakosság és milíciák bosszúja, partizánakciók és retorziók, túszszedés, front áthaladása, szovjet hadsereg, GPU akciói, éhínség, járvány ?) számadatai rendkívül nehezen behatárolhatóak. Ebből kifolyólag a pontos felelősség is nehezen állapítható meg. Itt megjegyzendő, hogy az Új Magyar Lexikon 1953-ra 2300000 zsidót jelez a Szovjetunióban, ebből 840000 embert Ukrajnában, ahol a legnagyobb számban élhettek, és ahol a legélesebb összetűzések voltak. Nem zárható ki, hogy sok százezer szovjet zsidó ideológiai-politikai okok miatt nem vallotta ekkor be hovatartozását.

Mélyebb átgondolást igényel a Szolzsenyicin által idézett szovjet demográfus, M. Kupoveckij érvelése. Ha adatait elfogadjuk, ő mintegy 2,733 millió szovjet zsidó veszteséget mutat ki (ebből 1,621 millió „nyugati”, és 1,112 millió a „keleti” zsidó). Ez szerint az 1941 júniusában a Szovjetunió 4 millió 965 ezer főnyi zsidósága 55 %-a. Ezt a veszteséget több oknak tulajdonítja: katonai veszteség, front átvonulása, éhínség, járvány, SS és a szláv milíciák leszámolásai, a háború alatt is működő sztálini lágerek. Tehát a veszteség okai messze nem kizárólag a nácik és különféle szövetségeseik. A másik, jóval fontosabb szempont azonban az, hogy a „nyugati” zsidó veszteség a Szovjetunió 1939-41 között megszerzett területeire, vagyis a Baltikumra, Kelet-Lengyelországra, a román területekre vetíthető. Ez esetben viszont a veszteségeknek az országhatárok változását figyelmen kívül hagyó megkettőzéséről beszélhetünk. Hasonlóképpen kérdéses, hová számítható hazánk esetében Kárpátalja, Észak-Erdély, Bácska zsidó vesztesége? Románia zsidó veszteségei hogyan számíthatóak? Dél-Erdély és az eredeti regáti királyság veszteségei talán Romániához kapcsolhatóak. Ugyanakkor hová számíthatóak az észak-erdélyi deportálás áldozatai, az 1941 után ismét Romániához került Észak-Bukovina, Besszarábia veszteségei, ezenkívül a Romániához csatolt Transznisztria és Odessza veszteségei. Esetlegesen ugyanazon veszteségek két vagy három államnál külön is számíthatódnak? Megduplázás esetén valóban 5-6 milliós szám jöhet ki. Megoldatlannak, nehezen értelmezhetőnek tűnik a két világháború közötti Lengyelország vesztesége. Számolhatjuk-e kétszer az 1939-től a Szovjetunióhoz került létszámot? Mekkora volt pontosan e létszám? Hogyan oszlott meg létszámában az 1939-től közvetlenül a Német Birodalomhoz került és a Lengyel Főköormányzóság területén maradt zsidóság? Mi lett a sorsuk és mennyi volt a tényleges veszteségük? Ezek mind fontos kérdőjelek.

Tény, hogy az előbbieknél kisebb arányú áldozatot követelve a különböző szláv milíciák a Balkánon is kíméletlenül léptek fel ellenük. Curzio Malaparte olasz haditudósító a szovjet légitámadások, és fenyegetés hatására kirobbant vasgárdista Iasi vérengzéséről írt, melyet a németek is elítéltek. Valószínűsíthetőek további leszámolások, gyilkosságok a királyi Romániához került területeken is, részben partizánakciók retorziójaként, például Odesszában. Erről Mathias Carp művében olvashatunk. Itt azért a fogalomzavar elkerülése céljából érdemes megjegyezni, hogy a Balkánon az olasz terület, a fasiszták az életet jelentették az oda menekült zsidóknak.

Hazánkban az 1944-45-ös elvadult frontviszonyok közepette, főként Budapesten – ha nem is a Fegyveres Nemzetszolgálat és Pártszolgálat egésze – de bizonyos fanatikusok és beszivárgott bűnözők követtek el gyilkosságokat a zsidók ellen. Voltak a Fegyveres Nemzetszolgálatban, Pártszolgálatban, akik mentettek zsidókat. Haltak meg emberek a gettó rossz viszonyai és a háborús cselekmények miatt, épp úgy, mint az ostromlott főváros többi részén, bár a gettó viszonyai nehezebbek voltak.

---

²³ Ungváry: i.m. 126-27.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a nemzetközi, hazai és a zsidóság saját statisztikája alapján is lehetetlen 6 milliós, Magyarországon pedig 600000-es veszteségről beszélni. Az örmények mai létszáma csekélyebb, mint 1915-ben, a törökök által végrehajtott leszámolások előtt volt. Megjegyezhetjük azonban, hogy a fenti összetett okok miatti mintegy 2-2,5, maximálisan 3 milliós zsidó veszteség is tragikus, akárcsak a történelem vagy a második világháború alatt bármely néppel szembeni erőszak és kegyelettel kell megállnunk minden ártatlan áldozat emléke előtt.

Bizonyos álláspontok elfogadják a 3 milliót közelítő zsidó összveszteséget, ugyanakkor ezen belül a nemzetiszocialisták és szövetségeseik által előidézett veszteségeket 1003392 (Raul Hilberg), vagy 1593292 (Arthur Ruppin) főben határozták meg, számolták ki.²⁴ A zsidóság saját számításaiban is megtalálható nagyarányú eltérések rendkívül megnehezítik a veszteségekre vonatkozó pontos számításokat. Néhány említett állam (USA, Izrael, stb.) említett belső növekedésből azonban levezethetetlen, majd 3 millió körüli demográfiai többlet jelent meg már az 50-es évekre is. Ez viszont kérdésessé teszi a németek és a szövetségeseik által uralt terület valamivel több mint 6 milliós zsidóságának eddig hirdetett 6 milliós veszteségét.

Konklúzióként tehát éppúgy kegyelettel tartozunk a zsidó áldozatok emlékének, mint bármely más nép ártatlan civil és katonai veszteségének. (Mindezekből természetesen minden népnél levonandók a megállapíthatóan háborús bűnök elkövetői, a zsidók esetében pedig a bolsevik terror előidézői, a CSEKA vezérek, a komisszárok és a háborús bűnöket elkövető partizánok.) Általánosságban megállapítható tehát, hogy nehezen elfogadható a valóság bizonyos részelemeinek, a tényleges veszteségek adatainak politikai célzatú aránytalan felnagyítása, át-dimenzionálása és körülményeik utólagos prekoncepción alapuló felépítése és magyarázata.

Hazánk esetében a zsidó áldozatok a magyar nemzet veszteségei is, azonban azt nem szabad felednünk, hogy közöttük a magyarság számára értékes és a túlnyomórészt ártalmatlan emberek tömegei mellett kifejezetten magyarelles, kártékony személyek is deportálásra kerültek. Partizánok, felforgatók, példaként a Nagy Imre per későbbi bírása is, aki kezdetben cionista, majd kommunista volt. Érdekes módon őt nem végezték ki a nácik.

E tanulmány nem folytat oknyomozást, nem szándékozik kitérni a gázkamrák kérdésére. A tömeges megsemmisítés érdekében történő működésükre, létükre azonban az említett és mellékelt Kecskeméti Lapok számok nem utalnak, pedig az 1945 tavaszán hazatért zsidó deportáltak, köztük hitközségi vezető bátran és minden korlátozás nélkül beszélhettek volna róluk. Ezenkívül kérdéses, hogy miért nem észlelték volna a működésüket, ha bizonyos állítások szerint napi 6000 ember állt volna sorban előttük sorsa beteljesedésére várva. Csak mint esetleges, egyéni büntetés eszközeként történik utalás az eredetileg fertőtlenítő célú helyiségekre. Egyik visszatérő (Klein Miksa elektrotechnikus) a zuhanyzóhelyiség rendeltetésszerű használatáról, fürdésről számolt be, vagyis felfrissítő zuhanyozásban volt része.²⁵ Elképzelhető-e az, hogy egyik alkalommal fürdésre, más alkalommal megsemmisítésre alkalmazták volna az említett fürdő-, vagy tisztálkodó helyiséget? Mindemellett elgondolkodtató a Williamson püspök mellett állást foglalt Floriano Abrahamowitz, zsidó származású római katolikus pap véleménye is. Abrahamowitz édesapja megjárta Auschwitzot, ő protestáns lelkész lett, két fia katolikus, egy protestáns lelkész. Fia Floriano szerint a Zyklon-B gázt csak a fertőtlenítőhelyiségekben használták, cáfolja a tömeges megsemmisítést végző gázkamrák létét, működését.²⁶

²⁴ Paul Rassinier: La dramma dei ebrei internetes változat 186.

²⁵ Kecskeméti Lapok 1945. március 25, 1945. július 1

²⁶ Panorama 2008. február 12.

Nem szerencsés tehát Európa és hazánk lelkiismeretét politikai célokból a valóban körvonalazható tényleges felelősséget és zsidó veszteségeket meghaladó számokkal és tényállásokkal terhelni. Ugyanakkor a zsidó lelkiismeret is erőteljesebben megszólalhatna (eddig csak néhány esetben történt meg) a szovjet (és más államok) bolsevizmusa sokmillió áldozata, vagy 1948-tól a cionista milíciák palesztin ellenes terrorja, és Izrael állam háborús akciói során elkövetett háborús bűnök miatt.

E gondolatsor nem szándékozik gyűlöletet ébreszteni, kizárólag a reális történelemszemléletet, a tényleges és valós számú áldozat, a tényállás és a felelősség megállapítására, végiggondolására próbál utat keresni, kísérletet tenni. Amellett, hogy minden ártatlan áldozat emlékét tisztelni kell, elfogadhatatlan, hogy hamis adatokból és tényekből épüljön fel egy magyarellenes ideológia, aránytalanul illusztrálva a veszteségeket, a felelősséget és a tényállásokat. Ráadásul ez mára vulgáris egyszerűsítésekkel, asszociációkkal a múlt pontatlan adatait és tényállásait kivetíti a jelen közéleti problémáira is, a kultúrpolitikai vitáktól a civilizációs kérdések kezeléséig. Hasonlóképp elfogadhatatlan a magyar ifjúság és közvélemény téves adatokkal, felelősségi viszonyokkal, máig ható büntudattal való terhelése, állandó bombázása. Bizonyos törekvések a XX. század első fele magyar történelmét csak mint a deportáláshoz vezető utat akarják bemutatni. Figyelmen kívül hagyják a közismert tényeket, hogy a magyar HM 1942-ben különmegbízottat nevezett ki a munkaszolgálat ellenőrzésére, 1944-ben 125000 főt vontak ki a deportálás hatálya alól a 210-ről 575-re növelt munkaszolgálatos századokba, hogy a kormány és az államfő többször elutasították a német deportálási kéréseket, hogy 1944 nyarán a kormányzó az esztergomi páncélosokkal és a testőrséggel hártotta el a fővárosi deportálást.

Az sem lehetne lényegtelen, hogy e realitástól teljesen elszakadt propagandára, gyakorlatilag szinte új vallási szempontok kialakítására fordított adófizetői pénzek lehet, hogy többet használnának példaként az egészségügyben. Itt nem a deportálás szomorú történései feltárására gondolok.

Attól még, hogy a cionizmus politikai célzatú, mítoszteremtő túlzó adatait és ténybeállításait megkérdőjelezzük és nem fogadhatjuk el, még elismerhetjük Izrael állam létjogosultságát. (Természetesen párhuzamosan az egyenrangú palesztin államét is) Mindettől függetlenül értékelhetjük Chagall művészetét, Einstein tudományos eredményeit, Rosenzweig filozófiáját. Nemzeti identitásunk részének tekinthetjük 1848 zsidó honvédeit, az első világháború hőseit, br. Hazai Samut, Farkas-Wolfner Pált, Chorin Ferencet, Hajós Alfrédot, Goldberger Leót, Radnóti Miklóst, Kis Józsefet, Kálmán Imrét, Molnár Ferencet, Szép Ernőt, Papp-Váry Elemérné Sziklay Szerénát, Imrédy Bélát, Csornoky Viktort, Nickelsburg Lászlót. Nyilvánvalóan az utalások messze a teljesség igénye nélkül történtek, csak példák. Az említettek magyar kiválóságok, de bizonyos arányban zsidók is voltak. Eredetük mellett azonban értéktérítő, vagy a hazánkért áldozatot hozó személyiségek. Nem szélsőbaloldali bolsevisták, polgári radikálisok, vagy faji-vallási fanatikusok. Szép Ernő például ezért utasította el Teodor Herzl hívását felkérését, mondván, hogy ő vallásától függetlenül elsősorban magyar író.

A múlt tragédiáira a minden áldozat valós veszteségadatai pontos megállapításával, a tényállások és felelősség szintén egzakt meghatározásával lehet visszatekinteni. A valós nemzeti emlékezetközösség, a kegyelet nem tehet különbséget (bár másképp ítéli meg) a civil vagy katona, katolikus, protestáns és zsidó áldozatok között, melybe beletartozik a hősi halott katona, a német munkatáborban meghalt, deportált, megölt, vagy a titóista partizánok által meggyilkolt, vagy a gulagokon meghalt civil.

Teljesen természetes tehát, hogy a nemzeti kegyelet részeként megemlékezünk a II. világháború magyar zsidó veszteségeiről reális számok és tényállások megállapítása mellett. Éppúgy mint az említett katonai (mindkét világháborúban) és civil (délvidéki, erdélyi,

Szovjetunióba hurcolt, vagy megölt, lebombázott) magyar áldozatokról. A történelemben visszafelé haladva hasonlóképp kötelességünk megemlékezni példaként 1848-49 civil (a román és szerb lázadók által meggyilkolt) áldozatiról is.

Gömbös Gyula miniszterelnökként 1932. október 12-én a magyar parlamentben a következőképpen nyilatkozott: „A zsidóságnak azt a részét, mely sorközösséget vállal a magyar nemzettel testvéremnek tekintem.” A felnagyított számadatok, a megalapozatlan érvek erőltetése helyett valós tényekre és adatokra épülő közös emlékezet és a magyarság egészének boldogulását elősegítő közös célrendszer lehet előfeltétele ma a hajdani kormányfő által elgondolt, felvetett sorközösségnek.

Moldova György Kádár életrajza

A mai tizen- és huszonévesek kivételével Magyarország lakossága nagy tömegei számára megélt valóság volt az 1956-89 közötti Kádár rendszer 33 éve.

Ha Hegel szerint a múlt folyamatai kitapinthatóak a jelen mélységeiben, a Kádár rendszerrel – legalábbis a tudati utóhatásait illetően – az élet felszínein találkozhatunk. Hálásabb feladat idealizálható korokról, személyekről írni szintéziseket, monográfiákat. Moldova pamfletszerű könyve a pártfőtitkár igazságos megítélése szándékával íródott, a végeredmény azonban nosztalgiaigények kielégítése lett, nem mentesen az üzleti szempontoktól.

Kádár János 1956 novemberi hatalomra juttatása objektív, történelmi tény. Sajnos az adott történelmi pillanatban a nyugat által is magára hagyott Magyarországon, a szovjet világbirodalom árnyékában és katonai ereje függvényében nem volt más lehetőség, mint egy helytartói rendszer létrehozása. Moldova könyve, Kádár János életpályája kapcsán nem elsősorban a személyes momentumok, vagy a kommunista párttörténet már részben ismert kulisszatitkai az érdekesek, hanem, hogy a belső lehetőségek, a mozgástér ki lettek-e használva megfelelőképpen? Hazánk mai állapotai miben következnek a Kádár-rendszerből?

A pályafutásban azért van néhány érdekes, meghatározó momentum. Az 1912-ben született Kádár János igen mélyről jutott „magasra” Családi feltételei, kulturális-politikai szocializációja talán sok későbbi cselekedetét magyarázzák. A fővárosi tanonc-, munkáséletnek, a 20-as években voltak nagy tömegek számára személyes perspektívái, boldogulási lehetőségei. Kádár a baloldali munkásmozgalomhoz csapódik, 1933-ban lebukásakor feladja összes párt- és KIMSZ kapcsolatát. Mi az összefüggés ezen esemény és Hain Péter a rendőrség politikai osztálya vezetője 1945-ös kivégzése között?

Bár Magyarországon nincs komoly kommunista ellenállás, Kádár 1945-ben bármiféle előképzettség nélkül Budapest rendőrfőkapitánya, később belügyminiszterként részese a Rajkot és társait halába küldő „vizsgálatnak” Megjárta Rákosi börtönét, talán ez adta számára a politikai tőkét, hogy Nagy Imre első kormánya államminisztere lehetett.

November 1-én az Andrássy úton a magyar kormány gépkocsijából átszállt a szovjet követség gépkocsijába, majd Kárpátaljára vitték, ahol megkapta a feladatot: a kollaboráns kormány megalakítását. Utólagos magyarázata a Köztársaság-téri pártház ostromakor történt atrocitások voltak. Ez viszont nem logikus, hiszen Kádár is tudhatta, hogy az indulatok tragikus elszabadulásának oka az ÁVH az előző napokban tanúsított magatartása, konkrét esetben pedig a mentőkre való tüzelés volt. Azt Moldova is elismeri, hogy a környékbeli nyomortelepről érkezett lumpen elemek atrocitásai elszabadulását a jelen lévő legendás – később mártírhalált halt – szabadságharcos parancsnokok, a Baross-téri Nickelsburg László és a Corvin-közi Iván-Kovács László sem tudták megakadályozni.

A Nyugat által magára hagyott magyar forradalmat eltiporta a korabeli világ legerősebb hadseregének irtóztos túlereje. Talán a magyar történelemben még soha nem volt ilyen elszigetelt, egy külső hatalom által támogatott, fenntartott kormány. 1944 őszén a Szálasi-rendszert is jóval többen támogatták, félve az ázsiai vörös hódítóktól.

A forradalmat követően páratlan terror söpört végig az országon. A magyar történelemben még soha nem voltak ilyen, civil tüntetők elleni sortűzek, mint 1956-57-ben, ezen belül a Kádár rendszer felelősségéhez köthető decemberi sortűzek. Moldova csak 1958 októberéig számol 228 halálos ítéletet, holott a kivégzések 1961-ig tartottak. Még 1967-ben is hoztak halálos ítéletet a rendszer ellen szervezkedő veszprémi bányászok ügyében. A 60-as évek

brosúra-irodalma történelemszemléletét alkalmazó szerző egy helyen a következőket írja: „Kádár teljesítette a magyar igazságszolgáltatás régi adósságát” a vélelmezett háborús bűnösök ellen.

Természetesen ilyenek ekkor már nemigen voltak, arról van szó, hogy Ungváry Krisztián történész szerint a belügyi szervek volt mozgalmárai előkeresték az 1944 előtti hatósági személyeket és koncepcionált bosszút álltak. Erre talán legjobb példa a nyomozót lelövő Ságvári Endrét, a Szolgálati Szabályzat értelmében csak letartóztató rendőrök kivégzése.

Tehát nem arról a rendőrrel van szó, aki a Szolgálati szabályzat értelmében joggal viszonzotta, akár önvédelemből is Ságvári lövéseit. Természetesen az ő elítélése is jogtalan volt.

A rendkívül drasztikus terrorral induló Kádár-rendszer a 60-as évek elejére változó képet mutatott. Amnesztiarendelet jelent meg, az életszínvonal mérsékelt fejlődésnek indult. Kádár megszabadult a gátlástalan demagógoktól, reformereket, technokratákat vont be a vezetésbe. Ilyenek voltak Fock Jenő kormányfő, Nyers Rezső az 1968-as gazdasági reform atyja, Szabó István A Termelészövetkezetek Országos Tanácsa elnöke és néhány tehetséges nagyvállalati vezető. Sokak szerint nekik, mások szerint a természetes fejlődésnek köszönhető a mérsékelt fellendülés. Lehántva az ideológiát azonban távlatból megállapítható, hogy Dél-Európa korabeli jobboldali totális rendszerei (kiterjedt, nem teljes állami tulajdonnal, állami szociálpolitikával, általános foglalkoztatással) erősebb és tartósabb örökséget hagytak maguk után, a morális és nemzeti tudati szempontokról nem is beszélve. Itt Franco Spanyolországa, Salazar, Caetano Portugáliája, az ezredesek Görögországa említhető. Moldovát szembesíthetjük a 70-es évekbeli népszerű, a vasútról írt szociográfiájával: a ferencvárosi pályaudvaron 1975-ben 1932-es Siemens irányítóberendezés működött, vagy leírja egyes munkásszállások nyomorúságát.

Moldova a hatvanas évek brosrái szemüvegén keresztül ítéli meg az 1945 előtti magyar történelmet, így abszolutizálja a korszak viszonylagos fellendülését, Kádár puritán személyiségét, amely utólag az összehasonlítási alap nélküli visszatekintő előtt népszerűvé tette. Volt általános foglalkoztatottság, minimális létbiztonság, közbiztonság, természetesen nem a mai igények szerint. Azt nem említi, hogy 1958-ban Marosvásárhelyen Kádár kijelentette, nincs igényünk Erdélyre, ugyanakkor az is igaz, hogy kísérleteket tett a Helsinki értekezleten és Ceausecuval folytatott tárgyalásokon a kisebbség védelmére. Az is igaz, hogy a ma egyesek körében oly népszerű, idéetlen humorista azért akkor nem gyalázhatta a Szent Koronát.

Moldova nem tér ki a belső politikai-kulturális mozgástér lehetőségeire. Több nem lehetett, de egy esetleges formális többpártrendszer a magyar politikai kultúrát illetően építő lehetőségeket rejtett volna. Esetlegesen segíthetett volna később a rendszert átvezetni egy felelős, hazafias szociáldemokrata-kereszténydemokrata-keresztényszociális modell irányába.

A magyar történelemnek, kultúrának egy szűk körű osztályharcos szemüvegen történő szemlélete, az egyházak korlátozása máig ható károkozást végzett a nemzettudatban és morálban. E szempontból előnyösebb volt Lengyelország, vagy a nemzeti kommunista vezetésű államok helyzete, öröksége. A felnövekvő ifjúság elé csak szovjet, vagy a kommunista példákat állítottak. Olaszország ápolta ellenségük, az első világháborús magyar hősök emlékét, a magyar rendszer hallani sem akart róluk /ettől még nem bukott volna meg/. Az értelmiség, az ifjúság nem hallhatott Wass Albertről, Somogyváry Gyuláról, Márairól. A „fejlett szocializmus” morálja kereszténység nélkül az erőltetett szocialista erkölcs követelményeire épült. Ezzel már akkor is bajok voltak. Moldova Kádár puritanizmusával állít szembe negatív folyamatokat: „a külkereskedők gyakran személyes érdekeiket helyezték előtérbe, megfelelő baksisért szinte bármit hajlandók voltak megvenni.”, „ az újságírókat egyszer úgy rangsorolta, hogy közvetlenül az örömlányok, kerítők után következnek” /II. 16/, vagy a bankokról „ha rájuk lesz bízva, hogy mit engedélyeznek és mit nem, akkor nem lesz garancia semmire”, / „a

marxista oktatókat... mélyen lenézte” Olvashatunk a pártvezetők nem mindennapi anyagi haszonszerzéséről, magánéletbeli kilengéseiről, melyeket Kádár igyekezett korlátozni. A szerény életszínvonal, szociálpolitika, közbiztonság azonban mert eszmeileg agyaglábakon állt, Kádár után szertefoszlott. A jó állami vállalatok magán-, vagy idegen kézbe jutottak. Az említett már akkor is kártékony rétegek, a volt pártelit fiai ma a nemzetközi nagytőke és szabadkőművesség szolgálatába álltak, sajtóban, jogrendszerben, a gazdaságban az idegen érdekek képviselői. Ma ők a „szociálliberális” értelmiség, vállalkozói réteg, a komprádor burzsoázia. Az aczéli kultúrpolitikán nőttek fel, ezért semmi sem kötelezi őket a nemzeti érdek képviselésére. Nem hasonlíthatók a francia, vagy görög szocialistákhoz, de még a környező országok volt nemzeti kommunistáihoz sem. Úgy tűnik ez a szertefoszló kádári örökség egyedül tartós következménye, eredménye.

Nemzeti újság 2007. május

Október 6. – akikre senki nem emlékezik.

Szinte minden iskolás gyermek ismeri nemzeti gyászünnepeink mártír, Kazinczy ezredessel és Lenkey tábornokkal inkább 15 főre tehető aradi vértanúi nevét. Talán azt is tudják, hogy Haynau aradi, pesti, szebeni hadbírószékének 110 végrehajtott halálos ítéletet hoztak. Ismeretes az is, hogy 1848-49 50-60000 főnyire tehető embervesztése mintegy fele elesett honvéd volt, azonban azt kevesen tudják, hogy e szám másik fele ártatlan civilként terrorisztikus események következtében vesztette életét.

1848 véres őszén a fellázított nemzetiségek a magyar- és világszabadság eszméit meghirdető forradalmunkkal szemben a Habsburgok oldalára álltak. Csak a zsidók, örmények, bánáti svábok és az itteni románok, a szerbekkel való konfliktus miatt, valamint a szlovákság egy része állt a magyarság mellé.

A nemzetiségek autonómiaigényét elutasító Batthyány-kormány ellen 1848 júliusától szerb lázadás robbant ki a Délvidéken. Ez már akkor előrelátható volt, mikor áprilisban Pozsonyban Kossuth és Stratimirovic szerb vezér úgy váltak el, hogy a kard fog köztük dönteni. A Pancsován államhatalmi szervet: odbort létrehozó szerbek a Száván túlról jövő önkénteseikkel ostrom alá vették Péterváradot, a Bácska és Bánát több pontján erősített táborokat hoztak létre.

Közben megrohanták a magyar, sváb, román településeket és kegyetlenül leszámoltak a civil lakossággal: nőkkel gyermekekkel is. A mintegy 5000 civil áldozatot követelő atrocitások legszörnyűbb eseményei Zentán, Bácsföldváron, a román Szentmihályon és a Herczeg Ferenc által regényben is leírt módon a sváb Fehértemplomban történtek. E népiirtásnak csak a szerbek által „nagy renegátként” emlegetett Damjanich János, majd Perczel Mór győzelmei vetettek véget. Johannes Weidenheim bácskai származású német író ezen eseményekben látja az 1944-es 40000 áldozatot követelő magyar- és svábellenes atrocitások előképét.

Sokkal borzalmasabb események történtek Dél-Erdélyben ahol a magyarságot szörvénylakosságnak tekinthetjük. 1848 őszén a szászok és a románok a magyarság ellen fordultak. Bár az október 16-i agyagfalvi székely gyűlés felszólította őket, hogy hajoljanak meg a „két magyar hazát egyesítő, a király által szentesített törvény előtt”, semmi együttműködési szándékot nem tanúsítottak. A szászok régi feudális kori autonómiájukért léptek fel különösebb, civilek ellen irányuló erőszak nélkül, a románok azonban páratlan kegyetlenséggel támadtak rá a szörvénymagyarság településeire, nem kímélték a nőket, gyermekeket sem. Október 23-án a maroszséki nemzetőr dandár Lázár Dénes őrnagy parancsnoksága alatt szétverte Radnótnál Florian Micás prefekt táborát, a román felkelők másik csoportja az Érchegeységben levő bányavárost Zalatnát támadta meg Avram Jancu és Axente-Sever vezetésével, és a magát megadó majd elvonuló 645 lakosát gyilkolta le a preszákai mezőn. A Körösbányáról hazafelé tartó Bárdy családra is rátörtek, 19 főt legyilkoltak. Hasonló sorsra jutott Krakkó, Sárd, Magyarigen, Hegyalja és több település magyar lakossága.

Kisenyeden egy udvarházba menekült mintegy 200 magyart háromnapos ellenállás után megszároltak le. Bár október végén a szászrégeni, majd a vajdaszentiváni ütközetben a székelyek győztek, Marosvásárhelynél november 5-én, mivel tüzéséggel nem rendelkeztek vereséget szenvedtek a császári erőktől.

Térvesztésük miatt Dél-Erdélyben, Bem 1949 tavaszi győzelméig elszabadult a pokol. Tragikus sorsra jutott 1849 januárjában a kollégiumáról híres Nagyenyed magyar lakossága, 1949 májusában pedig Hatvany Imre szabadcsapata sikertelen akciója után Abrudbánya szinte egész magyarsága odaveszett. Ezen atrocitások összlétszámát 15000 fő körülire tehetjük. Még

nem is számítjuk ide a Vasvári Pál vezette, bekerített és legyilkolt Rákóczi szabadcsapatot, a megölt, vagy a Vízaknánál a sóbányába dobált sebesült hadifoglyokat. E kegyetlen eseményekről részleteiben is lehet olvasni Cseres Tibortól, Hermann Róberttől, Egyed Ákostól vagy a Tolnai-világtörténetben.

Ezen áldozatok emléke nem arra szolgál, hogy gyűlöletet szítsunk, hanem a történelemből fakadó tanulságok levonására. Megítélésem szerint az október 6-i megemlékezéseken rájuk is utalni, emlékezni kellene ma, mikor annyi más irányultságú terrorra hivatkozik politikai célzattal a napi politika és a sajtó.

Ma mikor a történelem kikerülhetetlen sodra az Európai Unió, a múlt feloldására, tanulságai levonására minden érintett oldalról rendkívül nagy szükség lenne.

Nemzeti Újság 2004. október,

Köztér 2004. október

A véres farsangtól a diadalmas békéig

Bocskai István győzelmeinek 400. évfordulójára

Mátyás a „lélek ajtaján kopogtató” egyéniségére, birodalmának fényére csak szomorúan tekinthetett vissza az 1526, majd 1541 utáni „magyar romlásnak százada” embere. A két pogány közt, a hitért, a rendi szabadságért vergődő, küzdő magyarság saját vérével írta meg a XVI. századi történetét. Európa ekkor is inkább csak kárt okozott, tudjuk a Habsburg-Valois konfliktus volt Mohács egyik előidézője: I. Ferenc Szulejmánnal szövetséget kötött V. Károly ellen, az apja hibáit jóvátenni szándékozó ifjú II. Lajos a rokoni-dinasztikus kötődés miatt nem fogadhatta el az átvonulást, együttműködést kérő szulejmáni ajánlatot, A Fugger bankház gátlástalanul tönkretette, kifosztotta a felvidéki bányászatot, mely Lajos és hitvese Mária királynő terveiben a megerősödő királyi hatalom anyagi forrása lehetett volna.

A Habsburg királyok és államhatalom – bár építettek várakat a félkörívnyi új határon – hazánk területét halogatásra, a török fenntartására szánták. Példa erre Szigetvár hősi-tragikus sorsa.

Csak az Erdélyi Fejedelemség tartotta fenn a magyar államiság, rendi alkotmányosság, a vallásszabadság feltételeit.

1591-ben kirobbant a 15-éves háború, törökellenes szövetség jött létre, felcsillant az ország újraegyesítésének lehetősége. A prágai várban horoszkópjait gyártó Rudolf császár szövetséget kötött Moldvával és Havasalfölddel, majd a törökbarát erdélyi párttal mint „magyar Nero” leszámoló Báthory Zsigmond fejedelem is csatlakozott a szövetséghez. Az Al-Dunánál, Gyurgyevónál fényes diadal született, melyek fő kovácsa Zsigmond hadvezére a volt váradi kapitány, Bocskai István volt. A hatalmas erdélyi haderő úgy jöhetett létre, hogy a közszékelyek számára szabadságot, a jobbágyi terhektől való felszabadulást ígért a fejedelem. Ezt azonban a győzelem után gyorsan visszavonta, erre a székelyek fellázadtak, mely megmozdulást 1596 farsangján véresen vert le Bocskai István, mint Zsigmond hadvezére.

Az ígéretesen induló, de erkölcsében, tartásában, valószínűsíthetően elmeállapotában is megrendült Zsigmond többször lemondott a trónról, utódát Báthory András Lengyelországból érkezett főpap-fejedelmet a Rudolf mellé álló Vitéz Mihály havasalföldi fejedelem /aki korábban hűbéri esküt tett Zsigmondnak/és a mellé állt bosszúszomjas székelyek győzték le, majd gyilkolták meg a schellenbergi csata után. Azonban Vitéz Mihály kegyetlenkedéseivel szembefordultak az erdélyi rendek és kiűzték az országból. Bocskai is szembefordult Mihállyal, nem hódolt be neki mint sok erdélyi nemes. A hatalom azonban Rudolf császár generálisa, Basta kezébe került, aki kíméletlenül fosztogatta a lakosságot, üldözte a protestantizmust, korlátozta a rendi-alkotmányos jogokat.

Míg Rudolf császár a prágai Hradzsín obszervatóriumában horoszkópokat készített, a kamarilla felségárulási pereket talált ki a magyar főrendek ellen birtokaik „jóságaik” megszerzése céljából.

1604-ben Erdély és a Tiszántúl leghatalmasabb földesurának tekinthető Bocskai ellen indult per, ez egybeesett több protestáns templom elvételeivel. A személyes sérelem és a nemzeti érdek ekkor találkozott. A Bocskai letartóztatására induló Belgioioso kassai főkapitány kemény ellenállással találkozott, a „saját nemzetük hóhérévá” válni nem akaró hajdúk Bocskai mellé álltak, és az Álmosd-Diószeg melletti csatában 1604 októberében szétverték a kassai főkapitány seregét. Ezt követően Bocskai felszabadította Erdélyt, a Felvidéket. A győzelmek eredményeképp előbb az erdélyi rendek választották fejedelemmé 1605 februárjában Nyárad-

szeredán, majd a magyarországiak április 20-án Szerencsen. Sikereit látva a szultán királyi koronát küldött, ezt ugyan ő taktikusan elfogadta, de nem koronáztatta meg magát.

A győzelmek eredményeképpen a későbbi király, Mátyás főherceg közvetítésével 1606. június 23-án megkötötte Rudolf császárral a bécsi békét, mely helyreállította a magyar rendi szabadságot: az országgyűlést, a nádori tisztséget, biztosította a protestáns felekezetek vallásszabadságát. Rudolf elismerte Erdély függetlenségét, rendjei fejedelemválasztó jogát.

1606 novemberében közvetítésével létrejött az országnak oly sok szenvedést okozó 15-éves háború lezárása a zsitvatoroki békével.

A győzelmet kivívó hajdúvitézeket tiszántúli birtokain letelepítette, és kollektív nemességgel ajándékozta meg. „A magyarok Mózes” nem építhette tovább művét, 1606. decemberében 49 évesen meghalt.

Bocskai páratlan bölcsességét mutatja, hogy rendkívüli jelentőséget tulajdonított a magyar-lengyel barátságnak és összetartozásnak, Erdélyt a Magyar Királyságot erősítő-védő hatalomként látta és akarta fenntartani: „Valameddig a magyar korona ott fenn, nálunknál erősebb nemzetségnél, az németeknél léssen, és a magyar királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy fejedelmet Erdélyben fenntartani, az nekik is oltalmukra és javukra léssen.” Viszont ha a „korona Magyarországon, magyar kézre kelne, egy koronás király alá, úgy az erdélyieket intjük, nem hogy attól elszakadnának, de sőt segéljék tehetségük szerint”.

Élete végén, a keresztény hite felerősödött, megérezte saját életén Krisztus áldozatát, Isten rendelését. Érzése, gondolata szerint: „Erős és biztos a hitem, minden én bűneimért... az én idvezítő Krisztusom, ...énérettem, bűnös féregért, a keresztfán kiontatott csak egy csepp vére is nagyobb hatalom, nagyobb erő minden emberi tettnél.”

A korabeli magyar történelem, Bocskai szerepe súlya abban is megmutatkozik, hogy a reformáció genfi emlékművén az európai történelem olyan jelentős alakjai között szerepel, mint Cromwell az angol forradalom vezére, Coligny francia hugenotta hadvezér, vagy Orániai Vilmos a holland szabadságharcos.

Aktuális a négy évszázaddal későbbi magyarság számára megfontolandó üzenete: „...mi sem az dialektikához, sem az retorikához nem tudunk, a dolgot önmagát nézzük, csak az mi népünknek javát és megmaradását, azonkívül a szók és rábeszélések minálunk semmit sem fognak”.

Nemzeti Újság 2006. április

Vallás vagy nemzet?

Hajlamosak vagyunk bizonyos ténynek vélt kijelentéseket mindenféle meggondolás nélkül átvenni, elfogadni. Sokszor végig sem gondoljuk az általánosan elfogadott ismeretek valós igazságtartalmát, automatikusan gondolkodásunk részévé válnak.

Eddig kőbe vésettnak vélt igazságot kártyavárként döntött le dr. Shlomo Sand a jeruzsálemi héber egyetem professzora Hol és mikor találták ki a zsidó nemzet létezését? műve. A szerző szerint az egységes zsidó nemzet fogalma egyszerűen mítosz, mintegy száz éve a Herzl Tivadar köré tömörült cionisták találták ki abból a célból, hogy az akkor még török (majd később brit) uralom alatt álló Palesztinában létrehozzák saját vallási-nemzeti államuk. (A különböző statisztikák szerint létszámuk az 1880-as években 8, 1930-ban 13, ma 14,5 millió körüli az egész világon.)

Sand professzor szerint azon emberek túlnyomó részének, akik ma Izraelben és a világon zsidónak vallják magukat etnikailag lényegében semmi közük sincsen ahhoz a néphez, mely a Krisztus előtti első századig alkotott Júdea és Izrael területén önálló királyságokat. A hivatalos verzió szerint a római Titus császár 70 körül leverte a hűbéres államként elfogadott zsidók felkelését, lerombolták a jeruzsálemi templomot. 135 körül Trajanus császár leverte utolsó próbálkozásukat, a Bar-Kochba (Csillag fia) vezette felkelést, ezt követően szétszórás lett a sorsuk a római Mare Nostrum birodalmában és az egész akkor ismert világban Arábiától Etiópiától Indiáig. Dr. Sand, de más a judaizmus történetével foglalkozó szerzők szerint is ez mítosz. Csak olyan arányban lehet igazságtartalma, mint más római provinciák esetében. Egyértelmű, hogy a rómaiak légiók győzelme, vagy lázadások leverése után egyetlen népet sem telepítettek ki. Csak ellenálló városok lakosságát adták el rabszolgának. Ilyen esetek voltak a Krisztus előtti II-I. században, mikor Aemilius Paulus legyőzte Perseus makedón királyt, vagy mikor a légiók 146-ban végső csapást mértek Korinthoszra, Karthágóra, vagy mikor Sulla legyőzte Mithridates pontusi uralkodót.

Tehát, az ellenállók egy részét eladták rabszolgának, de a provinciáknak szüksége volt adófizetőkre, helyi lakosságra. Ez történhetett Szentföldön is. Cleve Foss-Paul Magdalino Róma és Bizánc, Benke József az Arabok története művei szerint a VI. századtól az 1800-as évekig éltek itt zsidók.) Természetesen elfogadható az, hogy a korabeli zsidóság egy része szétszóródott, de sokkal biztosabb, hogy e réteg nem növekedhetett meg jelentős mértékben. A zsidóság növekedése misszionálásnak tudható be. Ezt Lavinia és Dan Cohn-Sherbok is elismerik A judaizmus rövid története című művükben. A II-X. század közötti térítés eredményeképpen nagy tömegek vették fel a zsidó vallást, azonban nekik etnikailag lényegében nincs közük az egykor Egyiptomot Mózes vezetésével elhagyó néphez. A térítés kiterjedt Indiától Hispániáig, Jementől a Kazár Birodalomig, ahol 750 körül vették fel a judaizmust. E vallás több helyen élesen konfliktuálódott a kereszténységgel, példaként Dhu Nuvasz jemeni uralkodó 523-as keresztényirtását követően Justinianus bizánci császár levelet írt a szintén keresztény etióp uralkodónak, aki csapást mért a jemeni „zsidókra”.

Dr. Henkey Gyula híres antropológus szerint Oroszországban élnek török nyelvű zsidó népcsoportok is. Laikusok is könnyen beláthatják, hogy igen kevés közük lehet egymáshoz a nordikus típusú angolszász-germán területen élő zsidóknak az afrikai szefárdokhoz, a kelet-európai askenázekhoz, az etióp falassákhöz. Számukra a kizárólagos összetartó erő a Tóra és a Talmud írásaiból, az Ószövetség egyes részeiből (pl. Eszter könyve) merített egyoldalú fatalizmus, fanatizmus, a kiválasztottság, a magasabbrendűség téves tudata. Közismert módon bizonyos orosz zsidó csoportokat Izraelben nem is tekintenek egyenrangúnak.

Összegezve tehát megállapítható, hogy a zsidó nemzet modern értelmezése nem etnikai, hanem vallási és az 1948-ban létrejött államba történő bevándorlás (az USA-hoz hasonlóan) etnoregionális elvei alapján definiálható.

Talán alátámasztja a fenti gondolatsort a magyarországi és erdélyhoni zsidók képviselőinek kiáltványa 1848 március 17-én: „Magyarok vagyunk és nem zsidók, nem külön nemzetbeliek, mert mi csak akkor vagyunk külön vallásfelekezet, midőn imaházainkban köszönetünket és legbelsőbb hálánkat intézzük a Mindenhatóhoz, a hazára és reánk kiosztott kegyelméért, de az élet minden egyéb viszonyaiban, honfiak, csak magyarok vagyunk.” Egyértelmű tehát, hogy ekkor magyar vallásfelekezetként határozták meg magukat, eszükbe sem jutott az önálló nemzet fél évszázaddal később kigondolt cionista mítosza. Láthatóan ebben az állásfoglalásban a magyar nemesi-nemzeti liberalizmussal, állameszmével történt az azonosulás kinyilvánítása. Kossuth és Széchenyi ugyan megfogalmaztak velük szemben aggályokat. Ismeretes Széchenyi angol tó – magyar leves és az üveg tinta arányaira vonatkozó gondolatmenete, Kossuth pedig arra utalt, hogy az alkotmányos-demokratikus politikai rendszer és a vallási theokrácia nehezen összeegyeztethetők.

A reformkori hazai zsidóság 1848-ra talán elérkezett a magyar nemzettel történő azonosulás lehetőségéig, így helyes és jogos volt az emancipáció. Azonban a Galíciából, Oroszországból 1867 után beáramlott százezrek között sokan megmaradtak a faji-vallási kizárólagosság, fanatizmus gondolatvilágánál, vagy a baloldali mozgalmakhoz kapcsolódtak, intellektuálisan nem tudtak felzárkózni, eljutni a magyar állameszmével történő azonosulásig. Pedig a magyarságnak és nekik is az lett volna jobb, ha nem Herzl Tivadar vagy Jászi Oszkár és Kun Bála által kijelölt – egyébként eltérő – utakra lépnek, hanem például Farkas Pál, Szép Ernő, Chorin Ferenc és mások iránymutatását követik.

Nemzeti Újság 2009. július

A történelemoktatás tönkretétele

Quieta non movere, vagyis ne mozgassuk meg a biztos dolgokat, mondták a bölcs latinok. Azt az igazságot is szentenciába foglalták, hogy bármit teszünk, azt megfontoltan tegyük és legyünk tekintettel, figyelemmel a dolog végkifejletére és eredményére.

Nos, az Oktatási Minisztérium vezetői és illetékesei nem a jó latinok régi bölcsessége alapján kezdtek bele a középiskolai történelemoktatás és az érettségi megreformálásába a 2004-5-ös tanévtől. Az akkori kormánypártok ideológiai praekonceptiói, a velük szövetséges oktatási és kiadói üzleti érdekek nyomták rá szegény kis hazánk történelemoktatására a bélyegüket. Míg sok fejlett nyugati államban az állam adja ki a tankönyveket, Magyarországon ez egyesek magánprofitját növeli a privatizált tankönyvkiadás, jelentősen megnövelve a családok kiadásait.

Az SZDSZ majd MSZP vezette minisztérium 2004-5-ös tanévtől új ötlettel állt elő. Az eddigi főleg lexikális ismereteket követelő vizsga helyett inkább a logikai elemzőképességre akarta helyezni a hangsúlyt. Ez a matematika, a nyelvek vonatkozásában elfogadható is lenne, azonban, hogy az eddigiekben kis mértékben ilyen feladatokat is tartalmazó történelem és irodalom tárgyakat is teljesen ilyenné formálják az elfogadhatatlan. Maga az elgondolás, hogy az eddigi porosz rendszer mellett a tanulók aktívabb feldolgozómunkája segítse a tanulást, még magában nem lenne rossz.

Azonban szinte tragikus mértékben redukálták az elsajátítandó ismeretanyag mennyiségét, ezáltal a Magyar Bálint és Hiller István vezette minisztérium az oktatás minőségi lerontását sikeresen megoldották. Az emelt- és középszintű vizsgák követelményrendszere között jelentős különbség alakult ki. A drága és részletes tankönyvek ellenére a középszinten egészen minimális követelményeket fogalmaztak meg. A középszinten érettségizőnek például nem kell tudnia Spártáról, Alexandroszról, Augustustól kezdve a római császárkorról, az európai alkotmányosságot megalapozó rendiségről, az abszolút monarchiákról, hazánk esetében Mátyás kül- és katonapolitikájáról, a nemzetet két pogány közt megtartó Bocskai István és Zrínyi Miklós harcairól.

A középszinten tanuló és érettségiző horizontjából kimaradnak az európai nemzeti mintákat megformáló francia császárság, az első világháború eseménytörténete, diplomáciai céljai, Mussolini, vagy Európát a bolsevizmustól a „Visztulai csodában” megmentő Pilsudski marsall. Ellenben részletesen el lehet mélyülni Marx, Lenin, Trockij, Sztálin írásaiban. Igazságtalan lennék, ha nem említeném, hogy azért fontos időszakok, például a dualizmus, vagy a Horthy-korszak egyes részei is viszonylag jól összeállítva szerepelnek a követelményekben. A középiskolák végzős évfolyamán használatos (Kaposi-Száray) tankönyv azonban tartalmaz számos, a volt kormánypártokhoz kötődő történetpolitikai dogmát. A teljesség igénye nélkül néhány példa:

Nem méltányolja az I. világháború áldozatait, hősiességét, az 1918-as forradalom kapcsán még a részbeni felelősséget sem említi Trianonért. Alaptalanul negatívan állítja be az 1938-44 közötti magyar kormányok tevékenységét. A Felvidék visszatérését a moszkvai Új hang 1939-es cikke alapján elemzetteti a tanulókkal. Fenntartja a holokauszt mára már abszurd 6 milliós, hazánk esetében pedig 600000-es adatait. Nem 1914-18, 1938-44, 1956 hősei kerülnek személyes példaként megjelenítésre, ellenben feltűnik Daniel Cohn-Bendit és Che Guevara alakja. Mindemellett hiányoznak a magyar gazdasági-, tudományos-, műszaki-, kulturális-, művészeti- és sportélet kiemelkedő alakjai, mint követendő példakép az ifjúságnak.

Az említett végzős tankönyv tartalmaz néhány tévedést, elírást:

A padovai fegyverszünetet nem Nyékfalvi, hanem Nyékhegyi Ferenc ezredes kötötte meg. (24.), a Kerenszkij offenzíva nem 1918-ban, hanem 1917-ben volt. (12.) Bp. ostroma nem 1945 decemberében végződött. (143.), az MKP nem tartotta fenn magának a hadügyi tárcát a koalíciós időszakban. (179.)

Természetesen pár elírás még nem tragédia, ilyesmi minden könyvben előfordul. Az egyébként nem rossz felépítésű tankönyv fő problémája a szociálliberális történetpolitikai dogmák mellett a történelemoktatást gyakorlatilag formális logikává, logikai-pozitívista nyelvi-kognitív gyakorlattá változtató módszer.

Ismételten nem az elemző készség a kreativitás, a logika bevezetése a probléma, hanem az, hogy ez vált döntő szemponttá a tartalom rovására. Az évközi számonkérésekben, az írásbeli érettségien a koncepció kigondolói rendkívül bonyolult pontozási rendszert alakítottak ki (bizonyos helyeken felezní kell a pontokat, műveleteket, tartalmakat alkalmaz a történelemben). Mindez a tanárookra indokolatlan adminisztrációs terheket helyez, melyek a tényleges történelmi ismeretek átadásának rovására mennek.

Összegezve: nem a tanulói kreativitás bevezetése a fő problémája a jelenlegi történelem-oktatásnak, hanem az önálló életre kelt, szinte teljesen formális logikává alakított módszer maga teljesen túlbonyolított adminisztrációjával. Talán a tankönyvszerzők sem osztották teljesen a rendszer koncepcióját. Mindemellett további probléma az említett szociálliberális történetpolitikai felfogás, melyet azért lassan le tud győzni a hazafias médiumuk, web-lapok révén közvetített nemzeti ellenkultúra. Ezért kapkodhat is a fejéhez néhány balliberális tanár az értelmes tanulói felvetésektől, észrevételektől.

Hazánk, oktatásunk helyzetében azonban nehezen érthető, hogy miért van szükség példaként a tananyag és a kompetencia feladatok egy könyvben szerepeltetése mellett – ez Angliában is így van – különféle teszt- és feladat gyűjteményekre. Ezek, akár csak a túlméretezett tankönyvpiac, a felesleges továbbképzések, a holokauszt-ipar, a tolerancia programok további anyagi terheket helyeznek a családokra, az állami költségvetésre is. Így a jelenlegi történelem-oktatás eredményessége, pedagógiai hatékonysága az egyetemes és magyar történelmi kultúra közvetítése tekintetében erősen megkérdőjelezhető. Még nagyobb a probléma a hazafias, nemzeti identitás megformálása tekintetében.

Nemzeti Újság 2009. november

Írások egy más irodalomról

Vitéz Somogyváry Gyula versei

Talán fél évszázad torzításai után ismét birtokba vehetjük a magyar kultúra, irodalom visszaszorított értékeit. A maga eredetiségében ideológiai előjelek nélkül láthatjuk a félremagyarázott Radnótit, József Attilát, az újra felfedezett Márait, a feledésre ítélt Sinka Istvánt, Sértő Kálmánt. Ma már talán minden preconcepciótól mentesen a rendkívül gazdag magyar kultúra értékei közt tarthatjuk számon őket.

Szintén hosszú évtizedekre feledésre ítélt alakja volt a magyar irodalomnak vitéz Somogyváry Gyula, írói nevén Gyula diák.

1895-ben született a Burgenland-Várvidék területén, a ma Ausztriához tartozó, közvetlen a határ melletti Füles, ma Nikitsch községében. Érettségi után éppen hogy megpróbálhatta a hírlapírást, korosztálya sorsának útján kellett neki is elindulnia. Első irodalommal formált élményei a bevonulás, a világháború kirobbanása:

S vonulnak zengő, ifjú ezredek.
Anyám engedj, anyám én elmegyek.

/Véres zsoltár, Anyám én elmegyek/
1914 augusztus

Végig küzdötte, bejárta a világháború hadszíntereit: Volhínia mezőit, a Doberdo karsztját. Az első harcias, az erő, a küzdés szépségét hirdető „vad melódiák” után a bajtársiasság, az akaratlanul hőssé válás kérdései vetődtek fel benne, elesett bajtársa fájdalmas búcsúját idézte:

Én már elvégeztem minden számadásom
Ifjú életemből kora elmúlásom.

/Halott szemek halott beszéde 1916/

A bajtárs elvesztésének fájdalma mellett az olvasó elé tárja saját nagyon emberi gyötrelmeit „kicsiny és gyáva” életéért:

Csak engem tarts meg Úristen csak engem
s gögöm, bűnöm a lábaidhoz hordom...

Uram én félek a haláltól
Engedd, hogy éljek, engedd, hogy éljek!

/Az új Gethsemané 1916/

Itt mindenképp megemlíteném, hogy a két évized múlva született nagyszerű regények: Ne sárgulj fűzfa, Virágozik a mandula, ezeket az emlékeket, harcias, vagy naturalisztikus megközelítés nélkül adják vissza, finom érzésvilággal ábrázolva a bajtársiasságot, szerelmet, hősiességet.

A Karszt lövészárkaiban, elhangzott „hörgő imák” meghallgatásra találtak, bár az ifjú költőt megrázta a haza széthullása...

Jaj mért e sors, hisz meg se vertek...

/Vert hadak útján 1918/

A haza, a „nagy halott” kínjait átélte, de a keserűség érzését lassan felváltottak a kibontakozó szerelem, a családi boldogság érzései:

...s újra hiszek a hitben.
Áldjon meg érte Édes az Isten

/Megáld az Isten 1920/

A „megáldott ember” gondolatait családi boldogsága sem tudta elterelni Trianon döbbenetétől, az elszakított országrészek tragédiájáról, fájdalmas, szomorú hangú verseket írt. Nemcsak a keleti, „ősi, szent homok” mozdulása villanyozta fel, Kemál pasát versben köszöntötte, hanem személyesen vállalt részt a Nyugat-Magyarország megvédéséért kezdődött harcokban. Szinte karmikusan, predesztináltan érezte át a kuruc érzésvilágot 1921 nyarán-őszén:

Riadózzál pajtás! Régi dobok szólnak
S újult hangja kél a vén tárogatónak

/Kuruc riadó a soproni sáncon 1921/

A győzelmek, Sopron megtartása ellenére Nyugat-Magyarország egy részének el kellett válnia a hazától, versében köszönt el szülőfalujától, a dajkadaloktól.

Az 1920-as évek „golgotás magyar költője „ várta a tavaszt, hívja a rügyet.” Ekkor nyílik meg előtte a magyar táj, kultúra, irodalom metafizikai üzenete. Petőfi, Ady, Kozma Andor, Gyóni Géza, Berzsenyi, Jókai, Liszt nyomát, lépteit, érzéseit keresi és találja meg. A magyar munkáról, a salgótarjáni bányászok erőfeszítéséről szeretettel írt.

A múlt fájdalmai másfél évtized távlatából is visszatértek:

Öcsém, mosolygott, élt huszonhét évet
Bízó két szemével mindig napba nézett

/Fénykép/

Hősi halott bajtársainak emelt csodálatos emléket:

...Mert aki hű volt, bátor és derék
Az ősi földért adta életét
Az mindörökké él a fűben, fában
Magyar rögökben, magyar napsugárban

/Hősi emlékmű talpazatára/

Majd kitekintett Európára, megállt Kosciusko szobra előtt, a lengyel tengerparton. 1930 októberében Goethe doktorával, Fausttal suhan végig a nyüzsgő Berlin utcáin a „titok, rejtély emberek között” a szívet keresve. Az elidegenedést ő versben, Martin Heidegger filozófiai rendszerben fogalmazta meg. Párizsban emberi megértéssel, sajnálva, szomorúan kereste Ady nyomát.

1929-től a Vitézi Rend, majd a Petőfi Társaság tagja, sőt később a Magyar Rádió igazgatójaként is működött. Az országgyűlésben kormánypárti képviselőként a zsidótörvények ellen szavazott. A 30-as évek végén eszméi győzelmét érzi az elcsatolt országrészek visszatérésével. /Kassa énekel, A munkácsi bástyán/. 1940 őszén ő írta a népszerű Erdélyi indulót.

1945-ig márványtáblán volt olvasható Magyar Rádió általa csodálatosan megfogalmazott hitvallása:

S most hordom szét, hűséges szolgamód
A magyar dalt, a tudást és a szót,
hogy akit sorsa szétszórt, szétszavart,
Eggyé forrasszak minden szál magyart

A háború alatt tartalékos századosként a Vezérkari Főnökség nemzetvédelmi osztályán szolgált. Németellenessége miatt Mauthausenbe vitték. 1950-ben az ÁVH jogtalanul letartóztatta és Kistarcsára internálták. A fogságban tisztázatlan körülmények közt halt meg, talán 1953 februárjában.

Az élete során Isten intését mindig érző költő utolsó verseiben csak Istenhez, Jézushoz és a Szűzanyához fohászkodott:

Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit irgalmazz nekünk!

/Mária szeplőtelen Szívének litániája Kistarcsa 1952. január-május/

Somogyváry Gyula életét versbe foglalva tárta az olvasó elé. Talán a magyar kultúrának tartozunk azzal, hogy elolvassuk. (Auktor Kiadó Budapest 2001) Mert aki elolvassa gazdagodni fog, hiszen:

Szeresd a dalt, mert Isten adta,
hogy szárnya legyen földi rögnék
Szeresd a dalt, mert lendülése,
a föld porából égbe röptet.

Nemzeti Újság 2003. március

Herczeg Ferenc (1863-1953) évfordulói

E fél évben kerek évfordulókhoz érkezünk a magyar próza- és drámairodalom nagy alakjának életpályáját illetően: 1863 szeptemberében született Versecen és 1954 februárjában halt meg Budapesten.

Herczeg Ferencet a konzervatív magyar irodalom azon legnagyobbjai között tarthatjuk számon, akiket az utóbbi évtizedekben feledésre akartak ítélni.

Az eredetileg Herczog, a verseci patikuscsalád fia a viharosan magyarosodó bánati sváb polgárság bájos kisvárosai Fehértemplom és Versec gimnáziumaiban tanult, közben rövid időre a szegedi piaristák diákjaként szemtanúja lehetett annak a „halpaprikás és töltött káposzta” illatú Szegednek, melyet az 1879-es árvíz nyomtalanul elsöpört.

Az 1933-ban megjelent Várhegy című visszaemlékezéseiben szinte filmszerűen mutatta be az akkor még létező, 1944 után teljesen elsüllyedt bánati sváb világot. Képszerűvé tette az iskolai csínyeket, a helyi polgárság életének eseményeit, az érettségi bankettet a Burg vendéglőben.

Érettségi után jogi tanulmányok következtek Budapesten. A korabeli jogászi élet ellentmondásait jól látta: a krakéler életstílus ostobaságát, a francia mintára elterjedt párbajozás veszélyes virtuskodását. Sajnos e hibába esett bele ő is: élete legtragikusabb eseménye történt 1886. július 30-án. Egy két nappal azelőtti báli vita következtében kardpárbajban halálosan megsebesítette Siposs László honvéd tiszthelyettest. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a provokáló fél nem ő volt, hanem a szerencsétlenül járt fiatalember tisztvársa. „Anyám csak arra az erdélyi családra gondol, amely elvesztette fiát” emlékezett vissza. A párbajvétségért négy havi államfogságot kellett a váci fogházban letöltenie.

A jogi diploma után a hírlapírást választotta, tehetsége gyorsan kiderült. 1894-től a Singer és Wolfner kiadó által megjelentetett Új idő főszerkesztője, a Petőfi-, a Kisfaludy Társaság, az MTA tagja.

Ez az évtized volt, mikor: „A szerencse napja vakítóan tűzött Széchenyi árva kelet rajára” és „...mi érték volt a nemzetben az hivalkodóan szikrázott és világított” Első nagy sikere A dolovai nábob leánya regénye volt, majd nagy népszerűsége tett szert romantikus, fordultatos meseszövésszerű regényeivel és drámaival, melyek mércéjét magasabbra helyezte a korszak késői romantikus ízlésigényénél. Óriási sikert értek el regényei: a Pro libertate, a Pogányok, az élet kapuja, a Fogyó hold kisregényei, az Ocskay brigadéros drámája, melynek sok mozzanatát a nagylelkű, kuruc leszármazott, tragikus sorsú Palkovits katonatiszt fiúktól kapta.

Legkiemelkedőbb regénye az 1916-ban megjelent Hét sváb, melyben az 1848-ban a kegyetlen szerbek által ostromolt sváb Fehértemplom nemzetőreinek állított emléket, akik a magyar- és világszabadság oldalára állva, áldozatot hozva védtek polgári életformájukat.

Az Amerikában is bemutatott Gyurkovits fiúk és Gyurkovits lányok a dzsentrí életmód kedélyes, de színvonalas karikírozását adta.

Irodalomtörténészek szerint az 1867-1918 közötti időszak legjobb drámája a Bizánc, mely a török hadak által körülvett hajdani világbirodalom utolsó óráiban játszódik. Az erkölcsileg elsüllyedt város fölé emelkedő utolsó császár, Konstantin heroikus alakját Tisza Istvánnal rokonította. Iréne császárnőt Jászay Mari jelenítette meg a Nemzeti Színházban. Egyébként szívélyes baráti viszonyban volt a kor színházi élete nagyaival: Paulay Edével, Ujházy Edével és az írókkal Mikszáthtól, Jókaitól Pósa Lajosig, Gárdonyi Gézáig.

Több cikluson keresztül volt Tisza István pártjának parlamenti képviselője. A Ferenc Ferdinánddal és a sovén nemzetiségi politikusok föderatív terveivel szembenálló kormányfőben meglátta a „titáni erőt, a határtalan áldozatkészséget.” A kormányfő lapja, a Magyar Figyelő főszerkesztőjeként főleg a polgári radikálisokkal polemizált: „Nem az újító vágy bántott bennünket, hanem az a leplezetlen gyűlölet és megvetés, ami mindennek szólt, ami magyar volt”.

Mindezek ellenére határozottan utasította el az antiszemitizmust, elismerően szólt a lapjában író kiemelkedő nemzeti elkötelezettségű zsidó értelmiségről, szerkesztő-helyetteséről Farkas Pálról, akinek hazafiságát Steier Lajoshoz hasonlíthatjuk.

A lektűr műfajában könnyedén írt magáról, irodalmi, művészeti, magánéleti-személyes kudarcairól, tragédiákról (vesztes párbajok, házassága vége, vagy a család férfiágának egyedüli folytatója, unokaöccse hősi haláláról Volhíniában), mindig megtalálva a megfelelő tónust. Rezignált intellektuális nyugalom, filozofikus életismeret hatják át oldalait.

Határozottan fellépett a Magyarország háborús felelősségét hirdető nézetek ellen: „Nem Magyarország kezdeményezte a világháborút, épp ahogy a szarvasbika sem rendezi a vadászatot, melynek végén kiterítik.”

A két világháború között a Magyar Revíziós Liga elnöke, azonban a nemzetiszocializmust teljességgel elítélte. Ennek ellenére a kommunista írószövetség 1949-ben kizárta, élete utolsó éveiben már nem írt.

Ekkorra az ő hajdani világa már szinte teljesen eltűnni látszott. Azonban hosszú évtizedek távlatából kézbe lehet és kell is venni műveit, hiszen a részben a saját maga által is elismert tévedései és botlásai ellenére van mondanivalója a ma és a jövő emberének és nemzetének.

Jelen-Lét 2003. december

Gyóni Géza, a béke katonája

A különös, tragikus sorsú költőnek rövid életpálya adatott: 1884. június 25-én született Dabas-Gyónban evangélikus lelkészcsaládban és 1917. június 25-én, tehát a születésnapján halt meg a szibériai Krasznójarszk hadifogolytáborában. Édesapja Áchim Mihály evangélikus lelkész, édesanyja Bekker Gizella hét gyermeknek adott életet, hatodik kisgyermekük elvesztése azonban gyógyíthatatlan lelki válságba sodorta.

Családi elhívásra előbb a soproni evangélikus teológián kezdte meg tanulmányait, miután innen egy párbaj miatt távoznia kellett hírlapírói pályán indult el: a nyugat-magyarországi Napló munkatársa lett. Mély lelki válságokat élt meg, melyek 1904-ben saját élete ellen is fordultak. Talpra állása után jegyzőgyakornok lett Dabas-Gyónban.

1910 után újra hírlapírás következett, előbb a Soproni Napló, majd a szabadkai Bácskai Hírlap munkatársa lett. Szintén Szabadkán munkatársa lett a Színházi élet című lapnak. Itt lobbant fel utolsó szerelme. A szabadkai asszony képe, emléke élete utolsó pillanatáig elkísérték.

E korszaknak is megvoltak a hamis, talmi kihívásai, ezek csábításain azonban áttört a költő hite és hazaszeretete.

Nem véletlenül minősítette őt Rákosi Jenő a hazafias költészet példájának.

A századelő ellentmondásos, de mégis virágzó Magyarországot külső tényezők sodorták bele 1914 nyarán az első világháborúba. A korszak rendkívül értékes ifjúsága megérezte a veszélybe került haza hívását. Hamvas Bélát édesapja Hamvas József pedagógus versben búcsúztatta, Somogyváry Gyula édesanyjával vitatkozva indult el a „zengő ifjú ezredek” útján. Gyóni Géza útja is ez lett, ő azonban nem térhetett haza, életútja nem teljesedhetett ki úgy, mint a másik két nagy irodalmáré.

Gyóni Géza eddig szomorú, lírai hangvételű alkotásokkal jelentkezett (Szomorú szemmel 1909), a háború és a körülzárt Przemysl vára azonban új érzéseket hívtak életre benne.

Már 1914 augusztusában ott van az orosz túlerő által ostromolt várban a San folyó partján. Személyesen is részese a súlyos küzdelmeknek, mikor november folyamán ki kellett szorítani a Werk 1/1 erőd udvarára betört oroszokat. 1915 márciusában a vár kapitulációjakor hadifogságba esett.

Halála után itthon jelentek meg háborús versei. Két híres, szép kötet foglalja magába e költeményeket: Lengyel mezőkön, tábortűz mellett és A Csak egy éjszakára!

Több nyelvre lett lefordítva a Csak egy éjszakára! című leghíresebb verse, melyben a kizárólag a szavakkal hazaszeretőket szembesítette a San-part tragikus valóságával, rettenetével.

„.... Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sírva sikoltsák, Istenem ne többet!”

A krasznójarszki lágerben tifuszt kapva pontosan harmincharmadik születésnapján halt meg. Hűséges testvére Mihály főhadnagy ápolta, aki pár nappal előtte halt meg, ez a legyengült szervezetű költő számára végzetes csapás volt.

Utolsó napjaiban a „véres harcok” által híressé vált költő magát mint a „béke katonáját” látta és Isten felé fordult:

„Térjete meg és szeressetek!
...és csak Istené a dicsőség”

Krisztusi korban, 33 évesen halt meg. Élete harc, küzdelem volt részben saját tévútjaival is. Viszont a szenvedések, az áldozathozatal közelebb hozták Krisztushoz, akihez bizonynal eljutott.

A magyar evangélikus tradíció élő része Gyóni Géza költészete. Alakjával az egyházi sajtóban a korábbiakban sokat foglalkozott Syposs Zoltán.

Gyóni Géza emlékezete, költészete, érzésvilága megőrzendő a jövő magyarsága számára.

Jelen-Lét 2004. július-augusztus

Amerikai költő Kecskeméten

Nem mondhatjuk, hogy sok újvilági poétát ihletett volna meg városunk. Érdekes kivételként lapunkban is mindenképp meg kell említeni a 2003-2004-e tanévben a kecskeméti Kada Elek Közgazdasági Szakközépiskolában angol nyelvet és irodalmat tanított amerikai irodalomtörténészt, Joe Pitkint, aki mexikói származású feleségével Rosalbával és két aranyos leánykájával egy évet éltek, dolgoztak városunkban /a feleség a Katona József Gimnáziumban spanyolt tanított/.

A Washington államból érkezett irodalomtörténész, tanár közvetlen hazájába visszatérte után, meglepte volt kollégáit, magyarországi egy éve élményanyagát közvetítő verskötetével. A csinos kis füzet sokat mondó címe River of Light/poems by Joe Pitkin, magyarul a Fényfolyam.

Talán ennek magyarázata a magyar kultúra legmélyebb, mitológiai és nyelvészeti kiindulópontjai megérzése a Linguistic History of the Magyars című versben, mikor a Nap és Hold testvériségéről, mint princípiumról ír, ráhangolódva a vér, a szív szavaink lüktetésére.

Két óras budapesti turistaút alatt is átérzi a város 1945-ös, 1956-os megrázkódtatásait. Talán legmegragadóbb verse a The Greek Lyric, vagyis magyarul a Görög líra. Egy autóbuszos utazáson egy diáklány kezében látott könyv, a pillanat ragadja meg, mikor a lány görög líráról olvas, és a Dunáról fényfolyam árad. Az egyszeri lírai pillanat visszahozhatatlan: „I have never passed this way before nor will again”.

Öröm, hogy egy amerikai tanár ilyen szeretettel és művészi érzéssel látja hazánkat.

Jelenlét Irodalmi folyóirat Kecskemét 2005 Neményi.net

Gondolatok könyvekről, emberi értékteremtésről

Vitéz Tiszaugi Szabó Tamás negyedik kötete előtt

Immár a negyedik kötetével lép vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás Kecskemét városa értő, a múlt értékeire fogékony közvéleménye elé.

Egy generáció ifjúkora, alkotó felnőttkora telt el a kívülről ránk erőltetett ideológiai, történet-politikai sémák, dogmák árnyékában. Az osztályszempontú ostobaságok, a forradalmi demagógia el akarta törölni mindenestől múltunk értékeit, hagyományainkat, kitűnő, értékteremtő személyiségekre akarta végérvényesen a feledés fátylát borítani.

Azért nem sikerült teljesen mindenkit feledésre, mindent elhallgatásra ítélni. Voltak olyan értelmiségek közöttünk, mint vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás publicista-történész, akik nem akartak mindebbe belenyugodni, szenvedélyesen keresték-keresik az igazságot, segítik sok esetben a sírból is életre kelni a valódi értékeket.

Az a személy-, család-, eseménytörténet, krónika, melynek megírására vitéz Tiszaugi Szabó Tamás vállalkozik, mellyel gazdagítja az olvasót, az utóbbi másfél évtizedben megjelent irodalmi műfaj hazánkban. Vannak Orosházától Szombathelyig, Mezőkövesdtől Bonyhádig értelmiségek, történészek, akiket nem elégít ki a máig továbbélő sablonos történetfelfogás, felszínre akarnak hozni, a közvélemény elé akarnak tárni olyan személyeket, történeteket, eseményeket, akik és amelyek ismerete nélkül nehezen lehet elképzelni egy kreatív, értékorientált magyar jövőt, de egy település, város szellemét, közéletiségét sem.

Bizonyosan mindehhez kellett egy olyan családi háttér, otthon, ismerősi, baráti kör, mely szerzőnk figyelmét már ifjúkorától a helyes irány felé fordította. Kellott hozzá egy igazi Alma Mater, a Kecskeméti Piarista Gimnázium, melynek a múltban gyökerező hagyományait még a négy és fél évtized materializmusának hullámai sem tudták megtörni. Vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás jó diák, a mai napig hálás iskolájának, írásaiban volt tanárai soha nem hervadó koszorúját fonja meg.

Így, akárcsak korábbi műveiben, visszatérő téma a piarista oktatás múltja, személyiségei. A szerző rendkívül érdekes olvasmányos stílusa egy rég megszakadt filmet köt össze, helyez el a mozigépbe, ezáltal olyan atmoszférát teremt, érzékeltet, mely távoli évtizedekkel ezelőtti piarista tanárokat, diákokat, az oktatás, a mindennapi élet pillanatait eleveníti meg, szinte érzékelhető közelbe hozza a mához. A keresztény hit, a tudás, az emberszeretet olyan példáit állítja elé, melyeknek fénye mindig világító fáklya lesz a magyar oktatásnak.

Kecskemét művészeti, szellemi életét, építészetét, sportéletét, irodalmát számos rendkívül eredeti, színes egyéniség teremtette meg, gazdagította emelte fel az országos színvonalra, sok esetben fölé is. Őket a pártállam szinte fél évszázada akarta feledésre ítélni, ma pedig az a hamisan új, posztmodern szemlélet. Tiszaugi-Szabó Tamás óriási érdeme, hogy az olvasó, a közönség előtt életre kelti e személyiségeket, alkotó munkásságukat, életviszonyaikat és feltételeiket. Így visszapillantunk a hajdani Kecskemét alkotó szellemiségébe, ennek a mindennapokban kifejeződő békés, teljesítő, szakmaszerető pillanataiba. Láthatjuk a városért végzett önzetlen munka, erőfeszítés szép példáit, átérezhetjük ezek lelki, kulturális, vallási mozgatórugóit, motivációit. Sajnos tragédiákkal is találkozhatunk, szebb sorsra érdemes, ígéretes, páratlan tehetségű pályakezdekésének és tragikus megtörésének is tanúi lehetünk Tiszaugi-Szabó Tamás írásaiban.

A szerző a korábbi teljesen egysíkú történet szemlélettel szemben összetetten akarja látni a múltat, a személyiséget, helyes, értékes, ugyanakkor a téves életutakat, irányokat is meglátja ugyanazon személyiségben.

Az élet számos területén tevékenykedő, leírt életpályájú személyiségek tevékenysége nélkül Kecskemét élete számtalan területen nem tarthatna ott, ahová mára a mellőzésük, háttérbe-szorításuk ellenére eljutott.

Tiszaugi-Szabó Tamás a szeretett piarista Alma Mater tanárain, tanulóin, életén túl az említett kecskeméti művész, sportoló, irodalmár egyéniségek alkotó életútját rajzolja meg jelentős irodalmi vénával, adottsággal. A várost teremtő alkotás, odaadás ma már elképzelhetetlen példáit ismerteti meg az olvasóval. Régi kecskeméti polgári családok élete, sorsa tárul az olvasó elé regényes fogalmazásban, ugyanakkor történeti hűséggel és pontossággal.

Országos, nemzetközi elismertséget elért iparosok, gazdálkodók teljesítményeit is felmutatja. Ők jelentősen előrehaladtak a szakmai, közéleti fejlődés, önszerveződés terén. Más munkáslét ez, mint az utóbbi évtizedeknek az a fejlődésképtelen paternalizmusa, mely még mindig meggondolatlan nosztalgiákat ébreszt.

Abban a világban, korszakban melyet vizsgál és újra felszínre hoz, alapvető erkölcsi princípiumuk voltak a hűség a hazához, a városhoz, a becsület, a kimondott, az adott szó megtartása. Talán az olvasóban is felmerül, hogy mára mennyire messzire kerültünk ettől az értékrendszertől, felfogástól.

Vitéz Tiszaugi-Szabó Tamást megragadja a magyar hadtörténet, kiemelkedő magyar katonák, harcosok pályája, a hazáért hozott áldozata. Erre gazdag képtárat, galériát mutat a hajdani katonaváros Kecskemét története. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc lánglelkű katonái, papjai pályáivét, tetteit tárja elénk. A XX. század két nagy világégése is bőven teremtett kecskeméti hősokeket, áldozatokat. A város tömegével küldte ifjúságát az első világháború frontjaira a Kárpátokba, Galícia, Volhínia mezőire, a szerb ingoványokba, a Doberdó karsztjára. Ma, mikor sok hivatalos történelemkönyv meg sem említi a hazáért itt hozott áldozatot, döntse el a tisztelt olvasó, hogy a ma jó néhány tankönyvírója hol áll hazaszeretében szerzőnkéntől. Részletesen, sokat foglalkozik vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás a második világégés különböző frontjain küzdő magyar honvédek helytállásával, áldozatával.

Megragadó példákat hoz, egyik előző művében: egy fiatal tiszt önfeláldozását írja le, aki a Tiszánál egyedül vette fel a harcot a szovjet tankokkal, egysége visszavonulását fedezve.

Szerzőnk rendszeresen visszatér az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésre, a kecskemétiiek abban játszott meghatározott szerepére. Talán ő e téma országos viszonylatban is legelmélyültebb ismerője. Mikor idén emlékezünk meg 1956 magyar forradalmáról és szabadságharcáról vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás e nagyszerű eseményről is tud újat adni a város és a megye vonatkozásában.

Különleges szerepük van ezen írásoknak ma, mikor a médiaipar jelentős része hatalmas költséggel és hivatásszerűen a nemzet múltjának gyalázásával foglalkozik.

Tiszaugi-Szabó Tamás mellett, hogy történész, közéleti személyiség is. Számos ünnepi beszédét, megemlékezését találhatjuk meg szövegszerű pontossággal e műben. A máig fájó Trianon évfordulói, a Vitézi Rend alkalmai, eseményei kapcsán hangzanak el, írónak meg e mély tudással, remek logikával felépített beszédek-írások.

Ha valaki, a szó igazi és ténylegesen szép értelmében át akarja érezni Kecskemét lelkeségét, szellemiségét, a város igazi polgára szeretne lenni, nem kerülheti ki, hogy kezébe vegye Tiszaugi-Szabó Tamás művét, magát átrágyja rajta. Ha ezt megtette, az életet bizonyosan más, minőségibb szinten látó emberré válik.

*Bevezetés Vitéz Tiszaugi-Szabó Tamás Hősök és áldozatok
Katonák, papok, polgárok Vitézi Rend című művéhez Kecskemét 2006*

„Légy győzelmek tanúja”

Mondhatni várostörténeti eseményre került sor december 18. délután a Katona József Megyei Könyvtárban. Nagy hiányt pótoltak Babucs Zoltán, Maruzs Roland és Dr. Szabó Péter a Hadtörténeti Intézet tudományos munkatársai azzal, hogy rendkívül gyorsan megírták A kecskeméti magyar királyi Zrínyi Miklós 7. honvéd gyalogezred a második világháborúban című művüket.

A már korábbi könyveikkel is elismerést elért szerzőket és a megjelent nagyszámú érdeklődőt dr. Jósa Iván a Honvéd Hagyományőrző Egyesület területi elnöke köszöntötte, majd felkérte dr. Szakály Sándor hadtörténészt a mű bemutatására. Az ismert történész szerint fél évszázados késében vagyunk az ezredtörténet bemutatásában (nemcsak ebben) az 1945 után ható tudattörzítő politikai-szellemi folyamatok következtében. Nyugat-Európában közvetlenül a háború után pár évvel megszülettek a hasonló művek. A most megjelenő könyvvel tartozunk a múltnak, nemzeti identitásunknak. A Katona József Gimnázium kamarakórusa és a Táncsics Mihály kollégium szavalókórusa megfelelő művészi-hangulati háttérrel biztosított az eseménynek. A HOHE díszőrségét századosi egyenruhában vezénylő Szőke László és két honvéd az MKH fegyverzetét és egyenruháját idézte.

Ezt követően a három fiatal szerző beszélt a kutatás problémáiról. Több mozaikból kellett összeállítani a rendkívül igényes, magas tudományos színvonalú művet. Felhasználták az ezrednaplókat, a korabeli kecskeméti, kiskunfélegyházi, ceglédi sajtót, a helyi levéltári anyagokat. Beépítették a műbe a még élő tisztek és honvédek visszaemlékezéseit. A nagyszámú lábjegyzet, hivatkozás igazolja a kutatómunka mélységét, igényességét.

Az eredetileg Kaposváron szerveződött 7. gyalogezred az 1920-as években került Kecskemétre. Zászlóaljai Kecskemét mellett állomásoztak Kiskunfélegyházán, Cegléden is.

Az alakulat részese volt a Dél-Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély békés visszatérésének. 1941 áprilisában a Délvidék visszafoglalásakor már érték veszteségek.

Az igazi megpróbáltatást a keleti front harcai jelentették. 1942 júniusában Kállay Miklós kormányfő a tragikus út előtt a következő gondolatokkal búcsúzott: „...elébe megyünk az ellenségnek... mielőtt a mészelyt, fertőzést, teljes megsemmisülést ide hozhatnák miközénk.”

A búcsúzáskor közöttük Liszka Béla polgármester felesége az alakulat zászlájára a könyv címét adó jelmondatot.

A kivonuló ezred a 2. magyar hadsereg részeként, a kiemelkedő vezetők: Grassy József a 13. könnyűhadosztály és Hollósy-Kuthy László ezredparancsnok irányításával a Donig nyomult előre, majd a folyó partján védelmi állást foglalt. A szovjet hadsereg ossztrogoszk-rosszosi hadművelete rendkívül nagy páncélos túlerővel, borzalmas hidegben törte át a magyar hadsereg védelmi vonalát. A magyar hadsereg rendkívül súlyos veszteségeket szenvedett. A könyv szerzői részletes kimutatást közölnek az ezred hősi halott honvédeiről, a szomorú veszteségekről.

Az átszervezett, feltöltött ezred, valamint ikeralakulata a 37. ezred részt vett az 1944 őszi délvidéki és kárpáti harcokban. A kormányzói proklamáció után, reménytelen helyzetben Tormássy-Szávits Sándor ezredes, ezredparancsnok 2000 honvéddel megadta magát.

A Püldi Kiadó gondozásában megjelent szép formátumú könyv ismerteti az ezred tisztjei adatait, ezenkívül gazdag fényképanyagot mutat be.

A könyvbemutatón megjelentek az ezred egykori tisztjei: dr. Bibó Zoltán zászlós és dr. Kováts Andor százados, akik a mű ajánló sorait intézték az olvasóhoz, Hegedűs Károly zászlós és honvédei: Szeverényi István szakaszvezető, Barna Sándor szakaszvezető és még többen. Természetesen jelen voltak az egykori Zrínyi-honvédek családtagjai, leszármazottai is. E mű megjelenése jelentős előrelépés Kecskemét múltja, értékei újragondolásában.

Nemzeti Újság 2009. június

Bottyán János és Kecskemét

Sajnálatos módon a mai középiskolai történelem tankönyvek jelentős részben a szociálliberális kormányzat és a mögöttük álló idegen erők a magyarság múltját befeketítő, vagy jelentéktelennek ábrázoló törekvéseit képviselik, állami szintre emelve. Mindez közpénzből, pazarló módon valósul meg.

E szomorú helyzet vonatkozásában üdítő kivétel, hogy léteznek a nemzeti elkötelezettséget, értékrendszert képviselő sajtótermékek, internetes lapok, zenei együttesek, könyvkiadás és szellemi műhelyek.

Ilyen szellemi műhely városunkban a Honvéd Hagyományörző Egyesület. Több tagja: dr. Kováts Andor, v.l. Gyenes Sándor, dr. Szelei Béla számos hazafias értékrendszert tükröző könyvet, publikációt tettek közzé, ezáltal segítették a reális nemzettudat kialakulását. Antalffy István már 30 feletti verskötettel büszkélkedett, Kenyeres Dénes már tíz kötettel gazdagította a magyar hadtörténeti irodalmat.

A HOHE regionális elnöke dr. Jósa Iván 1956-ban Debrecenben a forradalom katonája, majd pedagógus, történész, közéleti személyiség. Már ötödik könyvét olvashatja a város érdeklődő közönsége. E könyv a kuruc háborúk távoli, romantikus időszakába repíti vissza az olvasót.

Rákóczi Ferenc legkiemelkedőbb tábornoka Bottyán János (1643-1709) a vágsellyei jezsuita kollégiumban kezdte tanulmányait, majd a katonai pályát választotta. Kitűnt a visszaszerző háborúk küzdelmeiben, ott volt Buda visszafoglalásánál is. Pályája szépen ívelt felfelé, 1696-ban Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét, Szeged katonai parancsnoka. A huszár ezredes 1704 október 10-én ajánlotta fel kardját és szolgálatát II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek. Kecskemét polgárai eddigre mint a „rácok ostorát”, a kecskeméti polgárok, kereskedők patrónusát ismerték meg.

Kecskemét igen sokat szenvedett a hullámzó kuruc-labanc összecsapásoktól. Nem lehetett teljesíteni a fejedelem kiűrtő parancsát, előbb a császáriak, majd a kurucok vetettek ki sarcot a városra. A fejedelem a Duna-Tisza köze vezénylő tábornokává nevezte ki Bottyán Jánost, fő feladata a délről betörő, irgalmatlanul pusztító rácok megállítása volt.

1705-ben a szabadságharc elérte tetőpontját. A Felvidék, az Alföld, Erdély Rákóczi kezében volt. A szécsényi országgyűlés megteremtette a rendi konföderációt, kuruc államiság elemeit, a megerősödő hadsereg megindult a Dunántúl felszabadítására. A Duna-Tisza köze parancsnokává kinevezett Bottyán János mintegy 8000 katonával rendelkezett. Az első átkelési kísérletet a Dunakömlőd környékén francia hadmérnök segítségével épített hadihídon a német és a rác alakulatok még elhárították, azonban Soltnál október 31-én Horváth Tamás ezredes kapitány kelt át először 2000 talpassal (gyalogos) majd maga Bottyán 5000 lovassal november 4-én. (Mintegy 1000 fős tartalék Zana György parancsnoksága alatt Kecskeméten maradt) A Dunántúl kulcsát jelentő dunaföldvári vár elfoglalására Bottyán megfelelő mennyiségű létrát, rőzseköteget készítettet elő. A gyalogos hajdúk hajnali rajtaütése meglepte a két századnyi német őrséget, a vár rövid harc után a kurucok birtokába került. Dunaföldvár elfoglalása a sikeres dunántúli hadjárat kezdetét jelentette. Visszatekintve ennek talán a későbbiekben megnyilvánuló eredménye az volt, hogy a rác betelepülésre elrettentő hatást gyakorolt, a nyelvhatárukat délebbre szorította.

A szerző számos korabeli dokumentumot is közzétesz, ezekből kiderül, hogy a fejedelem Bottyán generáloson keresztül jelentős mértékben igénybe vette a város megfogyott anyagi erejét a hadsereg céljaira. Bizonyos esetekben büntetést is szabtak a városra, ugyanakkor méltányos módon igyekeztek a polgárok személy- és vagyonbiztonságát megvédeni.

Bottyán János a városhoz intézett latin nyelvű rendeleteit és parancsait Bednárík György és dr. Károlyfalvi József fordították le.

A helytörténet iránt érdeklődők a kiadványt megtalálhatják a Bács-Kiskun Megyei Könyvtárban, a Református és a Korda könyvesboltokban.

Nemzeti Újság 2007. december

Az iskola visszahívó ereje

Az oktatás értékének, eredményességének, maradandóságának talán az a legszebb bizonyítéka, ha hosszú évtizedek multán az új generációk is szeretettel emlékeznek elődeik, szüleik iskolájára, régmúlt tanáira.

„Nagy generáció” járt a 20-as évek közepén Kecskemét Th. jogú város Fiú Felsőkereskedelmi Iskolájába. Bóbis Gyula a birkózó olimpiai bajnok, a Dóry testvérek, közülük József nemzetközi hírű nótáénekes lett. Sajnos ma már kevesen vannak közöttünk e korosztályból.

Istennek hála jó egészségben él Szabó Pali bácsi, aki tanúja ezeknek az időknek. Emlékezete frissen szalad át a századon. Még emlékezik – Kecskeméten már kevesen vannak ilyenek – az I. világháború alatti mozgósításra, áldozatos hazaszeretetre, szolidaritásra, a kommün alatti népünnepélyre, a propagandisztikus ökörsütésre a KTE pályán.

1923-27 között volt az iskola diákja. Ma is élénken emlékezik dr. Hajnóczy Iván gyorsírás, dr. Molnár Aladár matematikaóráira. Szép élmény volt számára a cserkészlet, az önképzőkör, ahol Herczeg Ferenc írói munkásságára, II. Rákóczi Ferencre emlékeztek.

Az ifjúság lendülete, ereje nyilvánulhatott meg a cserkész táborokban, a Kinizsi-sportkör programjain, a tornaünnepélyeken. Pali bácsi a családi és az iskolában kapott értékei révén egyre magasabb pénzügyi, banki beosztásokban dolgozott, mindig hálásan az elindító iskolának. E pályát csak a II. világháború, a keleti front szakították meg. Itt vesztette el szintén honvédtiszt testvérét, aki az említett Dóry Lajoshoz hasonlóan a keleti front hősi halottja lett. Ma Pali bácsi városunk köztiszteletben álló polgára. Egy évtizede jelentős szerepe volt a város eredeti utcanevei helyreállításában az önkormányzat által e célra szervezett bizottságban.

Osztálytársa volt a ceglédi fiú Berger Sándor, aki kitűnt gyorsírói teljesítményével. A Berger, majd Berkes családnak sok szenvedést hozott a század: Sándor két nagybátyja az I. világháború hősi halottja lett, sok családtagjukat vesztették el a holokauszt tragédiájában. Berkes Sándor mint munkaszolgálatos honvéd menekült meg. /Ismeretes, hogy Csatay Lajos honvédelmi miniszter sok zsidó férfit a munkaszolgálatba behívott, és így mentett meg a deportálástól./ A polgári értelmiségit a Rákosi rendszer üldözte, a korai Kádár korszak pedig létfeltételeit vonta el. Így kellett döntenie a 60-as évek elején, hogy családjával kitelepül az NSZK-ba. A város az iskola szeretete azonban még 1977-ben is találkozni hívta az öregdiákokat, csoportfénypompát is készült a város főterén.

Berger Sándor leánya, az NSZK-ban élő Elizabeth Berkes-Großer édesapja emlékeit, nyomát keresve jutott el a mai jogutód intézménybe, a Kada Elek Közgazdasági Szakközépiskolába. Dr. Kecskésné Dudás Erzsébet igazgató és Polyák Péter a Végzett Diákok Szövetsége elnöke szeretettel fogadták és köszönettel vették az édesapjáról az iskola gyűjteményének adományozott relikviáit.

Csodálatos volt a találkozás Berkes Erzsébet és édesapja osztálytársa Szabó Pál között. A középiskolás fényképek közös megnézése, az emlékek felidézése szinte pillanatnyi közelbe hozták a távoli évtizedekkel ezelőtti történeteket, feloldották az idő dimenzióit. Tegnapi közelség pontosságával idézte fel Pali bácsi az órák, a cserkészlet, a diákélet történeteit, hangulatát.

Valószínűleg mindez azért történhetett így, mert az iskola értékei: a munkaerőköls, a tolerancia, a barátság, a szeretet mély közös emléke örök nyomot hagyott.

Köztér 2003. március

Baja Béla köszöntése

Kedves ünnepség keretében vehette át a 70 éve, 1934-ben érettségizett Baja Béla festőművész a jubileumi „rubin” érettségi oklevelet a Kada Elek Közgazdasági Szakközépiskola évzáróján.

A hét évtized elképesztő távlatnak tűnik, különösen úgy, hogy rendkívül tartalmas életút áll Baja Béla mögött.

Béla bácsi még élénken emlékezik a hajdani „kerista” életre a Petőfi utcai iskolában: a diákcsinnyekre, a WC-ben elkövetett tiltott dohányzás élményére, majd a szigorú, nagy formátumú, a tanulóknak sokat adó igazgató, pedagógus: a Rettenetes Ivánként becézett Hajnóczy Iván büntetéseire.

Két nappal a sikeres érettségi után már állásban volt a kecskeméti Leszámítoló és Pénzváltó Banknál, ahol jó hangulatban, magas színvonalon folyt a munka.

A Felsőkereskedelmi Iskola életre szóló igényességgel és munkaszeretettel indította el. Osztálytársaival 3-4 találkozt tartottak, az utolsót 15 éve.

Ma a harmincegynéhány fős osztályból már csak Béla bácsi van közöttünk, tavaly búcsúztunk T. Nagy Antaltól, aki banktisztviselő, m. kir. honvédtiszt, végül pedig a református egyház pénzügyi vezetője volt.

Baja Béla rajztehetsége már elemista korában megnyilvánult. Később is sokat alkotott, gyönyörű táj-, város-, aktképei színvilága, formagazdagsága, néhol akadémikus pontossága lebilincselő hatást tesznek a műveit megtekintőkre.

1970-ben kezdte el a könyvek-könyve, a Biblia kódex formában történő megrajzolását. A Károli fordítást középkori kódexek betűivel írta le, az iniciálékba bibliai történeteket (pl. a betlehemi jászol, keresztrefeszítés, mennybemenetel) rajzolt. Az Újszövetség teljesen elkészült, a jóval hosszabb Ószövetségből mintegy 600 oldal. Az Újszövetséget a Print 2000 mívelés kiadásában vehetjük kézbe.

Nyugodtan kimondhatjuk, a város kulturális élete adós még a majd 90 éves Baja Béla életmű kiállításával.

Köztér 2004. július

A magyar nóta fővárosa

Szellemi életünk egyik legvisszataszítóbb megnyilvánulása, mikor nyálás és flashterkoptató esztéták és kritikusok kezdenek gúnyolódni a magyar nótán és lekicsinylően beszélnek róla.

Tévedés, félreértés ne essék, e cikk szerzője nem szándékozik abszolutizálni e műfajt, mint sok kedvelője a komoly- és könnyűzene, a színpadi és a szimfonikus zene minden irányzatában hasonlóképpen meglátja a szépséget és értéket.

Ugyanakkor rendkívül sajnálatos, hogy a magyar népi lelkiséget, érzésvilágot mintegy kétszáz éve kifejező műfajt sokan mennyire száműzik a médiumokból.

Talán nem túlzás jelenleg Kecskemétet a magyar nótakultúra hazai fővárosaként minősíteni. Az utóbbi években évente 3-4 nagyszerű hangulatú, nagy tömegeket vonzó nótaestre kerül sor az Erdei Ferenc Művelődési Házban. Mindennek lelke Vitéz Lovag Fejős Jenő ezüstkoszorús nótaénekes, aki fáradtságot nem kímélve szervezi meg ezeket a rendezvényeket, ahol alkalmanként mintegy 600 fő szórakozhat, épülhet érzelmileg, kulturálisan e szép, hagyományos magyar zenei műfaj teremtette atmoszférában. Erdélyből, a Felvidékről, a Bácskából is sokan érkeznek az előadásokra. Fejős művész úr az egyik est bevételét a kecskeméti második világ-háborús hősi emlékmű felépítésére ajánlotta fel.

A műfaj élvonalával találkozhat itt a közönség.

Aggodalomra talán csak a résztvevők magas életkora adhat kissé alkalmat. Ezért Fejős Jenő művész úr elhivatottan látogat a megyeszékhely iskoláiba, a fiatalokban akarja felébreszteni az érdeklődést. Így példaként a Kada Elek Közgazdasági Szakközépiskola tavalyi diáknapiját is megtisztelte fellépésével. Ide talán a hely szelleme is hívta: az iskola Végzett Diákok Szövetsége díszelnöke volt a nemzetközi hírű nótaénekes, az 1929-ben érettségizett Dóry József /1911-2003/ (Zárójelben, érdekességgént megemlíthető, hogy e generációból Istennek hála még közöttünk vannak az iskola hajdani diákjai, akik rendkívül értékes, érdekes élet-pályát futottak be: Szabó Pál pénzügyi vezető aki 1927-ben végzett és a Diákszövetség kor-elnöke, Baja Béla, aki az evangéliumokat kódex formában festette meg. Ők még emlékeznek a legendás dr. Héjjas Jenőre /1903-956/, Héjjas Iván országgyűlési képviselő öccsére, aki 1921-ben megszervezte a felsőkerista diákokat Sopron védelmére.)

A három, kissé fiatalabb, a mellékelt képeken is látható kerista és református öregdiák, V. L. Gyenes Sándor, Baja Béla és dr. Szabó Dénes személyesen is ismerték őket.

Nemzeti Újság 2006. április

Magas életkor és kreativitás

Simone de Beauvoir francia író 1970-ben a következőket írta: „A szellem munkásai másoknál sokkal kevésbé károsodnak a fiziológiai hanyatlás következtében.” Szinte négy évtized múlva az agykutatás eredményei igazolják, hogy a fantázia működtetése, a szellem aktív tartása garantálja a fiatalságot, az agysejtek tekintetében mindenképpen.

Eddig úgy tudtuk, hogy a mintegy 100 milliárd agyi idegsejt az életkor előrehaladtával fokozatosan leépül. Ezzel szemben Gene Cohen a Washington Egyetem neurológus professzora kutatásai azt bizonyítják, hogy az agy működtetése elősegíti az új agysejtek képződését. Mindezt kísérleti kontrollcsoportok igénybevételeivel is igazolta. Azon időskorúak, akik még ha csekély szellemi aktivitást is kifejtenek fizikailag is egészségesebbek, kevésbé depresszívok, mint azok akikre szellemi aktivitás nem jellemző.

Talán tekintsünk a tudomány és művészet nagy egyéniségeire a múltban és a jelenben. Közismert, hogy a korábbi évszázadokban idős kornak nem az számított, mint a XIX-XX. században és ma. Kant az Ítéleteri kritikáját 66 évesen alkotta, Franklin 78 évesen fedezte fel a bifokális lencsét, Michelangelo 75 évesen fejezte be a Vatikán utolsó freskóit. Giuseppe Verdi 80. születésnapjára fejezte be a Falstaffot, Kossuth Lajos 92 éves koráig aktív szellemi-politikai tevékenységet folytatott.

Számtalan példa adódik a XX. századból is. Konrád Adenauer 80-as éveiben vezette az NSZK újjáépítését. Nézzük mai kortársainkat. 2002-ben 102 évesen halt meg Hans Georg Gadamer német filozófus, aki az utolsó pillanatokig jelen volt a tudományos konferenciákon.

Majdnem 100 évig élt a berlini olimpiáról filmet készítő Leni Riefensthal, aki élete utolsó éveiben is etnográfiai filmeket készített. 1909-ben született Rita Levi Montalcini olasz agykutató. Munkásságát ma is végzi, ezenkívül a római szenátus tagja. Ma is tervez a geometrikus szerkesztésű Brasilia építésze, Oscar Niemeyer. Jó ha megjegyezzük, 1907. december 15-én született.

Az idősek világnapja, október 1. alkalmával alkotóerőt kívánhatunk elsősorban az idős generációnak, de természetesen a középkorúaknak és a fiataloknak is. Nemzetünk boldogulása szellemi-lelki erőfeszítést igényel, és ez egészségessé tesz. Harcoljon a szellem és a lélek a szebb magyar jövőért. Ahogy Somogyváry Gyula írta: „Amíg a lélek harcol, övé a győzelem”.

Nemzeti Újság 2008. október

Olimpia, morál, politika

A magyar sport múltját valamennyire ismerők nosztalgiával tekintenek vissza a távoli évtizedek legendás sportsikereire: 1936-os berlini és az 1952-es helsinki harmadik helyre az éremtáblázaton, de még a 16, vagy 20 évvel ezelőtti barcelonai és szöuli olimpiák aranyesőjére is.

Az optimisták tíz feletti aranyt prognosztizáltak, a realisták csak négyről beszéltek. A végeredmény ismert: összesen három arany, öt ezüst, két bronzérem született. Hazánk 21. lett a 204 induló állam között az éremtáblázaton. Minden elismerést és csodálatot megérdemelnek a Kovács-Janics kajak páros, Vajda Attila kenu egyesben, a férfi vízilabda válogatott, Cseh László, Fodor Zoltán birkózó, Mincza Ildikó törvívó. Köszönetet érdemelnek a negyedik helyezett és a pontszerző sportolók is.

Mégis mi az oka, hogy sportolóink teljesítménye messze elmaradt a várakozástól és a korábbi néhány olimpia viszonylagos sikerétől? Természetes, hogy a világ sportja fejlődik, kiegyenlítettebbé vált, talán nem vettük észre, hogy a gazdasághoz hasonlóan nagyon elszaladt mellettünk. Rövid sporttörténettel rendelkező kis országok is megelőzték minket. A MOB valószínűleg sportszövetségi szinten fogja elemezni a kudarcok okait.

Itt természetesen nem bonyolódhatunk részletes szakmai elemzésekbe, inkább általános morális kérdéseket vethetünk fel. Néhány ilyen kérdés.

Hogyan lehetséges az, hogy több sportolónk az olimpián mérhetően gyengébb teljesítményt nyújtott, mint a korábbi hazai vagy nemzetközi versenyeken? Megvolt-e mindenkinél a kellő odaadás, az önfeláldozó küzdeni akarás, önfegyelem? Sajnos e kérdésre jó néhány esetben nemmel válaszolhatunk. Hiányzott a mindent egy lapra feltevő küzdeni akarás a nemzeti sport becsületéért. Kolonics György, aki teljes erőbedobással, önfeláldozóan készült, a felkészülés hősi halottja lett, a magyar sport örök legendája. Talán az a lélek is hiányzott, mellyel néhány keresztet vető főként latin-amerikai és dél-európai sportoló kezdte a játékot.

Közhely a finansziális eszközök hiánya, a menedzsment, a sportbürokrácia, a politika a média rátelepedése a sportra. Biztos, hogy nem minden sportágban volt meg a megfelelő felkészülési lehetőség. Az említett hatalmi szférák sok esetben az edzési feltételek rovására prosperálnak. Érdekes, hogy a talán legkedvezőtlenebb feltételek között készülő kajak-kenusok mentették meg a magyar sport becsületét. Furcsa módon épp az ő jelenlétük zavarta a Pekingbe utazás közben a MALÉV gép első osztályán utazó kormánypárti politikusokat.

Bár kétségtelen, hogy a világ többi országa sportja fejlődése nem fog megállni, a következő években át kell gondolni a tömegsport, az élsport helyzetét, az utánpótlás nevelés feltételeit. Talán a züllesztő programok, „sziget”, a „másság” propagálása, az oktatás liberalizálása helyett több figyelmet kellene fordítani diák- és ifjúsági testnevelésre, az ebből kinövő tömegsport támogatására. Az élsport elé követelményeket kellene állítani /élvonalbeli labdarugóinkat például atlétikai és technikai vizsgára kötelezném/, ugyanakkor a színvonalas felkészüléshez több pénzügyi feltételt kellene biztosítani. Nem elsősorban a labdarúgásra gondolok...

Sportolóink keresztény lelkierejének, hazaszeretetének erősítése sem lenne céltalan. Hiszen a sportoló lendületét, küzdeni akarását nem elsősorban az érdek vagy az ész, hanem a szív motiválja.

Nemzeti Újság 2008. október

Felborult iskolák

Még egy évtizede is elképzelhetetlenek voltak azok a jelenetek, melyekkel a média jóvoltából az egész ország szembesülhet. Társukat agyonverő diákok, tanárokat megtámadó és bántalmazó tanulók és szülők jelennek meg a televízió képernyőjén. Felmerülhet a kérdés, hogyan is juthattunk el idáig. Sok tetteges eset látens marad, sok helyen „csak” a tanítás válik lehetlenné a fegyelmezetlen hozzáállás miatt.

Talán több tendencia együttes hatása megjelenéséről lehet szó. Az ifjúságra igen káros hatást gyakorolnak a különböző, mondhatni anarchista felfogást sugalmazó zenei szubkultúrák, a biologisztikus értékrendszert népszerűsítő televíziós valóságshow jellegű műsorok. A fiatal magyar filmes generáció is nagyrészt deviáns témákkal foglalkozik. Így az ifjúság jelentős rétegei számára a deviancia, az ösztönemberszerű fegyelmezetlen viselkedés a példa. Míg Belgiumban például 2006 decemberétől a flamand és vallon keresztény és szocialista pártok összefogásával büntetőjogilag szankcionálták (pénzbüntetés és szabadságvesztés) a falfirkákat, addig hazánkban egyes kereskedelmi televíziók szinte népszerűsítették e drogos és afro-amerikai szubkultúrát, a politika sem mer jogi szankciókat bevezetni. Odáig jutottunk, hogy Budapesten hülye gyerekek a graffitizés kedvéért villamost siklattak ki.

A másik ok az oktatás folyamatos, 2002 óta igen felgyorsult liberalizálásában keresendő. Mára már odáig jutottunk, hogy a tanárok szinte semmi eszközzel nem rendelkeznek, példaként elvileg nem küldhetik ki a tanítást zavarókat, osztályzattal sem szankcionálhatnak, egyik tanuló előtt nem közölhetik a másik osztályzatát, a 18 évet betöltött évvesztes tanuló jegyeit a szülővel sem közölhetik. Mindezek tudatában sok fiatal minden második szava az ombudsman a legcsekélyebb büntetés hatására. A mai liberális iskolapolitikában kimutathatóak a szabadkőművesség nevelési elvei. Néhány szó a Grand Orient de France-Francia Nagykelet páholy honlapja nevelési elveiből: „A laicitás.... minden szociális, vallási, politikai, kulturális nyomást nélkülöz.”

Talán nincs Európában még egy ország, ahol a véleményformáló értelmiség ennyire téves, vagy tudatosan rombolást támogató megközelítésben látná, láttatná, vagy szabályozná az iskolai viszonylatokat. A VIII. kerületi gimnáziumban a 69 éves fizikatanárára támadó 15 éves cigánygyerek konfliktusa kapcsán már majdnem a pedagógus a felelős. Herzog Mária szociológus és Trencsényi László A Magyar Pedagógiai Társaság elnöke szerint hiányzott a partnerség és a mediáció. Kérdem, hogyan lehet partnerség az idős, úriember, láthatóan tudós, a tanulóknak bizonyára szakmailag és emberileg nyújtani akaró pedagógus és egy 15 éves teljesen fegyelmezetlen, öntörvényű, ösztönös fiatal között? Az ilyen „szakértőknek” jó partnerséget és mediációt kívánnék hasonló összetételű osztályokban. Lehet, hogy ezután olyan partnerséget helyeselnének, melyet múlt nyáron láttam Aradon a Tűzoltó téren: a magyar és román 48-as emlékmű közti padoknál a támlára ülő és randalírozó cigány tizenéveseket a rendőr pillanatok alatt rendreutasította. Hazánkban ez „intolerancia” lenne.

Az alapértékek hiányát néhány nevelési intézmény komikus elnevezése (Csibész, Gézengúz, Zöld Kakas stb.) is kitűnően illusztrálja. Milyen példaképet jelentenek ezek például a 30-as években kiemelkedő személyiségekről elnevezett intézmények: Tisza István Gimnázium, Galeazzo Ciano Gimnázium nagyszerű névadóival szemben, ahol a cserkészek” Nagy Magyarországnak kicsiny katonájának” tekintették magukat. Zárójelben: e neveket sajnos a mai jogutód egyházi iskolák sem nagyon vállalják. A hajdani ipari tanulók is hálával emlékeznek emberségre, tartásra, szakmára néha fülesekkel is nevelő oktatóikra.

Összegezve, ha el akarjuk kerülni a magyar ifjúság lezüllesztését a szigorú jogi szabályozás mellett a keresztény és nemzeti nevelés princípiumát kell helyreállítani.

Nemzeti Újság 2008. május

Fejezetek a rácjárások történetéből

A jelent csak a múlt alapos ismeretében érthetjük meg. A hazánktól 1920-ban elszakított Bácska és Bánát története bővelkedik még feldolgozatlan, a közvélemény által kevésbé ismert tragikus eseményekben.

Rendkívül érdekes könyvbemutatóra került sor február 8-án a Honvéd Hagyományőrző Egyesület szervezésében. Délvidéki S. Attila, Szenttamason élő történész hosszú, alapos kutatómunkával elkészült, *Fejezetek a rácjárások történetéből* című művével most találkozhattak a kecskeméti érdeklődők.

Hosszú történelmi ívben vizsgálta a szerző a magyar-szerb viszonyt. Számos eddig elfogadott tételt megalapozott érveléssel cáfolt meg. Példaként, hogy a szerbek a törökellenes ellenállás bátyáját jelentették volna a Balkánon. Ezzel szemben az volt az igazság, hogy állásfoglalásuk az adott helyzethez, erőviszonyhoz igazodott, számos esetben a törökök ruméliai hadserege zömét ők alkották. Azt is kevesen tudjuk, hogy a budai török pasák jelentős része rác származású volt, a hódoltsági területen hivatalos nyelvük a szerb volt.

A török kiszorítása után a Habsburgok szövetségesei lettek, akik a rebellis magyarok ellen vetették be a Magyarországon megtelepedő igen kegyetlen rácokat. Rákóczi Ferenc szabadságharca egyik eredménye az lett, hogy a kurucok délebbre szorították a szerb nyelvhatárt.

A tragikus konfliktusok újabb fejezete 1848-49 volt. A szerző többoldalú források bemutatásával bizonyítja legendának tekinthető a Kossuth Lajos és Stratimirovics szerb vezér között elhangzott állítólagos szópárbaj: „akkor kardjaink fognak dönteni”. Ez nem szerepel a korabeli sajtóban, a kormányzó elnök is cáfolta később, hogy elhangzott volna.

Ezzel szemben a szakadár Stratimirovics kikiáltotta a Szerb Vajdaságot olyan területen, mely lakosságának talán csak harmada volt szerb. A lázadók és a Száván túlról jött önkéntesek kegyetlenül gyilkolták a magyar lakosságot, a nőket és gyermekeket is. Pusztításukat csak Perczel tábornok tudta megfékezni. 1848 a tragikus 1944-es konfliktus előképét jelentette.

Remélhetően a szerző, mint a tervezett magyar-szerb történetiszbizottság tagja is hozzájárulhat a két nép közötti tragikus konfliktusok feltárásához és a kölcsönös megértés elősegítéséhez.

A könyvbemutató színvonalasságát emelték Kabók István összehasonlító nemzetiségpolitikai elemzése és a Kiss Ákos Jenő előadóművész által közvetített versek és énekek.

Kecskeméti Lapok 2010. február 17.

Rövid ismertető művészi bemutatkozásokról

Bodri Mariann kiállítása

Gyülekezetünk hagyományosan helyt ad az Arany János utcai helyiségében művészi bemutatkozásoknak. A szeptember 13-i istentiszteletet követően mutatkozott be Bodri Mariann főiskolai hallgató-festőművész. A fiatal tehetség képei esztétikai értékelésével Sitkei András festőművész-tanár nyitotta meg a kiállítást. Papp Ferenc előadóművész a kecskeméti Fiatal Alkotók Köre vezetője zenei-irodalmi bevezetője emelte a kiállítás hangulatát, atmoszféráját. Bodri Mariann majd minden alkotása részletesen kidolgozott, remek alkotás. Talán a XIX. század magyar tájfestészete hagyományai útját követi. Világos színei mögött jelképek, mondanivalók bújnak meg, a magyar táj örök szépsége csillan fel.

Sok sikert kívánunk a fiatal alkotónak és reméljük, hogy további műveivel is találkozhatunk.

Sitkei András „Linómetszetek”

Egyházunk művészetszolgáltató munkája folyamatos, érdekes, hogy mindig új irányzatok, művészi törekvések jelennek meg, kapnak lehetőséget. 2009 október 18-án Sőreg Dénes mutatta be Sitkei András művész-tanár linómetszeteit. E kiállítás november 1-ig tekinthető meg.

Papp Ferenc előadóművész hagyományosan verssel-dallal-zenével nyitotta meg a kiállítást.

Ezt követően az érdeklődők megtekinthették a rendkívül aprólékos művészi munkával kidolgozott linómetszeteket. Az alkotások erős expresszív hatással bírnak, rendkívül elgondolkodtatóak, mindegyik mögött rejtett gondolati tartalmak, filozófiai vonatkozások találhatók. Köszönetünket fejezzük ki a tanár úrnak, és további sikereket kívánunk.

Kabáci József, Kárpátalja festője

Gyülekezetünk már nem az első alkalommal találkozik Kabáci József a Kárpátaljáról, Munkácsról már több mint másfél évtizede Kecskemétre költözött tanár-festőművész alkotásaival. Újabb bemutatkozására november 8-án 11 órakor került sor.

Kabáci József alkotásainak fő ihletője Kárpátalja: tájai, a hegyek, a vizek, de az emberi alkotások, templomok is. Az alkotások képi dimenziója, színei lebilincselő hatást tesznek a nézőre. Az alkotó rutinos, mesteri ecsetkezelése megjelenik képei kidolgozottságán. Kabáci József keresztény művész: a festményein megjelenő Krisztus-arc, Isten-kisugárzása hitünket erősíti. Köszönet mindezekért a tanár úrnak.

Kalmár Pál művészete

Nem először, és nem utoljára találkozhatunk gyülekezetünk tagja, Kalmár Pál művészetével. Aki eddig kizárólag a figuratív művészetben gondolkodott, ezúttal a művészet új dimenzióit ismerheti meg. Kalmár Pál erős, ellenálló anyagokkal: kő, fa, acél dolgozik. Ezekből bontja ki mély szimbólumait, szobrai, plasztikái jelképszerűségét. Az acélból készült Dózsa-fej elszánt-ságot, Krisztus-arca transzcendenciát sugároz felénk. Szobrai mély gondolatiságával, festményei színes kavalkádjával gazdagítja érzéseink, fantáziánk. Festményei, szobrai Finnországtól, Csehorszáig ismertek, elismertek. Természetesen hazánk számos pontján is.

Gyülekezetünkben otthon van, nagyon köszönjük új kiállítását!

Kecskeméti evangélikus Lélegzet 2009. december

Színek, hangok az ezredfordulóról

A két évtizeddel ezelőtti rendszerváltás pillanataiban senki sem hihette, hogy majd két évtizeddel később is mekkora küzdelem fog folyni a magas kultúra, a tényleges értékek és az átlagembert butító, lehúzó, akkoriban hazánkban még ismeretlen tömegkultúra, a kereskedelmi médiumokból áradó szellemi szemét között.

E tanulmány- és írásgyűjtemény e része azzal a bevezető dolgozattal kezdődik, melyben megpróbáltam felvázolni Tiszaugi Szabó Tamás munkásságának óriási értékét, mellyel feltárta és megörökítette a pártállam ideológiai korlátai miatt elhallgatott emberi-, politikai-, katonai-, sport-, szakmai-, művészi teljesítményeket.

Az egyetemes, magyar kultúra és természetesen Kecskemét gazdag szellemi élete teljesítményének jelentős értékű megörökítése született meg Kada Erika újságíró, pedagógus majd másfél évtized alatt megírt cikkei, interjúi sajtó alá rendezésével és könyv formában történő kiadásával a 2010-es könyvnapra. Így a Színek, hangulatok az ezredfordulóról című kötetet az értékközvetítés tekintetében kontinuitásban láthatjuk. Valóban nagyon sokszínű képet, gazdag tárházat tár elénk Kada Erika jól felépített, tartalmas cikkeivel, interjúival.

A szerző figyelmét megragadja a városban alkotó művészek mondanivalója, a mögöttük megnyilvánuló érzésvilág, gondolatiság: Turi Endre tűzzománc- és festőművész páva- és rózsamotívumai, Benes József-Gerle Margit alkotópárpár apokaliptikus víziói, melyek az erőszak ellen tiltakoznak, Kalmár Pál festészete szín- és hangulati kavalkádja, szobrai megállásra parancsoló, lebilincselő mély filozófiai tartalma, Bella Rózsa Pilinszky-díjas tanár-festőművész tiszta színekkel tájképpé, csendéletté formált „áldás művészete” alkotásai, melyek már Japánt is megjárták.

A szent-istváni Intelmek a jövőbenieknek a hazát gazdagító értékteremtését juttatja az olvasó eszébe a Kecskemétfilm KFT mongol munkatársa Purevjav Batmyagmart – magánemberként festőművész – rendkívül aprólékosan kidolgozott festészete. Legalább ennyire fontos szüleitől tanult hitvallása: segíteni kell az embereknek, adni kell jószágot jó szívvel, csúnya szavakat ki sem szabad ejteni, nehogy támadási felületet adjunk a démoniságnak.

Továbblepve az értékmegőrző építészetet munkásságával is képviselő, továbbadó Kerényi Józsefről olvashatunk, aki jó példa lehet fiatal pályatársainak. Történészek pályáíve jelenik meg az interjúk között: Kozicz János pedagógus-történész, akinek jelentős teljesítményét Kecskemét és Kiskunhalas hadtörténetét, zászló- és címertörténetét feldolgozó kötetek jelzik. A szinte a 90. életévéig alkotó, nemzetközi elismertséget szerzett dr. Henkey Gyula antropológus nagyszámú könyvében és tanulmányában meggyőző erővel bizonyította népünk turáni és pamíri eredetét. Csak zárójelben jegyzem itt meg, teljesen felesleges és téves a ma terjedő felszínes és felesleges felfogás, mely erőszakoltan szembe akarja állítani népünk eredeténél a nyelv finnugor többségét és embertani kisebbségét az antropológiai turáni-pamíri többséggel.

Megjelennek a műben a színpad hősei is. Sirkó László, aki a város szellemi-lelki-közéleti emelkedését is segíti, Isten neki rendelt útját keresi. Hasonló, már hosszabb életúttal büszkélkedhet a színészhivatást Rózsahegy Kálmánnál tanult Fekete Tibor. A világirodalom széles skálája megjelenítésére képes Dörner György bátran vállalja nemzeti radikális elkötelezettségét. Dr. Mérő Béla rendező ki meri mondani: „a magyar értelmiség talán Deák Ferenc óta áruló”. Ez természetesen irodalmi túlzás, de részgazságán el lehet gondolkodni. Miklósa Erika az atlétikából vett energiái csodálatos operaénekesi talentumban teljesebben ki.

Páratlan orvostudományi teljesítmények is helyt kapnak a műben: dr. Kertész Gábor a nemzetközi hírű kézsebész, aki szakterülete sokszor kísérleti stádiumban levő szintje ellenére bátor döntéseivel kitűnő eredményeket tudott már felmutatni, vagy prof. Dr. Grósz Andor, aki jelentős eredményeket ért el az úrorvos-kutatásban.

Nem csekély elismerés a városnak, hogy itt él és alkot Pintér Lajos költő, aki a Salvatore Quasimodo díjat hozta Kecskemétre. Az Ittész Tamás vezette Bohém Ragtime Jazz Band, bár bejárta Európát, de talán legnagyobb eredménye, hogy a városban népszerűvé tette a jazz varázslatos világát. Nagyon sokan tanulhatnának a köztisztelőben álló Farkas Béla cigányprímástól. Szomorúnak érzi, hogy sokan nem ismerik a magyar nótát és a cigányzenét, szégyellik magyarságukat.

Megszólal a város életét sokban előrevivő református lelkész Varga László. A vele készült interjú talán legmeghatóbb része, mikor a Református Teológia 1956-os emlékeiről, hősi halott társairól Herzegh Lajosról, Magócsy Istvánról emlékezik.

A szinte művésszé váló régi iparos hagyományok képviselő is megszólalnak: Babar István bőrdíszműves életmű kiállításán rendkívül gazdag gyűjteményét is bemutatta. Régi mesteriségét emeli művészi szintre Fejes Ferenc szűcs. Hanga István órás rendkívüli szakmai tudása mellett múzeummal is gazdagította Kecskemétet. Nem utolsósorban említendő a Farkas Gábor és munkatársai által szervezett kecskeméti gyermekfesztivál világszínvonalú teljesítménye.

A műben még nagyszámú érdekes, értékes emberrel ismerteti meg Kada Erika az olvasót. A szerző költő is, aki a „bebetonozott, befalazott lelkeket” akarja kibontani. Talán nincs szebb út e cél eléréséhez, mint a saját területén alkotó, minőséget, értéket teremtő ember példaként történő bemutatása. „Minél többet fogad be a lélek, annál inkább kitágul” írta Seneca. A másik római sztoikus Marcus Aurelius szerint „Benned van a jó kútfeje, ha folyton mélyíted, folyton buzoghat”. Erre az útra akarja vezetni az olvasót a szerző.

Elhangzott beszédek, előadások

A reformáció emléknapija

Tisztelt gyülekezet, kedves testvérek!

Az emberi történelem színjátéka mintegy 10000 éve zajlik. 5000 éve születtek meg az első államok. A nagy német filozófus, Hegel szerint a világtörténelemben három szakasz ragadható meg: a keleti világ, ahol csak a despota, az istenkirály a szabad, az antik görög-római világban sokan szabadok, de nem az ember mint olyan. A harmadik szakasz, a keresztény-germán világ teremtette meg az emberi szabadság kiindulópontját. Ennek pedig az alapja az eddigi, és azt követő történelem kozmikus fordulópontja, Isten fia, Jézus Krisztus áldozata, megváltása. Az ő kiontott vére minden embert egyenlővé tett, sem szolga sem szabad, sem zsidó sem görög között az ő áldozata, megváltása fényében nem lehet különbség.

Az első keresztények mártíriuma után, Constantinus császár álmában a riválisát legyőző csata előtt felragyogó kereszt győzelmet hozott, Krisztus egyháza türelmet kapott, majd államegyházzá vált a római birodalomban, és annak romjain létrejövő keresztény-feudális államokban. Közben fokozatosan váltak le a Constantinus által katolikus-általános hitelvűnek tekintett egyháztól a különböző felekezetek, a ma is működő örmény, szír, kopt, abesszin egyházak. A legnagyobb szakadás 1054-ben történt, amikor törés következett be a nyugati-latin, és a keleti-görög egyházak között, így az európai kultúrában is.

A Nyugat- és Közép-Európában megerősödő nyugati kereszténység lelki irányítója a pápai állam világhatalommá, királyok feletti uralommá vált. Belső megtisztulását a XIII. században még elősegítették a naiv hitű kolduló rendek, az Assisi Szent Ferencek, és Klárák de a reneszánsz elterjedésével a pápai hatalom új kihívások csábkörébe került, sokkal inkább elszakadt az eredeti isteni és krisztusi parancsoktól, mint története során bármikor.

Röviden utalnunk kell az előreformáció két irányzatára. Az észak-itáliai valdensek, akik elvetették a bálványok tiszteletét, a hit és az üdvözülés kizárólagos forrásának a Szentírást tekintették fanatikusan vitték szét reformált hitüket. A valdens közösségek életminőségben, erkölcsben messze meghaladták korukat. A mártírrá vált prágai egyetemi tanár Husz János elsőként követelte a két szín alatti áldozást és a nemzeti nyelvű igehirdetést. A Medici, Borgia családokból származó reneszánsz pápák visszaélései éles ellentétben álltak a Biblia eredeti tanításaival. Lépni, cselekedni kellett.

A szétaggolt Németországban feszültségek halmozódtak fel. Az 1356-os Aranybulla alapján a hét választófejedelem választhatta a császárt. A fejedelmek szembekerültek a császárral, a római pápával. Forrongtak a német polgárok, lovagok, jobbágyok és a városi plebejusok is, de mindenki a katolikus egyház ellen fordult. Ennek fő oka az volt, hogy a Medici pápa X. Leó grandiózus beruházásba kezdett, a kor legnagyobb építészei Michelangelo és Bramante tervei és irányítása mellett megkezdődött az új Szent Péter katedrális felépítése. Ennek pénzügyi alapját búcsúcédulák jelentették volna, melyek forgalmazását a augsburgi Fugger-bankház vette át. Ők voltak azok is, akik az 1510-es években Mohács előtt tönkretették körmöc-, selmec-, besztecebányai magyar nemesfémbányászatot. Kétségtelenül tehetséges szónokok, mint Johannes Tetzel próbálták meggyőzni az embereket az üdvözülés ilyen voltáról.

Ekkor kellett fellépnie Martin Luthernek, a fiatal ágostonrendi szerzetesnek, egyetemi oktatónak. Kétségtelenül Isten akarata, kegyelme megnyilvánulása volt fellépése kereszténység, a német történelem e kritikus pillanatában. Luther Márton Eislbenben született 1483-ban. Édesapja egyszerű bányász volt, akinek szigorára jellemző, hogy fiát egyszer egy szem dió ellopásáért nagyon megverte. Egy rémítő viharból való megmenekülése után fogadalmat tett, Istennek szánja életét. A rendház, a Wittenbergi egyetem következtek.

1517 október 31-én a wittenbergi vártemplom kapujára kitűzött 95 tétel az akkori német nemzet jelentős erőinek lelkét magával ragadta és érzéseit fejezte ki.

Itt lehetetlen felsorolni minden tételt, de talán idézzük magát az első tételt: „Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta, térjetek meg, azt akarta, hogy a hívő egész élete megtérés legyen” Mt 4/17

A bűnt embernek megbocsátani nincs joga, tehát a római pápának sem, legfeljebb kihirdetheti az Isten által adott bocsánatot. Luther ekkor még nem fordult szembe a pápával. Úgy fogalmazott, a pápa inkább porig égetné a Szent Péter bazilikát, minthogy az saját juhainak bőréből, csontjából és húsából épüljön fel.

A búcsú kincse a háló, mely az emberek anyagi javait halássza el, az egyház kincse pedig Isten dicsőségének és kegyelmének szent evangéliuma. A hívő ember célja csak az lehet, hogy Krisztust bűnhődésen, halálon, poklon át is követnie kell. Tehát senki nem vethet más alapot azon kívül ami az egyedüli alap: Jézus Krisztus.

Luther fellépése nagy lelki megtisztulási folyamatot indított el. Bölcs Frigyes szász választófejedelem megsemmisítette ereklgyűjteményét, a reformátor lelkes támogatója lett. A pápa viszont Rómába citálta, itt a Cajetan bíboros vezette vizsgálóbizottság elé akarták rendelni, de végül Augsburgban hallgatta ki. Az eljárás végén X. Leó pápa kiátkozta Luthert, viszont ő a kiátkozó levelet 1520 decemberében nyilvánosan elégette.

A német fejedelmek jelentős része Luther híve lett. Az 1521-es wormszi birodalmi gyűlésre meghívott, a V. Károly császár elé állt Luther nem vonta vissza tanításait, tudván, hogy Istentől kapott elhívást. Tudta, álláspontja nem az ő személyes véleménye, hanem Isten indíttatása: „Itt állok, másként nem tehetek” tárta szét karjait. Mindezt a nagy előd, Husz János tragikus, a máglyáig vezető életútja ismeretében tette.

Közismert, hogy a birodalmi átokkal sújtott, hazafelé tartó Luthert álarcos lovagok – Bölcs Frigyes emberei – rabolták el és Wartburg várába zárták. E lépéssel a választófejedelem megmentette Luthert a lehetséges megtorlástól. Tudjuk a kényszerű fogság alatt lefordította németre a Szentírást, mellesleg megteremtette német irodalmi nyelvet.

Luthert a fejedelmek egy része mellett a német lovagok, nemesség is támogatta. Külön felhívást is intézett a német nemzet keresztény nemességéhez. Vezetőik, két legendás, a romantikus irodalmat megihlető személyiség: Franz von Sickingen és Ulrich von Hutten végig gondolatlan akcióra szánták el magukat, kísérletet tettek az egyházi választófejedelem a trieri érsek megbuktatására. Kudarcuk, vereségük életükbe került. Hutten utolsó gondolatai igazolták hősie áldozatát: „Kockázatvállalás nélkül nem lehet nagy tettet véghezvinni, és ha a dolog nem sikerülne, maga a próbálkozás is hasznos.”

Az 1529-es speyeri birodalmi gyűlésen a fejedelmek Luther mellé álltak, protestáltak a császár ellen. Több mint két évtizedig tartott a német vallásháború, mely az augsburgi vallásbékével ért véget 1555-ben. Cuius regio, eius religio, vagyis akié a föld, azé a vallás. A főként északi fejedelmek területein az ágostai hitvallás elvei szerint megszerveződött az evangélikus egyház.

Luther miközben saját életét Isten elhívásában meggyőződve kockáztatta, határozottan síkra szállt az erőszak ellen. Már 1523-ban összekülönbözött a zwickaui anabaptista bányászok papjával, Thomas Münzerrel. Münzer kevesellte Luthernek a hit által történő üdvözülést, a Szentírás feltétlen tekintélye elsődlegességét hirdető Luther pedig rajongónak tekintette Münzert.

A reformáció harmadik nagy áramlata Svájcban bontakozott ki. A Genfben menekült francia hugenotta Jean Calvin, „egy ember volt Isten igájában” Fiatalon titkos összejöveteleket

szervezett a hit megújítására. Élete tragikus pillanata volt mikor 1534 októberében I. Ferenc, király kastélyára miseellenes plakátot ragasztottak. Hat társa ezért máglyán végezte, ő Svájcba menekült. Itt a kereszténység történetének úttörő művét alkotta meg: A keresztény vallás rendszere. Világossá tette, hogy üdvösségünk kizárólag a Jézus Krisztusba vetett hitünk által lehet, hisz eredendően bűnösök vagyunk. Két sakramentumot, a keresztséget és az úrvacsorát említ. Demokratikus egyházirányítási rendszert teremtett, a választott konzisztórium irányította az egyházat. Ez kivetült a világi szférára, és hozzájárult az európai alkotmányos rendszerek kialakulásához. Emelkedett lelke pestisnek minősítette az önszeretetet.

Hazánkban először az 1523-ban utalnak a reformációra a rákosi országgyűlés határozatában: „Lutherani conburantur”, vagyis meg kell égetni őket. Az első lutheránusok II Lajos király hitvese Mária királynő kíséretében érkezettek hazánkba. Mohács után a három részre szakadó országban gyorsan elterjedt a reformáció, először a lutheri, majd a kálvini irányzat, de megjelent az unitárius és anabaptista felekezet is. Ragyogó prédikátorok hirdették az ígét, protestáns iskolák, bibliafordítás születtek. A reformáció inkább Erdélyre és a hódoltsági területre terjedt ki. A török uralom elviselte, békén hagyta az adófizető protestánsokat. Erdélyben az 1568-as tordai országgyűlés minden bevett felekezet szabadságát biztosította, ez három évtizeddel megelőzte a francia hugenottáknak vallásszabadságot adó nantesi rendeletet. Ez, és az, hogy a „magyarok Mózes” Bocskai István fejedelem szobra ott áll a reformáció genfi emlékművén, mutatja a magyar reformáció európai súlyát. Európát védte a kálvinista debreceni hitvallást magáénak valló vitézlő rend, melyet hálátlanul elfelejtettek.

A hódoltság idején Kecskeméten a XVI. század közepén jelentek meg a reformáció hívei. Előbb Luther, majd Kálvin követői szerveződtek egyházzá. Közösén használták a Szent Miklós templomot a katolikusokkal. 1564-ben Végh Mihály főbíró házában megegyezés történt, a templomot csak a katolikusok használják, a reformátusok fatemplomot építenek. Ekkorra az Alföld protestánsai kálvinisták lettek, a lutheranizmus csak az 1790-es években jelent meg ismét Kecskeméten.

A puritán kálvinista hit vezette a magyar államiséget fenntartó, a nemzeti kultúrát építő erdélyi fejedelmeket: Bethlen Gábort, a „bibliás őrálló fejedelem” I. Rákóczy Györgyöt és hitvesét Lorántffy Zsuzsannát. Máiig érvényes, megfontolandó a nagy államférfi Bethlen Gábor, társadalometikai felfogása: „Ha mi, csak az magunk életének nyugalma keressük, úgy hazánk vész el” Tudjuk, nagy erdélyi fejedelmek számára mindennapos olvasmány volt a Szentírás, erőt, hitet merítettek belőle küzdelmeikben, a protestáns hit adott erőt számukra a rendi és vallásszabadságért vívott harcban. Sokféle megállapítást tehetünk a Thököly Imréről, de igaz, hogy a késmárki evangélikus templomban nyugvó „kuruc király” törte meg a magyar- és protestánsgyűlölő, I. Lipót császár gyalázatos törekvéseit.

A magyarság ügyéért hittel fellépő II. Rákóczi Ferenc elismerte a protestáns vallásszabadságot. Meglátása szerint az egyházak feladata, hogy „Versenyezzenek, hogy tápláljanak.” Táplálják a keresztény, hitet, melyről maga a katolikus vallású fejedelem is meghatározó szépséggel írt a pascali olvasmányai által ihletett Vallomásaiban: „Meggzűletett bennem az Isten, Ezentúl nem Betlehemben fogom keresni, hanem saját lelkemben, melyet méltatott arra, hogy megszülessék benne.”

Csak a század nyolcvanas éveiben jött el a vallásszabadság. A jansenizmus hatása alatt álló II. József türelmi rendeletével biztosította a protestánsok hivatalviselését, szabad vallásgyakorlatát. Megindult a protestáns templomok építése, új éltre keltek a dicső múltú protestáns iskolák.

A XVIII.-XIX. századra a protestantizmus világméretű erővé vált. Észak-Amerikában, Angliában, Hollandiában és Svájcban Észak Németországban, Skandináviában és Finnországban meghatározó tényező lett.

Hazánkban rendi- és vallásszabadság rebellis fonalát vette fel a nemzet megújulását céljául kitűző reformkori nemzedék. Berzsenyi Dániel Istent az égő Naphoz hasonlítja, melybe mi nem tekinthetünk és nemzetünk sorsáért fohászkodik hozzá. Az evangélikus Kossuth Lajosnak apja olvasott fel a Szentírásból, a szintén evangélikus Petőfi Sándor mint zseni megérezte Isten irányító kezét a sorson, az emberi küldetésen. A református Kölcsey Ferenc ember-szeretettel átítatott nemesi liberalizmusa, a haza, az emberiség szeretete mélységesen bibliai ihletettségű. A hit és a nemzet sorskérdéseit összekapcsoló reformáció lángja világította be a magyar nagyhatalom korának két politikusa, Tisza Kálmán és Tisza István református hitét. Európában és hazánkban ekkor az úgynevezett liberális-kultúrprotestáns teológia volt a meghatározó. Ennek lényege, hogy a hit és a teológia alaptételeit nem megkérdőjelező tudomány zöld jelzést kapott. A büszkén kálvinista Ady Endre, lázadó költészetét az általa vélt és hitt rebellis magyarság, a „küldetési vétó” motiválta.

A két világháború közötti népi mozgalom szellemi meghatározó egyéniségei nagyrészt protestánsok voltak, sikeresen indultak el azon az úton, mely a rebellis-progresszív-magyar protestáns értékrendszert be szándékozott illeszteni a nagy tekintélyű református államfő nevével fémjelzett rendszer konzervatív kereteibe, megújítva azt. A protestáns ébredés csak 1948-ig tarthatott.

Kedves Testvérek! Sajnálatosan kell megállapítanunk, hogy a mai Európa egyre inkább elszakad Istentől és Jézus Krisztustól. Ha nem lett volna kereszténység, ezen belül protestantizmus, nem lenne európai művészet és kultúra. Kálvini egyházi képviselési rendszer nélkül nem lenne európai alkotmányosság. Sajnos a demokrácia kialakulása több államban nem a kálvinizmus, hanem a francia felvilágosodás eszméi mentén ment végbe. Máig kihat és erősödik az egyházellenes radikalizmus szelleme. Európát elárasztják a keleti vallások. A XX. század nagy politikusa mondta: akkor lesz Rómában mecset, mikor Mekkában keresztény templom. Tudjuk, a nyugati nagyvárosokban már vannak mecsetek, Mekkában sohasem lesz keresztény templom. Nagyobb baj azonban hazánkban is tömegek gondolkodását meghatározó poszt-modern, önző, életfelfogás, az élvezetvallás.

Mikor megemlékezünk hitünk hőseiről, már nem a II. vatikáni zsinaton megreformált katolicizmus hittételeivel kell vitatkoznunk. Észre kell vennünk a világ és önmagunk elszakadását Istentől és Jézus Krisztustól és teljes erőnkkel keresni kell a hozzájuk visszavezető utat, mely életünk minden pillanatát meghatározza.

Ezért fő feladatunk önmagunk reformálása a védekező helyett, az offenzív kereszténység felvállalása. Hatékonyabb jelenlét kell a sajtóban, az oktatásban. Így inkább a magunk reformációja mellett mások formációjára, alakítására, missziójára van szükség.

Idézzünk csak ismét a 95. tételből: „Mert más fundamentumot senki sem vethet azon kívül, ami vettetett, mely a Jézus Krisztus” 1. Kor. 3. 11.

*Megemlékezés a reformáció ünnepén
Kecskemét Evangélikus templom 2008. október 31.*

A Baross utcai kórház ifjú hősei

Az itt Jakabszálláson tartandó október 23-i megemlékezésre készülve vettem kézbe az itteni illetékességű dr. Dubecz Sándor sebész főorvos Sebészeti klinika a tűzvonalban, 1956. című művét, visszaemlékezését, mely a forradalom 40. évfordulójára jelent meg.

A Baross-utca 23. szám alatti II. számú Sebészeti Klinika október 23. után a forradalmi harcok középpontjába került. Tudjuk, a „pesti srácok” talán leghősiesebb csoportjai a VII. a VIII. és a IX. kerületben vették fel a harcot a terrorista ÁVH és a szovjet csapatok ellen. Szinte egy kilométeres körben zajlottak a legvéresebb és legsúlyosabb összecsapások. A Rádió, a Tüzoltó-utca, a Baross-utca, a Kilián-laktanya, a Práter-utca, a Tompa, a Ráday utcák környékén szerveződő szabadságharcos fiatalok ifjú életük kockáztatásával a világ csodálatát kiérdemelve megrendítették az akkori világ legerősebb hadseregét.

A klinika elhelyezkedése miatt azonnal a tűzvonalba került, október 23. után folyamatosan ide hozták be a bármely oldalon harcoló sérülteket. A klinika kitűnő sebészi kollektívája a forradalom két hete alatt szinte emberfeletti munkát végzett. Szakszerűen műtöttek, látták el a behozott sérülteket több száz fős létszámban. Dr. Dubecz Sándor újra áttekintette az akkori kórlapokat és forrásként felhasználta művében.

A sebészeti terminológia mögött tragikus-hősies emberi sorsok bontakoznak ki. 14, 16, 18 éves munkásfiatalokat, fiatal lányokat mellkasi, tüdőlövéses sebesülésekkel kellett ellátni. Természetesen itt nem törekedhetünk teljességre, de néhány megható sorsot meg kell említeni. Az orvosok csodálatát váltotta ki a forradalmárok oldalára állt 21 éves Zámbo Károly kiskatona. 26-án nem súlyos comblövéssel vittek be a könnyű sebesültek osztályára, ellátás után visszaszökött harcolni, 29-én már tüdőlövéssel hozták vissza, és a legteljesebb orvosi beavatkozás sem tudta megmenteni. Dr. Puskás Sándor orvostanhallgatót, Miskolczi Péter műtőst, Magyar Katalin ápolónőt mentés, a hivatás gyakorlása közben érte a halál.

Dr. Dubecz Sándor kitért a forradalom után ellenállást folytató, ezért mártírsorsra jutott, a Péterffy-utcai kórházban szervezkedő fiatal orvosok sorsára. Tudjuk a kádári hatóságok kitárlt vádak alapján végezték ki a 21 éve Tóth Ilona szigorló orvost. Erre a sorsa jutottak Békési Béla orvostanhallgató és dr. Péch Géza az illegális Bagoly-csoport tagjai, akik tartották a kapcsolatot a forradalom újbóli kioldását illegálisban szervező, közben Ausztriát is megjáró felkelő vezérekkel: Iván-Kovács Lászlóval, Nickelsburg Lászlóval, Renner Péterrel. Vállalták az ellenállást a borzalmas túlerővel, a terrorista diktatúrával szemben. Az ő sorsuk is a mártírium lett.

A mai kor már nem követel ilyen áldozatokat. Az említettek fiatal életének hősi áldozata példa lehetne a ma magyar „elit” számára, mely sok esetben csak lobogóként, zászlóként használja 56-ot, ugyanakkor kizárólag a saját hatalomépítésre, felhalmozásra figyel.

Ünnepi TIB megemlékezés

Jakabszállás 2008. október 23.

A haza feldarabolása – Trianon 1920 június 4.

90 éve, az 1920. június 4-én megkötött, hazánkra kényszerített trianoni békeszerződéssel egy ezeréves, virágzó európai államot tettek tönkre. „Magyarországot nem megcsonkították, hanem kivégezték” írta a hazája, a Kisantant államai iránti elfogultságtól mentes francia történész, Henri Pozzi.

A Nyugat és Kelet ütközőzónájában elhelyezkedő Magyarország évszázadokon át vérezve tartotta fel az Európát támadó keleti hódítókat. Fejlődése ezért késett a szerencsésebb helyzetű nyugati országokhoz képest. Hazánk a XIX. századtól léphetett, a felvirágzás útjára. A reformkor nemzeti ébredése a vén kontinens élvonalába emelte hazánk művészetét, kultúráját. Victor Hugo 1849-ben a „hősök nemzetének” nevezte a magyarságot.

Az önkényuralom 18 évét követően 1867-ben megszületett az alkotmányos szabadság, hazánk egy világhatalom, az Osztrák-Magyar Monarchia egyenjogú része lett. Csak a közös állam volt képes gátat vetni a hatalmas erejű keleti pánszláv nyomásnak és a fiatal balkáni államokból kiinduló hódító, irredenta törekvéseknek.

Alig fél évszázad alatt Magyarország Európa élvonalába került művészetét, gazdaságát tekintve. Budapest, a vidéki városok művészi középületei, a földből kinövő vasutak, középiskolák, egyetemek a különféle gyárak, malmok, a magyar műszaki tudomány, a kétkezi munka dicsőségét hirdették, az egész világ elismerését váltották ki. „Az egész ország lüktet a munkától, élettől, energiától” írta a Magyarországon a századelőn alkotó angol Stokes festőházaspár. Mint a korabeli világ bármely országában, nálunk is megjelentek a fejlődés árnyoldalai, a szegénység, bizonyos tájegységek elmaradottsága.

A magyar állam jól értelmezett liberalizmussal kezelte a nemzetiségi kérdést. A horvátok területi autonómiát kaptak, a többi nemzetiség a nyelvi, kulturális, oktatási, politikai jogok magas színvonalával rendelkezett. Csak érintőlegesen megjegyzendő: Franciaország betiltotta a breton, provanszál nyelvet, a cári Oroszország a lengyeleket üldözte és akarta eloroszosítani, Nagy-Britanniában a skótok, walesiek nemzeti kultúrája jutott a megsemmisülés határára, brutálisan üldözték az ír hazafiakat.

Mindennek ellenére a nemzetközi szabadkőműves páholyok, a polgári radikális, liberális pártok, a szociáldemokrácia kíméletlen, igaztalan kirohanásokat harsogtak hazánk ellen. Mindezek mögött a megszerveződő hármastant, a balkáni kis államok hódító tervei álltak. A cseh liberális-nacionalisták jelszava a MÁV volt (Magyarok Ázsiába Vissza). A brit Stead és Seaton-Watson a hazai szabadkőművesek és polgári radikálisok lelkes ünneplése mellett a legképtelenebb vádakkal illették hazánkat. Harcostársaik a cseh Masaryk és Benes először a föderatív, magyarellenes tervekkel fellépő Ferenc Ferdinánd uszályába kapaszkodtak, majd a háború kezdetén Franciaországba szöktek. Benes itt megjelent könyve címe mindent elárul: „Romboljátok le Ausztria-Magyarországot”.

Annak ellenére, hogy a Monarchia 1914 július 7-i koronatanácsán egyedül Tisza István magyar kormányfő utasította el a háborús megoldást, a nemzetközi szabadkőműves körök (Grand Orient de France – Francia Nagykelet) hazánkat állították be a háború kirobbantójának. A „nagy nemzet” szövetekezett a nemzeti és polgári jogokat elnyomó cárizmussal, a korrupt és véres belpolitikával terhelt Romániával, a királygyilkosok országával Szerbiával.

A Monarchia félmillió békelétszámú hadereje 1914-18 között mintegy 8 millió főt mozgósított a közös, honvéd, vagy landwehr, népfelkelő és landsturm alakulatokba. A többszörös gonosz, hitszegő túlerővel szemben páratlan hősiességgel vették fel a harcot a magyar

csapatok. Gondoljunk bele, az 50 milliós Monarchia közvetlenül kellett, hogy harcoljon a 160 milliós Oroszországgal, a 30 milliós Itáliával. Természetesen nem lehet alábecsülni a balkáni államok: Szerbia, Montenegró, Románia erőit sem. A háború végén frontjainkon megjelentek az amerikai, brit, francia, csehszlovák hadosztályok is.

A túlerő ellenére óriási erőfeszítéssel, hősiességgel harcoló magyar alakulatok nemcsak a szövetségesek, de az ellenség elismerését kivívták Szerbia ingoványaiban, a havas-erdős Kárpátokban, a Karsztok sziklái között, a Piave partján, Volhínia mezőin, Tirol gleccserei között. Luddendorf és Hindenburg német tábornokok dicsérték a magyar katona kiválóságát, a cári, majd bolsevik Bruszilov tábornok is elismeréssel írt a Kárpátokban óriási elszántsággal küzdő magyar csapatokról. A Monarchia katonái vallásfelekezettől, nemzetiségtől függetlenül nagy elszántsággal, bajtársiasan küzdöttek. Csupán a csehek álltak át a háború végén nagyobb alakulatokban az ellenséghez.

Az 1918. november 3-i padovai fegyverszünetkor az osztrák-magyar csapatok még a történelmi határokon túl álltak. A négy év keservei, szenvedései a politikai közvélemény megrendülését eredményezték, így győzhetett Budapesten 1918. október 31-én az őszirózsás „forradalom”. A Károlyi-Jászi féle kormányzatot ugyan naiv demokratikus szándékok vezették, de dilettáns módon viszonyultak a kül- és katonapolitikai problémákhoz. Valószínűleg a szabadkőműves kapcsolatok miatt bíztak a hitszegő antant diplomáciai és katonai vezetésben, mely összejátszott a csehszlovák, román, szerb sovíniszta területablókkal, végeredményben őket is becsapta.

Ugyan a Károlyi kormány novemberben tengerész-különítménnyel küzdte a Felvidékről a cseh légiót, de feloszlatta a hadsereget, újabb-újabb területet engedett át a megszállóknak. Löökkös János történész szerint, ha ellenállást tanúsítanak 1920-ban az antant nem kényszeríti ki, adhat át magyar közigazgatás alatt álló és magyar haderő által biztosított színmagyar területet az ország rablóinak. Így az antant által meghagyni tervezett 72000 vagy 122000 négyzetkilométernyi területből a legkedvezőbb lehetőség érvényesülhetett volna.

A szerb, román, csehszlovák megszállók botozással, elűldözéssel, sortűzekkel (Arad, Pozsony, Kassa) törték meg a magyar ellenállást. Páratlan példát mutattak a kormánynak a Civitas Fortissima – Legbátrabb város – Balassagyarmat diákjai, vasutasai, katonái, mikor elzavarták a cseh megszállókat. Hasonlóképpen elismeréssel beszélhetünk az önkéntes alapon szerveződő Székely hadosztályról, mely sikerrel tartotta fent a túlerőben lévő támadó román királyi hadsereget Észak-Erdélyben.

Az 1919. március 18-i Vix-jegyzék teljesítését, mely szinte a teljes Tiszántúl átadását követelte, a kormány nem vállalhatta. A kormányhatalmat a szociáldemokratáknak adták át, akik egyesültek a kommunista párttal, melynek vezetői éppen a Gyűjtőfogházban voltak. 1919. március 21-én létrejött a Magyar Tanácsköztársaság, a világszovjet állam részeként.

A magyar kommün pont kilencven éve lezajlott 133 napját ma már nem dicsőíti senki. A téves kommunizálás a naiv szándék oldaláról emberileg, szociális szempontból még elfogadható lehetett volna. A rekvirálások miatt kirobbant ellenállás, felkelések brutális, véres le-törése, a Lenin-fiúk gyilkosságai azonban eddig soha nem ismer terrort szabadítottak el a magyar Alföldön. Egyszerű földművesek, értelmiségiek, katonák álltak kivégzőosztag elé, lógtak a fákon Kalocsán, Dunapatajon, Solton júniusban. Budapesten a nemzeti zászlót felvonó, a rendszer megbuktatását megkísérlő, de végül magukra maradt ludovikás hallgatók és dunai monitorok ellenállása mutatott hősi példát. „Szíttál-e lassú mérget?” kérdezi versében a magasztos szavak elátkozott vetéssé válásáról Babits Mihály 1919 júniusában.

A Tanácsköztársaság egyedüli pozitívumaként a hódítókkal való szembefordulás említhető, a régi tisztek által vezetett Magyar Vörös Hadsereg júniusban Kassa, Eperjes, Bártfa elfoglalásával elérte északon a régi határt, nyugaton pedig a Nyitra-Aranyosmarót vonalát, erre a csehszlovák kormány Pozsonyból elmenekült.

A szervetlen-anorganikus kömmün végül terrorba fulladt, gazdaságilag összeomlott. Ráadásul a hitszegő Clemenceau-jegyzék becsapta a tanácskormányt: a Felvidékről történő kivonulást nem követte a román hadsereg kivonulása a Tiszántúlról. Az élelmiszerellátás vonatkozásából fontos területet a Vörös Hadsereg el akarta foglalni, a tiszai támadás a kezdeti sikerek után összeomlott, a román királyi hadsereg bevonult Budapestre, a kömmün vezetői Bécsbe menekültek.

A Szegeden szervezett ellenforradalmi kormány és a pár ezres Nemzeti Hadsereg nem lehetett jelentős tényező. A románok távozása után konszolidálódhatott az ország helyzete, az 1920 januári választásokon a jobboldali pártok győztek, 1920. március 1-én a Nemzetgyűlés a Monarchia utolsó flottaparancsnokát, az otrantói győztes Horthy Miklóst választotta államfővé-kormányzóvá.

Hiába készült az 1920 januárjában megindult béketárgyalásokra a magyar követ, a több nyugati nyelvet beszélő gróf Apponyi Albert 300 oldalas, részletes nemzetiségi statisztikát tartalmazó tanulmánnyal, érvei nem kerültek mérlegelésre. A Szövetséges és Társult Hatalmak diplomatái elhitték a román, csehszlovák, szerb hamisított statisztikákat, elfogadták, hogy az Ipoly vagy a Ronyva hajózható, hogy a határ menti (Léva-Losonc-Rimaszombat-Kassa), valamint a (Sztárnémeti-Nagyvárad-Arad-Temesvár) vasútvonalak stratégiaiag nélkülözhetetlenek Csehszlovákia és Románia számára. Valószínűleg meggyőzőbbnek bizonyult a jövőendő kisantant államok pénze, a Versaillesbe rajzó különböző román „hercegnők”, „diplomatanők”, „újságírók”, „tanárnők” készségessége...

Így került sor 1920 június 4-én a Párizstól pár kilométerre lévő Nagy Trianon kastélyban a világháborút követő békeszerződések között a legaránytalanabb és legkegyetlenebb békediktátum aláírására. Magyarország területe (Horvátország nélküli) 282000 négyzetkilométerről 93000 négyzetkilométerre csökkent, lakossága 18 millióról 7,6 millióra. Messze kegyetlenebb volt ez a béke a Németországgal Versaillesben, Ausztriával Saint-Germainban, Bulgáriával Neuillyben kötött békeszerződéseknel. Közismert módon a szultáni birodalmat szinte teljesen megszüntető sevresi békét a Musztafa Kemál vezette ifjútörökök nem fogadták el, nemzeti ellenállásuk megmentette az európai és kisázsiai Törökországot. Ezt a Lausanne-i béke szentesítette 1923 nyarán.

Trianon következtében kompakt tömbökben élő, 3 és fél millió magyar került az utódállamok sovínisza elnyomása alá. Egy virágzó gazdasági egység hullott szét, elvesztek nemesfém-, vas-, só- szénbányáink, a gyönyörű vasutak, hatalmas gyárak, hidak, Fiume óriási költséggel kiépült kikötője. A megcsonkított, medencefenékre kényszerített Magyarország nehéz-, jármű-, feldolgozóipara nem tudta korábbi kapacitásait kihasználni.

A nemzeti múlt és kultúra várai veszték el: A koronázó város Pozsony, Kassa Rákóczi Ferenc sírjával a Dómban, Zrínyi Ilona munkácsi vára, Mátyás Kolozsvara, Nagyvárad Szent László emlékeivel, Arad a magyar Golgota, a Kosztolányi által megénekelt Szabadka. Magyar egyetemek lettek idegen univerzitássá Pozsonyban és Kolozsváron.

Kezdetben szó sem volt osztrák területi igényekről, azonban cseh biztatásra a bécsi szociáldemokrata kormány bejelentette igényét a Várvidékre-Burgenlandra. Így a békekonferencia Nyugat-Magyarország jelentős területét adta át Ausztriának. Az átadást azonban magyar szabadcsapatok megakadályozták, a velencei egyezményben biztosított népszavazás eredménye-

képp Sopron a Civitas Fidelissima és környéke az 1921 decemberében megtartott népszavazáson hazánk mellett döntött.

Miközben az Itáliával konfliktusba került Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban bebörtönözték a baloldaliakat, leszámoltak velük, addig a szerb hadsereg által megszállt Baja-Pécs-Baranyai Köztársaságban magyar emigráns szociáldemokratákat, radikálisokat, kommunistákat húztak elő a cylinderből, abból a célból, hogy vezessék a Jugoszláviához csatlakoztatni tervezett „államot” Az antant nyomására a jugoszláv haderőnek át kellett adni a területet hazánknak, így a honvédség bevonulhatott Pécsre 1921 augusztusában.

Pap-Váry Elemérné, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály csodálatos versekben siratták el az elszakított területeket. Természetesen e versek nem kerülhetnek be a mai irodalomkönyvekbe. „A magyar a nagy világnak árvája” írta-sírta Kosztolányi.

A Trianont követő két évtizedben szívós és kemény munkával talpra állt, megerősödött magyarság két évtized múlva, 1938-41 között katonai-diplomáciai fellépéssel – inkább békésen – szerezte vissza az elszakított területei egy részét: a Dél-Felvidéket, Kárpátalját, Észak-Erdélyt és a Bácskát. E mintegy 175000 négyzetkilométer nagyságú, 15 milliós lakosságú terület felelt meg a reális etnikai, geopolitikai határoknak. Ugyan az 1941-es határokkal kerültek hazánkhoz nemzetiségek, ugyanakkor e határokon túl is maradtak magyarok.

A világéget lezáró párizsi béke visszaállította trianoni határokat, sőt Pozsonnyal szemben három falut megkapott Csehszlovákia. Ekkor az USA, Nagy-Britannia, Franciaország diplomáciája kész lett volna a magyar-román határkérdésekben hazánk irányába bizonyos kedvező korrekciókra, de a Szovjetunió és a környező államok közös fellépése, érdekszövetsége, együttműködése megghiúsította e gyenge kísérleteket.

A kommunista pártállam négy évtizede (1948-89) között kevés szó eshetett Trianonról. Pedig a kommunista-sovinizta kettős elnyomás felerősítette az elszakított magyarság asszimilációját. Sajnos az 1990 után létrejött áldemokráciák sem voltak képesek megoldani az elszakított magyarság helyzetét, sok tekintetben folytatódtak a negatív tendenciák. A halvány magyar megoldási kísérletek: magyarigazolvány, a szinte minden európai nemzet által alkalmazott kettős állampolgárság nem sikerültek, akárcsak az Európa más területein működő területi autonómiák létrehozása.

Azonban a ma felelős magyarsága nem mondhat le a mai európai normáknak megfelelő rendezésről: a kettős állampolgárságról és a területi autonómiákról. Ne feledjük a régi gondolatokat: ne beszéljünk róla, de mindig gondoljunk rá. „Nem, nem, soha!” érzéssel tagadjuk az igazságtalanságot és bátran mondjuk ki: Szebb jövőt!

Kecskemét Kétemplom-köz
2009. június 4.

Ragyogó őszi napok - A II. bécsi döntés 70. évfordulója

A kecskeméti gyalogezred is részese volt Észak-Erdély visszatérésének.

A Párizs környéki békék legigazságtalanabbika – Trianon – által tönkretett Magyarország sikeresen talpra tudott állni a 30-as évek végére. Kiemelkedő tudományos, sportsikerek, a magyar ipar és mezőgazdaság látványos eredményei fémjelezték hazánk erősödését, felemelkedését.

A trianoni kényszerparancs által minimálisra zsugorított Magyar Királyi Honvédség is megindult a fejlődés, erősödés útján az 1938 elején meghirdetett Huba I.-II.-III. haderőfejlesztési terv és az egymilliárd pengős győri fegyverkezési program eredményeképpen. Pontosan akkor, amikor felrobbantak a békeszerződésben elhelyezett aknák, az 1920 körül erőszakkal létrehozott Kisantant államok felbomlása nyilvánvalóvá vált.

1938 őszén a teljesen jogos müncheni egyezmény pótegyezménye (melyet Nagy Britannia és Franciaország is jóváhagytak) kölcsönös megegyezés hiányában Németországra és Itáliára ruházta a magyar-csehszlovák területi vita megoldását. Az 1938. november 2-án a Belvedere-palotában kihirdetett I. bécsi döntés eredményeképp a Dél-Felvidék túlnyomórész magyar lakosságú sávja tért vissza hazánkhoz. A Kormányzó a honvédség élén vonult be a Márai által mint „piros-fehér-zöld áradás” városaként leírt Kassára. 1939 márciusában, a csehszlovák állam széthullásakor a honvédelmi alakulatok három nap alatt elfoglalták Kárpátalját, Vereckénél magyar és lengyel katonák szorítottak kezét. Ezért és itt menekülhetett hazánkba 1939 szeptemberében 150000 lengyel, akik majd ötöde zsidó volt.

1940 nyarára az 1920-ban francia támogatással, erőszakkal létrehozott Nagy-Románia sorsa is rohamléptekkel indult el a beteljesedés felé. A keleti szomszéd a Szovjetunió Besszarábiára, Észak-Bukovinára jelentett be területi igényt. E soknemzetiségű területek kicsivel több mint fele lehetett román-moldován lakosságú, nagyszámú szláv mellett törökök, zsidók, tatárok, gagauzok is éltek itt. Bulgária az 1919-ben elszakított Dél-Dobrudzsát követelte vissza. A királyi Románia belpolitikai rendszere páratlanul korrupt, szociális tekintetben pedig meglehetősen igazságtalan volt. Ezt kihasználva folyamatosan fenyegetett a kommunisták és a Vasgárda felkelése.

1940. június 26-án a szovjet kormány ultimátumot intézett a román királyi kormányhoz, melynek értelmében 48 órán belül követelte Besszarábia és Észak-Bukovina átengedését, melynek Románia azonnal eleget tett. Június 27-én a hadsereg főparancsnokával és a vezérkar főnökével kibővített Teleki-kormány, így Legfelső Honvédelmi Tanács határozatot hozott, miszerint az ultimátum elfogadása egyoldalú diszkrimináció hazánk ellen, ezért kifejezte elszántságát a kérdés katonai úton történő rendezésére. A magyar vezetés csak Ribbentropp birodalmi külügyminiszter jegyzéke hatására adta fel a katonai fellépés azonnali tervét. A Tartarescut felváltó Gigurtu-kormány július 2-án felmondta Románia határai brit és francia garanciáit. Július 10-re a birodalmi vezetés meghívta Teleki Pál miniszterelnököt Münchenbe. A Münchenbe érkező magyar kormányfőt Hitler és Ribbentropp megpróbálták a magyar katonai fellépésről lebeszélni, egy esetleges kudarc eshetőségére is célzásokat tettek, ugyanakkor kifejezték szándékukat és készségüket a döntőbírói szerepre. Ennek ellenére már július 1-től megkezdődtek a magyar csapatmozdulatok és felvonulás az ország keleti határain.

A magyar katonai vezetés három hadsereget, mintegy 550000 katonát vonultatott fel a keleti határ mentén. A Tiszántúl déli részén elhelyezett Jány Gusztáv vezérezredes vezette 2. hadseregnek (III. és V. hadtest) a vezérkar védelmi szerepet szánt: az 1. román hadsereg Bánátnban

összevont csoportosítása Magyarországra történő, esetlegesen Budapest irányú támadása elhárítását. A kecskeméti 7. Zrínyi Miklós gyalogezred az V. hadtest, a 13. dandár részeként a hadsereg kötelékében Békéscsaba és Kétegyháza térségében készült a védekezésre, vagy az esetleges Arad irányú előrenyomulásra.

A magyar katonai fellépés fő erejét a Nagybaczoni-Nagy Vilmos vezérezredes vezette 1. hadsereg (I., II., IV. és a VI. hadtest) jelentette volna. Feladata a Szilágyságban kiépített román védelmi rendszer, a Carol-vonal erődítményrendszere áttörése lett volna Szatmárnémeti és Nagyvárad között, majd előrenyomulni a szamosi horpadáson és felszabadítani Dés és Kolozsvár térségét. Itt kellett volna találkozni az északi irányból előrenyomuló Gorondy-Novák Elemér altábornagy vezette 3. hadsereggel (VII. és VIII. hadtest és az 1. lovasdandár) és folytatni az előrenyomulást déli irányba.

A Légierő parancsnokság július 2-án elrendelte az 1. repülődandár mozgósítását és kihelyezését Észak- és Kelet Magyarország repülőtereire. A Ju 86-os és a Ca135-ös bombázók feladata a Carol-vonal rombolása lett volna. Májusban Várpalotán rohamcsapatokat képeztek ki az erődök elleni fellépésre.

Beszarábia átadását követően Károly király általános mozgósítást rendelt el, majd a román vezérkar fő erőit Erdélybe csoportosította át. Részletekbe bocsátkozás nélkül megállapítható, hogy Románia ekkorra már Magyarország ellen vonultatta fel fő erőit. A 33 román hadosztályból 16 már a Magyarország elleni védekezésre (esetleg támadásra) készült. 12 hadosztály a Szovjetunió továbbra sem kizárható fellépése elhárítására állt készen. A fennmaradó hadosztályokat a Bukarest körüli főtartalékban és Bulgária határán helyezték el.

Gróf Mikó Imre visszaemlékezései szerint 1940 nyarára az erdélyi magyarság tragikus helyzetbe került. A férfiak egy részét a Kárpátokon túli csapattestekhez mozgósították, az otthon maradtak élelmiszerkészleteit a hatóságok lefoglalták. Emellett a román nemzeti gárdákba szervezett felfegyverzett román parasztok garázdálkodásait is el kellett viselni.

Augusztus folyamán mindennapossá váltak a szárazföldi és légi határincidensek a két hadsereg között. Augusztus 16-án a Zsófia gőzessel a volt varsói követ, Hory András vezetésével magyar delegáció utazott Turnu-Severinbe. A magyar igény mintegy 50000 négyzetkilométernyi észak-erdélyi terület lett volna, annak tudomásulvételével, hogy Erdély nagyobb, és gazdaságilag értékeesebb része Romániánál marad. A tárgyalások megszakadtak, a magyar delegáció öklüket rázó, budapesti bevonulást emlegető román tisztek sorfala között távozott eredmény nélkül augusztus 24-én. A háború veszélye ismét kiújult.

A magyar katonai vezetés augusztus 29-re kitűzte a hadműveletek megindítását. Kétségtől felkészült román hadsereggel kerültek volna összeütközésbe a magyar hadseregek. Csekély magyar létszámbeli fölény mellett a román egységek sok tekintetben technikailag jobban felszereltebbek voltak. Románia helyzetének rendkívüli labilitására utal azonban erői említett megosztottsága a magyar, a szovjet és a bolgár határon. Nem volt kizárható a vasságdisták vagy a kommunisták lázadása, puccskísérlete, de a Székelyföldön kirobbanó magyar felkelés sem. Több tényező együttes hatása Romániát még az 1916-os összeomlásnál is tragikusabb helyzetbe sodorhatta volna. Valószínűsíthetően e szempontok figyelembevételével döntött augusztus 27-én a román koronatanács a német és olasz döntőbírátság elfogadása mellett. Németország nem akarta a konfliktust a térségben, szüksége volt a román olajra is. A két ország külügyminiszterét augusztus 29-re meghívták Bécsbe. Augusztus 30-án 14 óra 50 perckor Manoilescu és Csáky külügyminiszterek előtt a Belvedere palotában Ribbentrop és Ciano kihírdették a II. bécsi döntést, melynek eredményeképp 43000 négyzetkilométernyi, 2,5 millió észak-erdélyi és székelyföldi terület visszatért hazánkhoz. E népességszámból 900000 ugyan román volt, de Dél-Erdélyben is maradt mintegy félmillió magyar. A hazánkhoz ítélt területet szeptember 1-14 között kellett átadni. A döntés a nemzetközi diplomáciában nem

kevert nagy hullámokat. A szovjet diplomácia érdektelenségét fejezte ki, azonban Molotov közölte Von Schulenburg moszkvai német követtel, hogy a megnemtámadási szerződés 3. pontja előzetes egyeztetéseket igényelt volna. Churchill a brit alsóházban szeptember 4-én területi szempontból túlzónak, nemzetközi jogilag egyoldalúnak minősítette a döntést. Csak zárójelben említendő, hogy szeptember 4-én a krajovai egyezmény Dél-Dobrudzsát visszaadta Bulgáriának, mely a mai napig így maradt.

A honvédség az előzetes egyeztetéseknek megfelelően, több szakaszban vette birtokba a visszatért területeket. A Kelet felé című honvédségi filmhíradó képei egybevágóan a korabeli sajtó, a későbbi memoárok által közvetített, átadott, az események hangulatát visszaadó híradásával.

Talán már klasszikus írónk, Wass Albert Jönnek! című regénye adta vissza legszebben az események atmoszféráját: „Álltunk a diszkapu előtt... Ma is látom: elsőnek egy kerékpáros legény érkezett. Arca, ruhája csupa por volt, de a szeme világított felénk, testvérszem volt. Leányok szórtak virágot eléje és reá... A kerékpáros legény jött, ránknevetett, intett a kezével, ...s már ott voltak mögötte a többiek, roppant gépkocsikon, nevettek és integettek... Nem volt ott beszéd és nem volt fogadtatás... És nem csináltunk semmit, csak álltunk ostobán és gyámoltalanul, tátogott a szánk, szemünkből könnyek folytak, s a szívünk izzott pirosan, mint a tűzből született pünkösdi rózsza.”

Észak-Erdély és a Székelyföld nagyvárosaitól az egészen kis falukig hasonló eufórikus jelenetek zajlottak le. Ahol szinte országnyi területen két félmillió hadsereg váltja egymást, ott természetesen történhetnek incidensek. Bár a hadseregek fegyelmezetten és összecsapás nélkül váltották egymást, a Szilágyságban két faluban, Ippen és Ördökgúton a vasgárdisták teljesen értelmetlenül a honvédekre támadtak. A világ bármely hadserege által nem elfogadható, tolerálható akcióik felszámolása áldozatokat követelt.

A II. bécsi döntés, Észak-Erdély visszatérése jogos történelmi ítélet volt, az önrendelkezési jog, a magyar erőfeszítés és a hazaszeretet diadala. Nyilvánvalóan nem lehetett teljesen árnyos határokat kialakítani. A Szilágyságban és Beszterce környékén románok, szászok kerültek hazánkhoz. A dél-erdélyi magyarság először reménnyel, majd elkeseredéssel nézte a börtönkapu kinyílását, majd lezárulását.

A hetven évvel ezelőtti magyar győzelem emléke erősítenie kell minket, hogy ma már más eszközökkel, de elkötelezetten kell küzdeni a magyar érdekek képviseléséért, védelméért. Európa előtt pedig tudatosítani kell, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni az öreg kontinensért annyit vérző, kultúrájához, gazdaságához oly sokkal hozzájáruló magyar nemzet ügyét.

*Elhangzott a kecskeméti TIB és HOHE megemlékezésén
2010. szeptember*

Távoli tanulságok – Latin-Amerikából

Fiatal korban viszonyítási alap nélkül az ember fogékony más világok, távoli egzotikus környezetre, bátor személyek cselekedeteire abszolutizálására. Ma is beleeshet ebbe a viszonyítási hibába a reális mozgatóerőket, háttereket nem ismerő, a világra bizonyos erkölcsi érzékkel, ugyanakkor nem megfelelően éles és tiszta optikával tekintő fiatal.

Az érdeklődőt egyetemista korában idealista módon ragadtak magukkal bizonyos történelmi események, személyek törekvések a latin-amerikai kontinensről. Ez ma is így van sokakkal. Később lehet csak átlátni a többoldalú mozgatóerőket, hátteret. Még fontosabb azonban, hogy a jelenlegi magyarországi helyzet, vagy a jövő tekintetében képesek legyünk bizonyos tanulságok levonására.

Tekintsünk vissza Latin-Amerika a két világháború közötti történelmére.

Közép-Amerika 1838-ig egységes állam, majd öt kis államra bomlott. A térség egyik kis állama volt a két világháború között Nicaragua. Tavak és vulkánok országának minősítették a földrajzi leírások. Gazdasága egyoldalúan monokulturális jellegű volt. Az 1934-es statisztika szerint a 118000 négyzetkilométeres országot csak 850000 ember lakta. Csak 17% volt kreol vagyis fehér, a többi indián vagy mesztic. A formálisan független köztársaság az USA befolyása alatt állott, különösen Zeyala elnök 1909-es megbuktatását követően, majd az 1914-es Brian-Chamorro egyezmény törvényesítette Nicaragua függő helyzetét.

A politika élet a formális alkotmányos mederben csordogált, két fő politikai erőről lehetett említést tenni, természetesen mindkettőt a fehér uralkodó csoportok vezették. A konzervatívok főként a hagyományos nagybirtokosokat, a haciendák urait képviselték és jobban kötődtek a katolikus egyházhoz. A liberálisok szintén a földbirtokhoz kötődtek, ugyanakkor a gyenge városi polgárság, a kereskedelmi tőke is ide sorolható. Városi középosztályról csak nagyon zárójeliesen lehetett beszélni. A liberálisok talán jobban képviselték a hagyományos szabadelvűséget, a Nicaragua címerében is megtalálható francia forradalmi jelképeket.

Az első világháborút követően felerősödött az észak-amerikai monopóliumok: az United Fruit Company és a Cuyamel Fruit Company földszerző ambíciója. E tevékenység veszteségei az indián és mesztic parasztok voltak, az akiktől elorzott földeken banán-, kávé- és más ültetvények jöttek létre. A kreol lakosság sok esetben kiszolgáltatta az USA monopóliumait.

Carlos Solarzano liberális elnök ellen Chamorro konzervatív politikus 1926-ban államcsínyt hajtott végre. Ez konzervatív-liberális polgárháborút váltott ki, mely kiterjedt az ország északkeleti területeire is. Az indián parasztok földjeik védelmében, a monopóliumok ellen fogtak fegyvert. A két nagy párt békét kötött 1927-ben, a parasztok azonban tovább folytatták az ellenállást. Tehát megállapíthatjuk, hogy a komprádor szerep Nicaragua társadalmán belül etnikai értelemben is törésvonalat jelentett.

A liberális ellenállás balszárnyán megjelenő paraszti mozgalom azonban az őserdő, tavak, folyók, hegységek terepviszonyaitól támogatva folytatta az ellenállást. A mozgalom legendás vezetője Augusto Cesar Sandino lett, aki a maximálisan 800-1000 parasztból álló gerillaseregével, az amerikaiaktól zsákmányolt Springfield-puskákkal, szardíniásdobozokból készített kézigranátókkal sikeresen vette fel a harcot az USA expedíciós egységei és a kormányerők ellen 1927-33 között. Sikerei csúcspontján az egyik északi tartományt Nueva Segovia néven önálló állammá nyilvánította.

Bár nem volt iskolázott értelmiség, de Bolíviát tekintette a fő eszmei iránymutatónak. Felismerte az USA tőkebehatolás, a gazdasági, politikai függés veszélyeit. Az 1928-as pánamerikai értekezletet, mint a kontinens megalázását értékelte: „A kilencvenmillió Latin-Amerikának egységesen kell fellépni legbrutálisabb ellenségünk, a jenki imperializmus ellen.”

A világot felforgatni igyekvő Kommintern 1928-as VI. kongresszusa is felfigyelt a Nicaraguában zajló eseményekre, üdvözlét küldte Nicaragua harcoló munkásnak és parasztjainak. Szerencsére csak ezt...

A pánamerikai kongresszus, a mexikói kormány sem akart beavatkozni Nicaragua belügyeibe, hiába keresett volna Sandino támogatókat. Pedig látványosan kifejezte a pánamerikai szolidaritás eszméjét: „Nekünk, Latin-Amerikához méltó embereknek Bolíviát, San Martint, Hidalgot kell követnünk és azokat a mexikói gyerekeket, akik 1847 szeptemberében estek el Chapultepecben a haza és a faj védelmében, a jenki golyók által.” Itt a mesztic-indián faji gondolkodás egyértelműen érzékelhető. Visszatérve misztikus eszméket fejezett ki, magát egy isteni cél képviselőjeként aposztrofálta, harcosaiban a testvériség tudatát akarta megerősíteni. A korokban népszerű teozófikus manipulációk őt sem kerülték el, gerillái előtt kijelentette, hogy előre megérzi az ellenség közeledését.

Semmiképp nem minősíthető marxistának. Luz y Verdad – Fény és Igazság című kiáltványában filozofikus gondolatait közvetítette. Szerinte az éter előtt a természet első szubsztanciája a lét vágya volt, vagyis a szeretet és a béke. A szeretetet a Teremtővel, vagyis Istennel azonosította. A szeretet egyetlen gyermeke az isteni igazság, melyet hadseregének kellett volna győzelemre vinni. A közelgő végítélet eljövételét Közép-Amerikában várta...

Fő céljaként a nemzeti szuverenitást jelölte meg. Ezért sem állja meg a helyét Hoover USA elnök véleménye, hogy ő kommunista. Bár Vittorio Vidali olasz publicistának naivan úgy fejezte ki magát, ő is az: „Talán nem voltak kommunisták, Jézus Krisztus, Platon, Szokratesz is?” Zárójelben megemlítendő, hogy a későbbi sandinista mozgalomban, példaként Ernesto Cardenalnál is megjelent egy erőteljesen katolikus, evangéliumi gondolatiság. Nyilvánvalóan Sandino nem illett volna példaként Rudas László vagy Lukács György akkori moszkvai filozófiai szemináriumi hallgatói közé...

Abban az értelemben sem volt kommunista, mint Salvadorban Farabundo Martí, aki a földvesztések és a világgazdasági válság hatására a fellázított, machetével felfegyverzett indiánok tömegeit vezette rohamra, sok helyen „Éljen a szovjet köztársaság!” jelszóval a kormánycsapatok géppuskái ellen 1932-ben.

Sandino pragmatikusabb megoldásokat tervezett, példaként a parasztok önkéntes szövetkezését. Így békét is kötött a kormánnyal, mikor a külső támogatás hiányában és a megegyezés reményében lehetőséget látott céljai legalább részbeni megvalósítására. Az USA segítségével megszerveződött Nemzeti Gárda parancsnoka, Anastasio Somoza 1934 februárjában egy tárgyalást követően megölette. Az ország ezt követően hosszú időre szinte a Somoza család magánbirtoka lett. A hetvenes évek végén a Sandino névvel fémjelzett mozgalom átvette ugyan a hatalmat, de később teret kellett engednie az alkotmányos kormányzásnak, amely már más szociális tartalommal bír, mint az 1920-as években.

Jelentős történészek, az amerikai Neil Macaulay és Gregorio Selser már részletesen, pontosan feltárták Közép-Amerika történetének ezt az érdekes, de mégis tanulságos epizódját.

A mára vonatkozóan mindebből talán azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy hiába előzi meg valaki a korát, ha nincs megfelelő társadalmi háttér és közeg, a jogos célok sem tudnak érvényesülni. Másrészt veszélyes, ha egy társadalom törésvonalai egybeesnek az etnikai törésvonalakkal.

Más folyamatok bontakoztak ki Latin-Amerika óriásában, Brazíliában. Az 1822-ben független császárság 1889-től köztársaság, ekkor szűnt meg a rabszolgaság is. A majd Európa nagyságú országban súlyos gazdasági-politikai ellentmondások jelentek meg. A tartományi, regionális széttagoltság, a rendkívül eltérő területi fejlettségi viszonyok is éles ellentétet keltettek. Az 1910-es évek második felében, a 20-as évtized elején tovább éleződtek a belső konfliktusok.

A két fő politikai erő: a Sao Paulo államból kiinduló ún. paulisták és a Minas Gerais államból származó ún. mineirók váltogatták egymást a hatalomban. Az előbbieket inkább a liberális ipari és kereskedelmi tőkét, az utóbbiak pedig a hagyományos földbirtokot képviselték. Az ország mélyebb társadalmi problémáinak megoldására egyik irányzat sem volt felkészülve. Brazília rákényszerült tökeszegénysége miatt a már jelenlévő brit és az egyre jelentősebb erővel megjelenő észak-amerikai tőkére.

A Latin-Amerikában legjelentősebb létszámú hadseregen belül is ellentétek jelentek meg. A fiatal tisztek, hadnagyok, a tenentek nem érezték biztosnak szociális, egzisztenciális helyzetüket, valamint a ranglétrán történő előrehaladás lehetőségét. Hatott rájuk a brazil társadalom jelentős rétegeinek nyomora is.

A fiatal tisztek Siqueira Campos vezetésével felkelést robbantottak ki 1922 július 5-én Rio de Janeioban a Lemé és Copacabana erődben. A zendülők elbocsátották a legénységet, majd 18-an, 17 tiszt és Octavio Correia vidéki kisbirtokos elindultak a Copacabanán, hogy mint mondták „tüntetésükkel és halálukkal elősegítsék Brazília megmentését”. Pontosan két év múlva Sao Paulóban Bernadines elnök és a hadsereg vezetése ellen robbant ki felkelés. 1924 októberében a déli tartomány Rio Grande de Sul helyőrsége egy része lázadt fel Luis Carlos Prestes, egy fiatal mérnök-kapitány vezetésével. Ezt a lázadást nem tudták a kormányerők leverni, kitörték a bekerítésből. Ezt követően a brazil vidék forradalmasítására elindult a Prestes-hadoszlop mintegy 26000 kilométeres útjára. Sem a brazil vidék szellemileg is elnyomorodott tömegeit, sem a magyar példával a paraszti ellenálláshoz, betyárokhoz hasonlítható cangaceiro-mozgalmat sem tudták maguk mellé állítani. A Luis Carlos Prestes, Lionel Rocha, Juarez Tavora, Siqueira Campos által vezetett, maximálisan 2000 főt számláló hadoszlopot sok esetben a mintegy 100000-es brazil hadsereg szinte 30000 katonája üldözte, de mindig kibújtak a gyűrűből. Példaként egy mocsaras területre Contestadonál úgy vonultak vissza, hogy az őket bekerítő kormányerők egymást lötték. A Prestes hadoszlop végül 1927 februárjában 800 főre apadva átlépte a bolíviai határt. A leszakadt részt Siqueira Campos a Mato Grossoon át Paraguayba vezette.

A világgazdasági válság súlyos problémákat idézett elő a mezőgazdasági- és a kávéexportban, drágult az import, sok vállalat, földbirtok tönkrement. Növekedett a munkanélküliség, tovább éleződtek szociális feszültségek.

Az 1930 márciusi választást a Konzervatív Koncentráció nyerte meg a Getulio Vargas vezette Liberális Szövetséggel szemben. A Liberális Szövetségben működő polgári nacionalista értelmiségiek és katonák, reformerek azonban nem fogadták el a választás általuk vitatott, valóban kétes eredményeit, felkelést szerveztek.

Csak így érezték megvalósíthatónak fő céljaikat: a földreformot, a nacionalizálásokat, az állami tervezést a gazdaságban, a szociális reformok és jólét megteremtését.

1930. november 3-án Getulio Vargas Rio Grande de Sul állam kormányzója, volt ügyvéd, pénzügyminiszter elfoglalta Brazília elnöki székét. A kíséretével gaúcho kalapban és vörös sállal érkező új elnök jelentős reformokat indított el.

Az 1934-es új alkotmány korlátozta a tartományi decentralizációt, növelte a központi kormány hatáskörét, eddig páratlan módon törvénybe iktatta a társadalmi reformizmust. A hazai ipart, a kávétermelést vámsorompókkal, adókedvezményekkel, állami felvásárlással, kompen-

zációval védte. Energetikai, infrastrukturális beruházásokat indított el. Travalhista, a munkások érdekében meghozott szociális törvényei viszonylag népszerűvé tették. A szakszervezeti mozgalmat olasz mintára korporatív irányba szándékozott irányítani, befolyásolni. A kormányzati szerkezetet is céljaihoz igazította: nevelésügyi, egészségügyi, munkaügyi, ipari minisztériumokat szervezett.

Vargas egyrészt szembekerült a korábbi rendszer előjogaikat védő és komprádor csoportjaival, melynek jele az 1932-es felkelés volt Sao Paulóban, másrészt a megerősödő szélső-baloldallal. Az utóbbi sem volt veszélytelen...

A Komintern hatására 1935 tavaszán létrejött a Nemzeti Felszabadító Bizottság, egy baloldali szövetség-népfront, amelyet a Brazil Kommunista Párt és vezetője, az ekkor már kommunista Luis Carlos Prestes irányított. Az ekkor mintegy 45 milliós országban másfélmilliónyan csatlakoztak a baloldali szövetséghez. Csak talán érdekes következtetésre ad lehetőséget, hogy a baloldali, liberális értelmiség, a Modern Művészetek Klubja is csatlakozott. Bár Vargas rendszerébe beépítette a régi tenenteket, kisebb részük csatlakozott a népfronthoz.

Vargas bírósági úton betiltatta a népfrontot, erre fegyveres felkelés kirobbantását kísérelték meg. A hadseregen belüli politikai és generációs ellentétek sajnálatos atrocitásokban nyilvánultak meg, sok idősebb tisztet álmában öltek meg a kaszárnyákban. A Rióban, Recifében, Natalban kitört lázadáson a kormány gyorsan úrrá lett, az utóbbi helyen pár napig működő forradalmi kormány jött létre. Vargas és az uruguayi elnök Gabriel Terra is a Szovjetuniót tették felelőssé a lázadásért, bár ezt Litvinov cáfolta a Népszövetségben. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy az ekkortájt itt működő szovjet kereskedelmi képviselő esetleg más tevékenységet is végezhetett...

Vargas 1937-ben az ún. Új Államot /Estado Novo/ hozta létre. Korporatív rendszer, az állam által szervezett nemzetgazdaság, állami szociálpolitika voltak az olasz és portugál minták által ihletett rendszer fő jellemzői.

Csak zárójelben, az általános sablonokkal szemben említhető, Vargas bár rövid ideig együttműködött a német irányvonalat képviselő, talán ötödik hadoszlopként minősíthető Brazil Integralista Akcióval. A Plinio Salgado vezette mozgalom azonban az 1938 májusi sikertelen államcsínykísérlete után szintén a betiltás sorsára jutott.

Vargas életét tette fel hazája gazdasági fejlődésére, felemelkedésére. Ezt halálával is megpecsételte, második elnökségének egy katonai puccs vetett véget 1954-ben, ezért saját kezével vetett véget életének.

Mindez csak rövid ismertető a Luis Lisanti, Wirth, Helio Silva jeles történészek a témával foglalkozó műveiből.

Csak érintőlegesen említhető meg, hogy még eredményesebb, a szociálpolitikát és az állami-nemzeti gazdaságszervezési szerepet még sikeresebben érvényesítő rendszert hoztak létre Peron Argentínában, Cardenas Mexikóban. Kevésbé tartós kifutású volt German Busch, David Toro, és Villaroel bolíviai elnökök törekvése a Paraguay ellen vívott vesztes, 1932-35-ös chaco-i háború után az olajipar nacionalizálására, a nemzeti gazdaság és szociálpolitika megszervezésére. Természetesen hazájuk fejlettségét sem lehet Brazíliához, Argentínához, Mexikóhoz hasonlítani.

Mindezekből azt a régi megállapítást vonhatjuk le, hogy a felelős nemzeti politika nem engedheti ki a kezéből a nemzetgazdaság kulcsszektorait, az állam szervező funkcióját, a felelős szociálpolitikát. Mikor hazánkban is megjelentek a baloldalnak álcázott pénzügyi spekulánsok, bűnözők, komprádor elemek...

Néhány szót még érdemes említeni Kubáról. Anderle Ádám ismert történész egyik új műve szerint még 1958-ban is fölényben volt Batista hadserege a felkelőkkel szemben. Vagyis az egyébként sok tekintetben negatívumokat is képviselő rendszer 10000 katonával, egy tank-zászlóaljjal rendelkezett, Castro és Che Guevara gerillái 1500 főt számláltak. Vagyis a jelentős fölényt nem tudták érvényesíteni az ejercito, a hadsereg kelletlensége miatt. Castroék a megszerzett hatalmat vaskézrel ragadták meg, építették tovább szovjet módszerekkel. Ezáltal tehát hosszú időre odavesztek Kuba alkotmányos, demokratikus lehetőségei... A fiatal magyar balosok közt igen népszerű Che Guevara a forradalom után jelentős szerepet töltött be a leszámolásban, 1959 után az előző rendszer mintegy 500 politikai vezetőjét, katonáját végezték ki.

Tehát van mit tanulnunk, van min elgondolkodnunk Latin-Amerika történelme kapcsán. S még talán csak egy végső XIX. századi összehasonlítás. A Felszabadító, Bolívar döntő csatáit 2-3000 harcosával vívta meg a spanyolok ellen. Magyarország százezres haderőket tudott felmutatni a XIX. század különböző időszakában. Czetz János, Bem hadtestparancsnoka szervezte meg a modern argentin hadsereget. A magyar államiság, gazdaság, oktatás, tudomány e században összehasonlíthatatlanul fejlettebb szintre ért, mint Latin-Amerikáé. Mára lassan már Latin-Amerika legfejletlenebb államai szintje alá süllyedünk úgy, hogy a kontinens jó példáiból semmit sem tudunk tanulni.

S egy ponton újra találkozott Latin-Amerika és hazánk története. 2009 áprilisában a korlátolt, csak a demagóg indián faji szempontok szerint gondolkodó bolíviai elnök, Evo Morales kegyetlen, indokolhatatlan leszámolási akciójának esett áldozatául egy kitűnő bolíviai-magyar személyiség Eduardo Gy. Flores.

Az ő pályafutása nagyszerű íve volt a becsület és a lelki-intellektuális gondolkodás fejlődésének. Baloldali magyar-zsidó és bolíviai családból származva eljutott a horvát szabadságküzdelemnek a saját élete kockáztatásával történő védelméig, majd a magyar jobboldaliságig. Munkatársa, a kitűnő publicista Türk Attila szerint megérezte, hogy másik hazájának, a demokráciának szüksége van rá. Magyarország és Latin-Amerika közös történelmi patheonjába ismét egy nagy egyéniség lépett be.

Sok közös önsors rontó momentum ellenére reméljük talán ránk nem vonatkozik Bolívar az egység hiánya miatti keserű kifakadása: „Sohasem leszünk boldogok”.

*Elhangzott a TIB által szervezett előadáson
2010. február*

Zárszó

A bevezetésben említett okok miatt merült fel e cikk-, tanulmány-, interjúgyűjtemény valamint néhány elhangzott beszéd és írás a Magyar Elektronikus Könyvtár jóvoltából történő közzététele.

Tartalmilag rendkívül heterogén témákkal foglalkoznak a fenti írások. Helytörténet, könyvismertetések, iskolatörténet, emberi értékteremtő és alkotó tevékenység kaptak helyet az írások jelentős részben. Olyan tevékenységek, melyek megérdemlik, hogy az internet segítségével a világ bármely pontján olvashatóak legyenek. Kötelesség volt megörökítésük. A csatolt gazdag képanyag szintén a megőrző szándékkal került a gyűjteménybe. A közvetlen napi-, vagy pártpolitikát igyekeztem elkerülni. Ugyanakkor szándékosan kerültek az írások közé a meglátásom szerint bizonyos történetpolitikai tabukat és dogmákat más megközelítésben, megvilágításban elemző, értelmező írások. Ezek kiterjednek az egyetemes történelem egészen eltérő területeire. Senkit nem szándékoztam megsérteni, ugyanakkor érvekkel és tisztelettel megkérdőjelezek bizonyos általam vitathatónak vélt álláspontokat, vagy vitába szállok velük.

Felfogásom a már idézett nagyszerű, Marcus Aureliustól vett gondolatokkal szeretném a továbbiakban alátámasztani: „Aki igazságtalan, bűnt követ el.” valamint „...semmi más célod ne legyen, mint a közösség haszna!” Morális elvek nélkül nem működhet egy kultúra, egy ország.

Téves és igazságtalan történelemértelmezésből a napi politikai gyakorlatra, és a jövőre vonatkozóan is téves és igazságtalan következtetéseket lehet levonni. Meglátásom szerint szintetikus, a különböző irányzatokból a tényleges értékeket és pozitívumokat továbbvivő, és a jövőképhez beépítő szemléletre lenne szükség.

Mindemellett azért remélem, hogy a tisztelt olvasók e heterogén írásgyűjteményben találnak érdekes, felemelő, esetleg élvezetes és szórakoztató gondolatokat is.

Talán nem mellékes, hogy az itt szereplő témák, személyek ilyen terjedelemben először itt kaptak publicitást. Az internet segítségével bárki könnyen hozzájuthat e sok esetben méltatlanul háttérbe szorult, kevésbé ismert történetekhez. A bőséges képanyag is a megőrző és a bemutató szándékot támasztja alá.

Bizonyos egyetemes történelmi témák magyarul – legalábbis az interneten – tudomásom szerint ilyen terjedelemben, mélységben még nem kerültek tárgyalásra, ismertetésre. E távolra kitekintő gondolatok is a reális összehasonlítást, a tisztánlátást szeretnék segíteni.

Remélhetően ezek az írások el fogják érni céljukat, egyrészt bizonyos morális és történelmi értékek közvetítését, másrészt egy tárgyilagos és a tiszteleten alapuló vita és közös tisztázó gondolkodás elindulását.

E gondolatok hosszú idő alatt fogalmazódtak meg. Részbeni elindítói a bevezető gondolat-sorban említett szellemi műhelyek, részben a család. Köszönet érte a huszadik század megrázkódtatásait megélt, tág értelemben vett családnak, de elsősorban szüleimnek. Részben ezért volt kötelezettség e gondolatok közzététele.

Képek, mellékletek jegyzéke

1. Dr. Endrey Antal
2. Dr. Henkey Gyula
3. Vörös József
4. Kada Elek, a nagy polgármester
5. Kada Elek szülei
6. A jegyespár
7. Az ifjú Kada és hitvese
8. Kada Elek és családja
9. Polgármesterként, díszmagyarban
10. Vendégeivel a városháza előtt
11. Kada Elek nyaralója
12. A Kossuth szobor avatása, 1906
13. Kada Elek temetése
14. A kecskeméti Kossuth szobor
15. A pályaudvar
16. Másképp az indóház
17. A Rákóczi-út
18. Kada Elek nyaralója ma
19. A nyaraló régi fotón
20. Régi ajtó
21. Szecessziós ablak
22. Kada Elek emléktáblája
23. A Mollinár emlékmű
24. A Mollinár emlékkönyv
25. Hősök arcai
26. Arckép nélkül is
27. Így indultak el...
28. Orosz hadifogoly Kecskeméten
29. Doromby Károly ezredtörténetéből
30. Hősök napi csoportkép, Dorogi Károly kezében sapkával
31. A HOHE díszalakulata
32. A Kormányzó köszöntése
33. Zrínyi bakák a Felvidéken
34. A Tildy-család
35. Igazságot Magyarországnak!
36. A Duce
37. Kenyérosztás a népnek
38. Gyűlés Genovában
39. Alessandra Mussolini: Nemet a pedofiliára!
40. Révai-lexikon
41. Kecskeméti Lapok 1945. március 25.
42. Kecskeméti Lapok 1945. július 15.
43. Kecskeméti Lapok 1945. július 1.
44. Kecskeméti Lapok 1945. július 1. /folytatás/
45. Épül a kádári jólét /Szalagház Kecskeméten 1960-as évek/

46. A zalatnai emlékmű
47. Abrudbánya ma
48. Bocskai genfi szobra
49. Vitéz Somogyváry Gyula
50. Herczeg Ferenc
51. A régi Fehértemplom
52. Régi utcáival
53. Ahogy Herczeg Ferenc is láthatta
54. Gyóni Géza
55. Rosalba és Joe
56. Vitéz Tiszaugi Szabó Tamás és könyvei
57. Légy győzelmek tanúja – könyvborító
58. Kenyeres Dénes és dr. Jósza Iván
59. Elizabeth Berkes Grosser és Szabó Pál
60. Fiatalabb pályatársak: v.l. Gyenes Sándor és dr. Szabó Dénes
61. Baja Béla
62. Fejős Jenő
63. Dóry József
64. Dóry József tablója
65. Oscar Niemeyer
66. Délvidéki Attila könyvbemutatója
67. Papp Ferenc előadóművész
68. Színek, hangok az ezredfordulóról – borító
69. Egész életünk megtérés legyen! Luther kép
70. A Péterfy orvosai 1956
71. Miskolczi Péter és sírja
72. Iván-Kovács László
73. Nickelsburg László
74. Dr. Péch Géza
75. 1919 június 24.
76. Örök dicsőség!
77. Jönnek! 1940
78. Sandino alvezérei között. (középen)
79. Rio de Janeiro, 1922. július 5.
80. Getulio Vargas
81. Luis Carlos Prestes
82. Vargas győzelme, 1930
83. German Busch Bolívia elnöke
84. Kubai rendőrpáncsnok a forradalom ellen: Pedraza
85. Che Guevara ellenfele: Perez-Chaumont
86. Lavastida rendőrfőnök Batista elleni merényletet előz meg
87. Conrado Caratela rendőrpáncsnok elkobzott kommunista fegyverekkel
88. Horvátország és Latin-Amerika magyar hőse: Rózsa Gy. Eduardo
89. Szüleim kutatásaim, munkám inspirálói

1. Dr. Endrey Antal

2. Dr. Henkey Gyula

3. Vörös József

4. Kada Elek, a nagy polgármester

Kada Elek édesatyja.

Kada Elek édesanyja

5. Kada Elek szülei

Kada Elekné menyasszony korában.

Kada Elek vőlegény korában.

6. A jegyespár

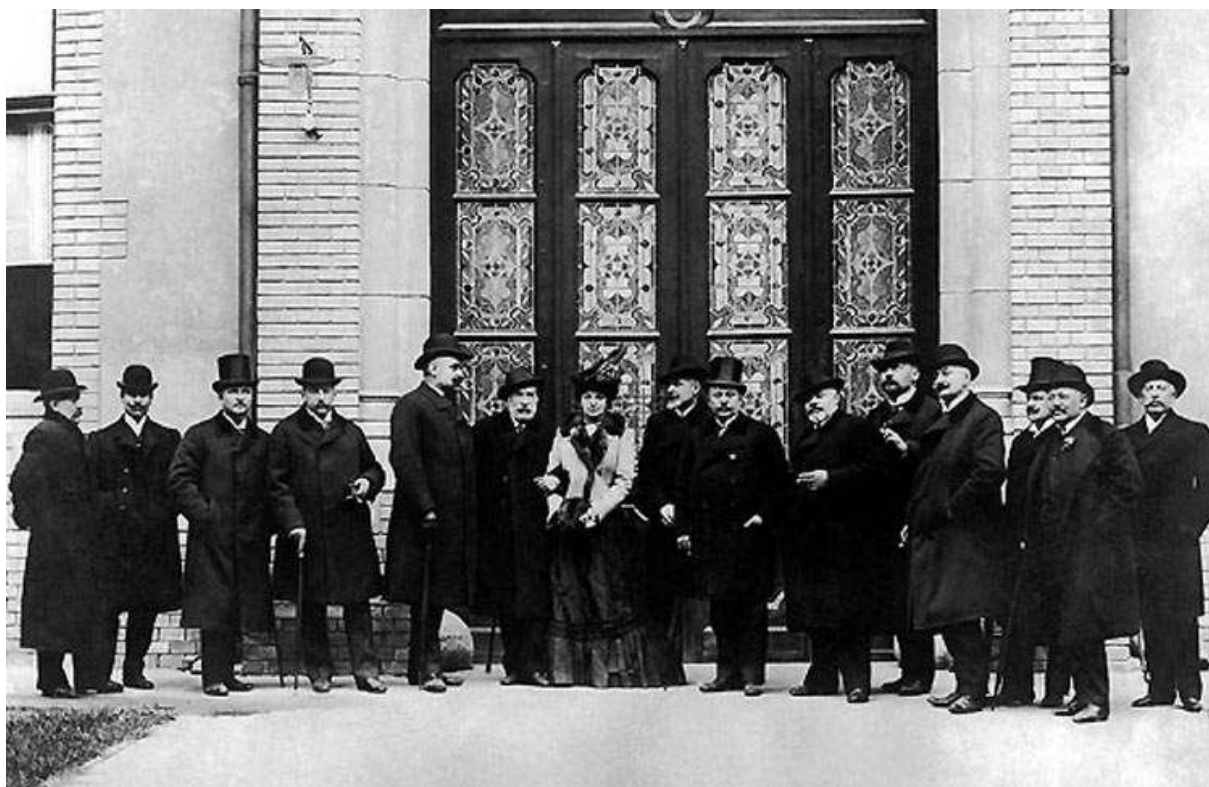
7. Az ifjú Kada és hitvese

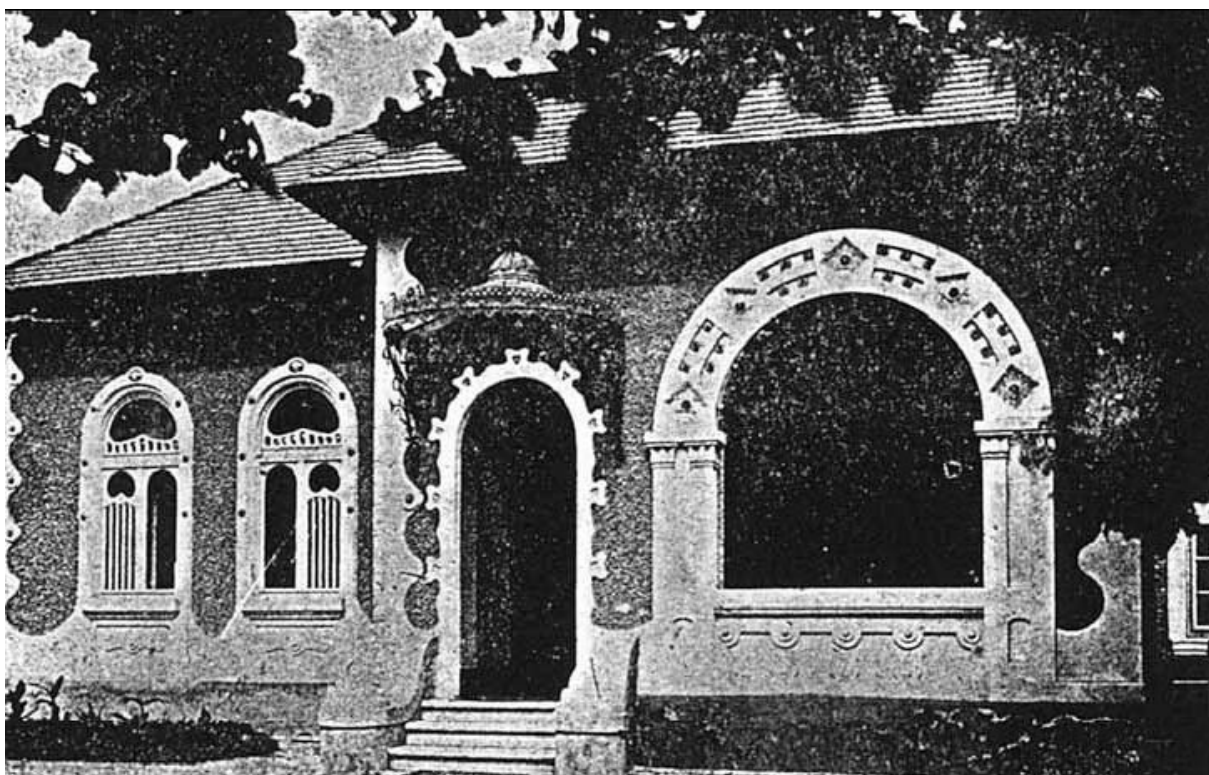
8. Kada Elek és családja

9. Polgármesterként, díszmagyarban

10. Vendégeivel a városháza előtt

11. Kada Elek nyaralója

12. A Kossuth szobor avatása, 1906

A koporsó beszállítása a városházára.

13. Kada Elek temetése

14. A kecskeméti Kossuth szobor

15. A pályaudvar

16. Másképp az indóház

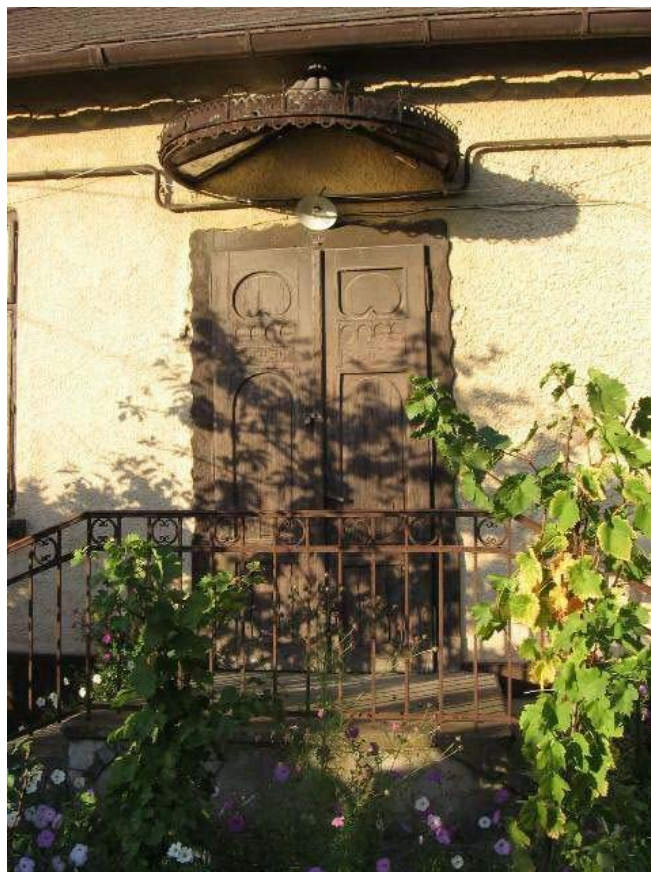
17. A Rákóczi-út

18. Kada Elek nyaralója ma

19. A nyaraló régi fotón

20. Régi ajtó

21. Szecessziós ablak

22. Kada Elek emléktáblája

23. A Mollinár emlékmű

ios hdj.
ugna Torta

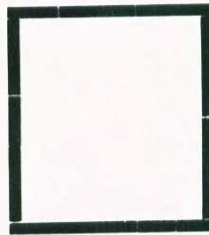
*MOLAR
JAMES*

Hegyi Ferenc hdj.
1916 V/17. Zugna Torta

Singer János hdj.
1916 V/17. Zugna Torta

Perné Ferenc hdj.
1916 V/17. Zugna Torta

Galicia és Bukovina

† polyáni
Zonda Jenő,

Orbán Lajos hdgy.
1916 X/14. Fruntea

Quittner Izsó hdgy.
1916 X/14. Fruntea

Klasszon Gyula zls.
1916 IX/28. Fruntea

Radó Armin hdgy.
1916 X/14. Fruntea

Fischer-Forgács F. zls.
1916 X/14. Fruntea

Fröhlich Sándor,
Budapest

Török Tibor hdgy.
1917 VIII/9. Mgr. Batrina

Kortje József zls.
1917 Fruntea

Tich Ödön hdgy.
1917 VIII/12. Mgr. Batrina

Zsámboky Ferenc,
Kecskemét

Balázs Sándor hdgy.
1917

Dr. Bibó Imre hdgy.

Gárdonyi Rezső fhdgy.

† vitéz kishédi
Fejér Orbán Vilmos,
Budapest

Dr. Fenyvesi Richárd,
Budapest

Mélión Gyula fhdgy.

Dr. Fekete István,
Kecel

Fodor István,
Budapest

† Fodor Sándor,
Budapest

Paul Ödön fhdgy.

Radócz László hdgy.
1918 X/29.

Dr. Wagner Kálmán hdgy.

ag Aulich Pál,
Budapest.

Dr. Babó Gyula,
Ujpest.

Bajcsy Dénes
Budapest

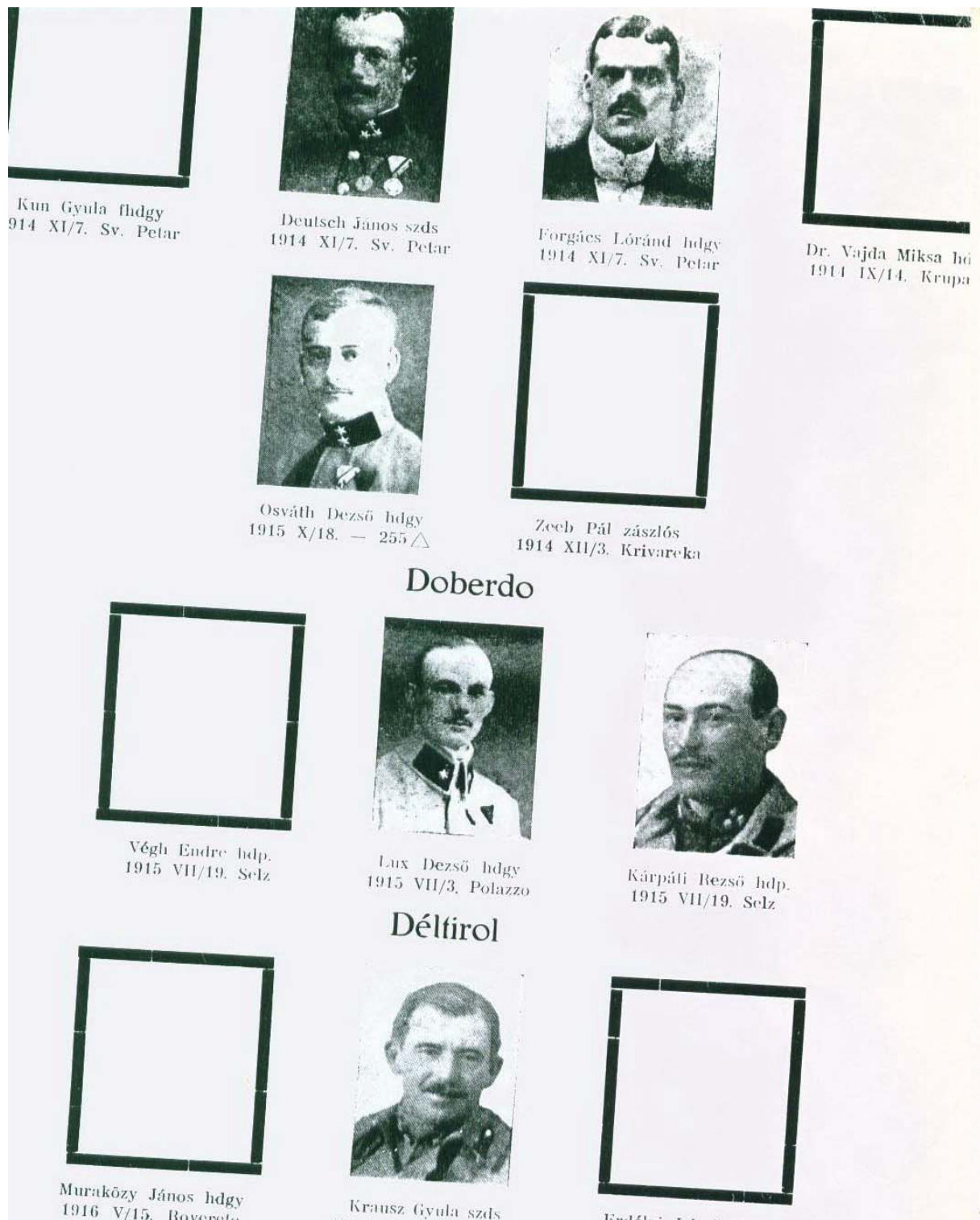

Bakonyi József,
Budapest

† Balázs Imre,
Budapest

25. Hősök arcai

26. Arckép nélkül is

VORABELI KÉPESLAP

27. Így indultak el...

4. ISZAJEV NEVŰ OROSZ HADIFOGOLY KECSKEMÉTEN, IDŐS TIRINGER FERENC
LAKATOSMESTER MŰHELYÉNEK UDVARÁN. 1915-ben(?) KÉSZÜLT AMATŐR FÉNY-
KÉP KINCSTÁRSÁG KÖZVETÉSÉVEL

28. Orosz hadifogoly Kecskeméten

Június 1-én az ellenség már a kora hajnali órákban pergőtűzzel árasztotta el az ezredtől északra levő 70. hadosztály déli szárnyát tehát közvetlen a balszárnyon levő tartalékszálójai környékét. Az ezred elől és délebbre a 68-asok

előtt a tűzérősi tűz nem volt túl heves, de annál állandóbb. Ugyanakkor néhány orosz szökevény is jelentkezett, kik hírül hozták, hogy parancsot kaptak, mely szerint 16 verst-nyi szakaszon támadni fognak.

A nap folyamán az ellenséges tüzérségi tűz változatlan erővel tartott és különösen a tartalékszázalójnál több halott és sebesült veszteséget okozott. Az orosz árkokban nagy sűrű forgást lehetett megfigyelni. Látszott, hogy azok meglehetősen túl vannak zsúfolva csapatokkal. Repülőink és megfigyelő léggömbjeink jelentése szerint az oroszok arcvonala mögött szintén több zászlóaljnyi tartalék táborozott. Tüzérségünk nem is mulasztotta el kiadós tűz alá venni ezeket az árkokat. Az oroszok bizonyára hangulatkeltésből itt-ott különböző felirású táblákat is dugtak ki árkaikból. Az egyikeken „urráhr”, a másikon németül „a német flotta megsemmisült” írás volt olvasható. Mindezek a megfélemlítő, illetve elkedvetlenítő üzenetek hatástalanok maradtak és teljesen közömbösen hagyták mind a tisztelket, mind a legénységet, hisz mindenki a legnagyobb nyugalommal és bizakodással nézett az előbb-utóbb bekövetkezendő orosz támadás elé.

Az 5-ére forduló éjszaka a 11. dandár előtt nyugodtan telt el. Az ellenséges tüzérség még este 21 óra tájban beszüntette a tüzelést. Az északra zárkozó 70. hadosztálynál azonban már

30. Hősök napi csoportkép, Dorogi Károly kezében sapkával

31. A HOHE díszalakulata

32. A Kormányzó köszöntése

A magyar bevonulás Ipolyságba.

33. Zrínyi bakák a Felvidéken

34. A Tildy-család

35. Igazságot Magyarországnak!

36. A Duce

37. Kenyérosztás a népnek

38. Gyűlés Genovában

39. Alessandra Mussolini: Nemet a pedofiliára!

rabbi Menassé ben Izráel kieszközölte Cromwell-nél a Zs. befogadását Angliába (1655). Hollandi Zs. (1642) Brazíliába, angol Zs. (1639–64) Guyennebe vándoroltak ki. Németországban, dacára a reformáció szűlle szabadabb szellemnek, egyelőre alig javult helyzetük. A céhekből s a kereskedelem több ágából ki voltak zárva; a régi nyomászó és megbecsületlen zsidótörvények érvényben maradtak; az országok kúriái nem szüntek meg. Társadalmi és szellemi felszabadulásuk a XVIII. sz. utolsó negyedében veszi kezdetét. Mendelssohn Mózes (l. o.) és barátainak (Lessing, Dohm) működése felébresztette a Zs. egyenjogúsításra irányuló törekvéseket. Franciaország, hol Mirabeau lépett fel mint a Zs. szószólója, 1791. teljes jogú polgároknak ismerte el őket; I. Napoleon egy 71 tagból álló szinhedrion által (Sinheim Dávid előktele alatti) viszonyait szabályozta (1806). Franciaország nyomaiban haladva Belgium, Hollandia és Dánorság is (1814) kimondották a Zs. egyenjogúsítását. Oroszországban, I. Sándor alatt a Zs. sorsa kedvező fordulatot vett, a kormány (1805–1809) elősegítette a zsidó iskolák, valamint zsidó földművelő gyarmatok létesítését (1808 Nikolajev mellett). A Zs.-nak kedvező II. Sándor halálával (1881) szomorú korszak nyílt meg a minden jogtól megfosztott Zs. számára. III. Sándor trónralépésekor, Ignatijev miniszter alatt, az ország D.-i és Ny.-i részeiben (Varsó, Kijev, Odessza, Jekatierinoszlav stb.) a védtelen Zs.-at háttalmazták, kifosztották, leölték; sokan hitorsosaik segítségével kivándoroltak Palesztinába és Amerikába. II. Miklós uralkodása kezdetén jobbra kezdett fordulni sorsuk, de a japán háború nyomán kiélezett fordulatot hozott lecsillapítására a hatóságok titkos támogatása mellett a nagyobb orosz városokban pogromokat rendezte. Németországot a francia forradalom vezette a Zs. emancipációjára; végleg az 1869-iki birodalmi törvény által. Ugyancsak Németországban keletkezett (1874) a Zs. emancipációjá ellen irányuló antiszemitaizmus, amely onnét más országokba is elharapódzott. A többi civilizált államok, úgy Európában, mint Amerikában, Oroszország és Románia kivételével, zsidó alattvalóknak megadták az egyenjogúsítást. Az elnyomottak védelmére és segélyezésére az Alliance Israélite (l. o.) Párisban, az Anglo-Jewish Association (Londonban), az Israelitische Allianz (Bécsben) és a Board of Delegates (New Yorkban) működnek. A világháború befejezésével létrejött békekötésben Anglia kezdeményezésére Palesztinát zsidó otthonnak jelölték ki, ahol a Zs. az önállóság némi kellékeivel ellátottak (Balfour deklarációja). Azóta itt erős kolonizáló és zsidó tudományos munka indult meg. 1925-ben nyitották meg új egyetemüket. A hivatalos nyelv a héber. A különböző országokban lakó Zs. számát a statisztika 13 millió lélekre teszi.

Jeruzsálem. A zsidó Jeruzsálem alatt felmerült zsidó történetírók, valamint Jost, Graetz, Cassel, Geiger, Zanz és Kayserling művein kívül fellelhetők a zsidó történetet tárgyaló következő újabb munkák: Léonorka, Kanaan, Volke und Religionsgesch. Israels, Königsberg 1884; Ewald, Geschichte des Volkes Israel, Bar-Kochbaig, 3. kiad., Göttingen 1864–68, 7 kő.; Hirsch, Geschichte des Volkes Israel, n. o. 1876–84, 2 kő.; Wellhausen, Jüdische Geschichte, Berlin 1893; Stade,

Geschichte des Volkes Israel, n. o. 1881–84; Herzfeld, Gesch. d. Volkes Israel, Braunschweig 1847–54, 3 kő.; Depping, Les juifs dans le moyen-âge, 5. kiad., Paris 1841; németül Stuttgart 1854; Epstein, Die Juden in Deutschland während d. Mittelalters, Braunschweig 1856; Sautay, Sept siècles de l'histoire juive, Paris 1874; Henne am Rhyn, Kulturgesch. d. jüd. Volkes, 2. kiad., Jena 1893; Leroy-Besanlon, Israel chez les nations, 2. kiad., Paris 1893; Schärer, Gesch. d. jüd. Volkes im Zeitalter Christi, 2. kiad., Leipzig 1890, 2 kő.; Goldschmidt, Gesch. d. Juden in England, Berlin 1895; Herzfeld, Handelsgesch. d. Juden d. Altertums, Braunschweig 1878; Glüdemann, Gesch. d. Erziehungswesens und d. Kultur d. Juden, Wien 1889–88, 5 kő.; Andros, Zur Volkskunde d. Juden, Leipzig 1881; Baeh, Die sozialen Verhältnisse der Israeliten, Berlin 1899; Bäck, Geschichte des jüdischen Volkes und seiner Literatur, Frankfurt 1894 és The Jewish Encyclopedia, New York 1901.

A zsidók Magyarországon.

Az első hiteles tudósítás, amely hazánkban lakó Zs.-ról szól, a X. sz.-ból való, 955 körül közli Chászdai Ime Sápurt a kazár királyhoz intézett leveleiben (magyar fordításban kiadta és magyarra fordította Kohn Samuel, Héber kultúrák 10–43. old.), hogy két Cordovában járt horvát-országi zsidó követ felajánlotta neki, hogy a «Hungaria» országában lakó Zs. közvetítésével eljuttatja levelét Kazárországba. Ibrahim ibn Jakub a cordovai khalifa követe 973 után pedig azt írja, hogy Magyarországból Zs. is járnak Prágába kereskedést üzni. A honfoglaló magyarokhoz csatlakozott kazárok (kabarok) nagy része, törvényi megállapítás szerint, már régebben felvette a zsidó hitet, a Zs. Magyarországra első két századában a honfoglalók minden jogával bírtak, a magyarok népeletével a legbensőbb kapcsolatban álltak és sürin életük velük vegyes házasságban, mitől csak az egyház ismételt szigorú tilalma szűkítette el őket. A szabócsai zsinat 1092-iki végzése nyomán ha a Zs. keresztény nővel házasságban élnek, vagy ha valamely keresztény egyént mint rabulzatot tartanak maguknál, ezek fölük elvételén, szabadságba helyeztessenek; a zsidó, kit valaki vasárnap vagy más ünnepen munkánál ér, hogy a kereszténység rajta meg ne botránkozzék, vessze el a szerszámokat, melyekkel dolgozott. Kálmán király megvédte a zsidó alattvalóit. Uralkodása alatt földet művelhettek pogány ruhás zsidó törvényt adott ki. Különösen II. Endre alatt nagyra növekedett befolyásuk és hatalmuk ellen-súlyozására az aranybulla 24. cikke kimondja, hogy kamaragréfok, pénzverőistek, só- és adó-tisztek Zs. és izraeliták ne lehessenek.

A tatárok által elpusztított ország felszólítás és benépesítését tartván szem előtt, IV. Béla a Zs.-nak 1251 dec. 5. eskélyi eléréssel ugyanazt a kiváltságlevelét adta, mint amellyel 1244. II. Prigyes osztrák herceg az osztrák, 1254. II. Ottokár a cseh Zs.-at ajándékozta meg. A modulus végzés érvényben volt és Zsigmond király által 1436. öt új ponttal megföldelt szabadság- és kiváltságlevelével értelmében a Zs. ezennel a királyi kamara tulajdona, királyi jobbágypók. Nagyobb

Egyelőre ne érdeklődjünk a katona-hozzá tartozók után

A Magyar Vöröskereszt kecskeméti fiókjának közleményei:

A Vöröskereszt irodájában történt tömeges tudakozódással kapcsolatban közöljük, hogy katona hozzá tartozók megkeresését — mindenki által jól ismert körülmények miatt — most még nem vállalhatjuk. Kérjük a hozzá tartozókat, hogy ilyen kéréssel — egyelőre — ne forduljanak a Vöröskereszthez.

Akiknek hozzá tartozójáról hatóságok, vagy más városban levő Vöröskereszt megkeresése folytán hivatalosan bármit megtudunk, azt úgys azonnal közöljük az érdekeltekkel.

Jelenleg a szegedi Vöröskereszt megkeresésére kérjük azokat, akiknek neve az alábbi névsorban szerepel, hogy Budai-utca 8. szám alatti helyiségünkben délelőtt 10—12-ig a leg-

rövidebb idő alatt jelenjenek meg.

Kovács Gábor makói születésű, kecskeméti lakos; Solti Kálmán kecskeméti születésű, kecskeméti lakos és gyermekei; Molnár László makói születésű, kecskeméti lakos és gyermekei; Szatmári Sándorné szegedi születésű, kecskeméti lakos és gyermeke; Klinkó Boldizsár kiskunmajsai lakos; Kovács Zoltán gyulai születésű tüzér; Deli Mihály kecskeméti születésű, kecskeméti lakos; Szász Róza és Amália hajdúsámsoni születésű, kecskeméti lakosok; Rózsavölgyi L. szegedi születésű, kecskeméti lakos; ... szajnos kecskeméti születésű, kecskeméti lakos; Czappert néven bárki, aki Kecskeméten tartózkodik.

Több százezer zsidó deportált indult el Sziléziából hazafelé

A kecskeméti téglagyárból elhurcolt félegyházi hitközségi elnök már hazaérkezett

1944. június 25-én és 27-én több, mint hat-ezer zsidó vallású polgártársunkat hurcolták el Endre László és Bakó László csendőrpribékjei a kecskeméti téglagyárból. Nőket, férfiakat, ag-gokat, csecsemőket, gyermekeket zsúfoltak össze 60—80 avul egy-egy vagonba és a kaniku-lai forráságban útnak indították őket ismeretlen célok felé. Hogy előzőleg a téglagyárban és a „csillagos házakban“, a Liszka Béla-féle „két-négyzetméteres tömegsszállásokon“ mi minden történt a szerencsétlenekkel, az más lapra tarto-zik, és hamarosan útni fog érte a felelősség-re-vonás órája, most csak a deportálás lebonyoli-tásáról számoltunk be. Még pedig élő szemtanú elbeszélése alapján, aki már megjárta a kálvá-riának ezt az útját és a kecskeméti deportáltak táborából érkezett haza.

Pressent Mór, a kiskunfélegyházi zsidó hit-község elnöke, az első haza érő a deportáltak közül. Néhány nappal ezelőtt érkezett meg Félegyházára és ő mondja el a következőket:

— Kecskemétről a téglagyárból június 27-én, tehát a második szállítmánnyal indítottak útnak bennünket. A vonaton túlnyomórészt kecskeméti és félegyháziak voltak. Lezárt vagonokban utaztunk, napi egy vödör víz volt az összes italunk. A szomjúság és levegőtlen-ség miatt sokat szenvedtünk, a betegek és öregek közül többen meg is haltak. Két napig tartott az út és a sziléziai Auschwitz-ban állott meg velünk a vonat. Ott a náci minden ruházatun-kat elvették, megfürdettek és vastag darócru-hába öltöztettek bennünket.

— Mindenki számot kapott, amit a karjába tetováltak. Ettől kezdve megszűnt a név, a nem, a kor: mindenki csak egy szám volt, sem több,

sem kevesebb. A megszámozott deportáltakat itt osztották szét különféle táborokba. A tábo-rokban zenés ébresztő volt s a nyár folyamán reggel 5-től este 6-ig, később pedig fél 5-ig tar-tott a munkaidő. Erős munkát kellett végez-nünk és csak a silány koszt volt a fizetés. A ki-magaslóan jóld olgozók havonta egy marka (!) jutalmat kaptak és azon joguk volt 7—8 db ci-garettát vásárolni. Volt persze büntetés is, amelynek enyhébb formája a botozás, legsúlyo-sabb fokozata pedig a gázkamra volt.

Pressent Mór elmondta még, hogy tudomása szerint több százezer deportált élt azon a kör-nyéken, részben már szabadon, részben tábo-rokban, amikor január 15-én a Vörös Hadsereg felszabadította ket. Sokan közülük nagyobb cso-portokban már gyalog hazafelé indultak, sajnos, azonban legtöbben olyan leromlott állapotban vannak, hogy a mai időjárás mellett, egyelőre nem mernek ilyen hosszú útra vállalkozni. Maga is másfél hónapi út után érkezett haza, javarészt gyalogszerrel.

Ugyancsak a közelmúltban érkezett haza Erdélybe. Szatmára Grosz Hermann odaváló festékkereskedő. Először ő is Auschwitzbe ke-rült, majd Bécsen keresztül Baden környékére került. Itt mintegy 80 debreceni és békéscsabai deportálttal, főként nőkkel került össze. Ezek-ke-l már sokkal jobban bántak. Mezőgazdasági munkát kellett végezniük s nappal, míg a mun-kában voltak elfoglaltak, 12 éven aluli gyerme-keiket a munkaképtelen asszonyok gondozták. Ezek azonban a legritkább kivételek voltak. A náci általában a leggonoszabbul bántak el a zsidó deportáltakkal s amikor csak lehetett, kü-lönféle kegyetlenségekkel evőtörték őket.

A Kecskeméti Magyar Kereskedelmi Bank ismét megkezdte működését

Hazánk legrégebbi bankja, a 105 éves Pesti Magyar Kereskedelmi Bank leányintézete, a kecskeméti Magyar Kereskedelmi Bank ismét megkezdte működését.

Rákóczi-út 32—34. sz. alatt, a Szabad Szak-ervezetek Székházában.

ten Romániához, Csehszlovákiához és Jugosz'a-viához csatolt városokban működő érdekköri pénzintézetekhez is.

Hirdetmény

A magyar pénzügyminisztérium 1542/—1945. P. M. számú rendelete alapján felhívjuk mindazokat, akik dohánytermelési engedéllyel

— **Gedzovits Jenő**, a színház főjének tulajdonosa 1000 pengőt ndékozott a deportálásból visszatértek javára.

— **Gyászír.** Erendits Endre községi tanár, ki a kecskeméti községi gazdasági iskolának több éven át nagy tudású és köztiszteletben álló tanára volt, Budapesten autóbaleset áldozata lett. Gyászolják özvegyén kívül három kis gyermeke: László, Gábor, Zoltán, Kecskeméten lakó anyja özvegy. Erendits Emilné, nőre Radnóti Jenőné férjével és három unokájával, apósa Gábor György, gornője Nusi. 4303

— **Dr. Szondy Károly** ügyvéd tesiti ügyfeleit és a jogkereső községet, hogy ügyvédi gyakorlatát arcsényi-utca 9. szám alatt folytassa. 4301

— **Köszönetnyilvánítás.** Mindazon rokonok, jóbarátok, ismerősök, akik felejtethetetlen jó feleségem, illetve deszányánk Hochreiter Edéné Kovács öné 1. hó 12-i temetésén megjelenésük, ravatalára koszorúit, virágot hoztak, ezáltal mélyeség fájdalmomat enyhíteni igyekeztek, fogadják zuton is hálás köszönetünket. — **Jászó család.** 4298

— **Orvosi hír.** Dr. Karádi József egyetemes orvos Kassáról hazatért. Rendelését Kecskemét, Jókai-utca 9. sz. alatt megkezdte. Rendelőóra: 1. e. 9—11-ig, d. u. 3—5-ig. 4094

— **ÉRTESÍTEM** kedves vendégeimet, hogy Rákóczi-út 8. sz. alatti fodrászüzletemben ismét vállalkozom a hajvágásra, és vasdolgálatra. Tisztelettel, özv. Mallár Józsefné 3840

— **Száraz szappanert** ruhanevel, esetleg férfipót adnék Nyár-utca 2.

— **ORVOSI HIR.** Dr. Stein Gyula orvos rendelését ideiglenesen dr. Feldmeier Géza orvos rendelőjében. Nagykőrösi u. 16. szám alatt egyelőre csak bejáró betegek részére megkezdte. Rendelési idő délelőtt 8—11 óráig, délután 5—6-ig. 3954

— **FENYKEPEKET** készít NAGY FOTÓ Kerekes-utca 26. sz. 2789

— **Ügyvédi hír.** Dr. Kardos Ferenc ügyvéd irodáját Cimbalmos-u. 10 alatt nyitotta meg. 3796

— **Orvosi hír.** Dr. Kardosné dr. Bencsik Margit orvosi rendelését IV., Cimbalmos-u. 10 alatt folytatja. Rendel. délelőtt 8—10, délután 4—5 óráig. 3797

— **HASZNÁLJA A BÉ-JÉ** szódát. Rendbehozza beteg gyomrát. 2150

— **DR. TAJTHY SÁNDORNÉ** dr. Szand Mária fogorvosi rendelőjét Nagykőrösi-utca VI. ker., Otmető-utca 4. sz. alá helyezte. 3754

— **Dr. Vogt Károly és dr. Bakó Ferenc** ügyvédek társas irodájukat Széchenyi-tér 3 alatt, a régi iroda

VISSZA A POKOLBÓL

A tízennégy hónapos deportálás története

Irtó: KLEIN MIKSA elektrótechnikus

Egy ilyen „ágy” 70 cm széles, 180 cm hosszú. Egy ágyban négy embernek kellett aludni! Ez böles intézkedés volt, mert takarót nem kaptunk és az éjszaka hideg volt. Közel voltunk a Fekete erdőhöz, ahol a Duna ered. Nagyon jó hely volt ez a transport után. Mindennap egy liter sűrű leves, 30 deka kenyér, 15—20 gr margarin vagy wurst.

Három hétig nem dolgoztunk. Parádésan éreztük volna magunkat, de de, sajnos, nem fenéki tejfel. Itt annyi volt a tetű, hogy elernyedt, fáradt testünk nem bírt pihenni.

Három napig voltunk ebben a barakkban, akkor fertőtleníteni vittek — éjszaka. Nappal nyilván nem volt az SS-eknek idejük.

A vetkőző a fertőtlenítőtől 100 m távolságra fekszik. Március elején éjjel, meztelen kellett átmenni vízben, hóban sárban. A náci minden esz közt igénybe vettek, hogy pusztítsanak bennünket.

Március 20-ig éltem ebben a táborban. Akkor Oranienburgba (Berlin-től északra 30 km) Sachsenhausenba vittek. Ez nem transport volt. Ketten mentünk, egy orosz, meg én, mint rádióspecialisták és két SS kísért bennünket. Március 22-én megérkeztünk új állomáshelyünkre. Az új tábor tisztább volt. Ez volt német földön az első hely, ahol nem volt tetű. Köszönet ebben sem volt. A bánásmód és a koszt rosszabb, mint eddig.

Első nap megkérdeztem a szobaparancsnokot, hogy hol van a borbély. Válaszul kaptam egy olyan pontot, hogy a falnak estem. Megtanultam,

hogy semmit sem szabad kérdezni. A sorakozóknak nem akart vége szakadni.

A barakkparancsnok kedves szóalkalmazása volt, esőben kivinni a társaságot a szabadba és nehogy az esőben megfázzanak, csuklógymorlatot csináltatni, míg össze nem estünk.

De örökké semmi sem tart. Április 20-án éjjel nagy a sűrűség.

Mindenki mozog, mindenki süg valamilyen szomszédjának. A nagy dolgok mindig a koncentrációs tábor falát és ezen az éjszakán nagy dolog történt. Az oroszok Frankfurt am Oder-nél áttörték a német frontot és feltartóztatni nem lehet őket többé.

Az egész táborban sorakozó. Megkezdődött a kiürítés. 20.000 Häftling volt a táborban, köztük 400 gyermek, 5—12 éves. Déliben az első csoport elhagyta a tábor. Utravaló egy komiszkenyér és 250 gr kenőmájás konzerv. Este 10 órára üres volt a tábor és mi elindultunk a második transportra.

Ez nem lett volna olyan kegyetlen, mint az első, ha nem lettünk volna már legyengülve. De, sajnos, az első transport fáradalmait nem tudtuk kiheverni. És az oroszok nagy offenzívája folytán mindenütt megmozdultak a németek. A keleten fekvő táborok lakóit mind nyugatabbra vitték, majdnem egészen az Elbáig, ahol már az amerikaiak voltak.

Ez a menetelés 5 napig tartott. Utravaló útközben itt sem volt, de az éjszakák jobbakk voltak. Szabad éjjel ültünk fel éjjelenként szállásunkat.

(Folyt. köv.)

Kecskemét th. város polgármesterétől

Hirdetmény

A közeli társasági miniszter 102.110—1945. K. M. számú rendeletét az alábbiakban teszem közzé:

A gazdálkodó köteles az 1944. évi terméskendermagból, lenmagból, napraforgómagból, repcemagból, ricinusmagból, szójamagból és tökmagból gazdasági és háztartási szükségletét meghaladó készletét 1945. évi július hó 15. napjáig a vásárlásra jogosított kereskedőnek megvételre felajánlani és azt a kereskedő által meghatározott időben átadni, aki arról négy példányban átvételi jegyet állít ki és ebből egy példányt a gazdálkodó részére átad.

A gazdálkodó az 1945. évi október hó 31. napjáig számított háztartási és gazdasági szükségletére a háztartásához tartozó és a gazdaságában alkalmazott éves (konvenció) cselédek és ezek háztartásához tartozók részére fejenként 5 kg, az időszerű (sommás) munkások ételmezésére munkavállalónként 3 kg. növényi olajat, vagy annyi napraforgó vagy tökmagot tarthat meg, amennyi az említett mennyiségű étolajnak vámtetés után történő megszerzéséhez szükséges, 6 kg. napraforgómagot vagy 5 kg. tökmagot 1 kg. növényi olajjal kell egyenlőnek tekinteni.

A gazdálkodó olajat csak vámtetés ellenében alapján állíthat elő, a háztartásába stb.

tett mennyiség erejéig. Nem kell szállítási engedélyt kérni a 10 kg-ot meg nem haladó növényi olajnak bármilyen úton történő szállítására.

Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és két hónapig, háború idején hat hónapig terjedő elzárással büntelendő az, aki a rendelkezés ellenére olajmag és növényi olaj készletét a vásárlásra jogosított kereskedőnek nem adja át. A kereskedő, ha a vételre felajánlott magvakat nem veszi át vagy az átvett mennyiségről vételi jegyet nem állít ki, vagy aki a rendelkezés ellenére vámtetésre olajmagot vámtetés nélkül megvásárol, vagy abban a megszábot mértéket meghaladó mennyiségben ad, illetőleg vesz át vagy aki bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

Jelen rendelet folyó évi július 1. napján lépett hatályba.

Kecskemét, 1945. július 9.

A polgármester megbízásából
BARTHA KÁLMÁN sk.
a Közelítési Hivatal főnöke

MINDENKI BOLTJA MEGNYILT!

Mindenféle textil, kötött, szövött árú, divatos férfi-, női- és gyermekcipők a legolcsóbb árban
4061 Széchenyi-tér 1.

Az Igazoló E

Hír

A 15—1945

8-a alapján a

bizottság 194

dőleg fog h

városánál sz

megnevezett

ása tárgyab

l. sz. bizot

JÓZSEF, Vá

Traubert

sán Kristóf

Kelemen J

Hargitay La

tisztv. Rel

autófuvaroz

tanár. Pimp

képző int. t

isk. altiszt,

nár, Urbán

Béla, Förd

Mária gyóg

rolly hegyk

bizt. int. t

Klára hűtő

szeszfőzdei

malommun

és gyorsíró

véd, Fekete

tanácsstag,

ügyész. K

kam. főtitl

telekkönyv

viselő. M

gyorsíró, f

gyorsíró.

dr. Vég

nács elnö

rend tanár

zógazd. ka

szól. és b

Károly az

ügyelő. V

telep gon

biz. tisztv

gondnok,

gondnok,

Farkas L

Imre ny.

birtokkez

dó. Káll

Gyevát

petróleum

áll. ügyé

II. sz. b

JÓZSEF

Vakuly

lakos, T

kos, T

telep. M

Máv., K

Tóth J

massy E

Gyarmat

dor bizt.

Felbív

mindazo

valam

szert, 1

vagy cse

sal, am

sértette,

közö biz

ság eln

VÁROSI MOZI

Junius 30—július 3., szombattól kezdve
Hétfőnap 5 és 7 órákor,
Keddnap 2, 5 és 7 órákor

Karády Kata in és
Ajtay Andor

Boldog idők

— ESKÜVŐ. Kovács Sándor szabó-
mester és Hardi László folyó hó 30-án
12 órákor tartották esküvőjüket
református templomban. 3864

— JÓLÉLŐZŐ mindenest jó fiú-
szel telve. H. Gergely Ilona,
vár-utca 2. szám. 3864

— HASZNÁLIA a Bék. szőlő-
művelés. 2150

— ELADÓK: különböző nagysá-
gú stett szekrények, használt thonet-
szék, internatusi tanuló-asztalok,
tárgyak, cipejt szekrények, kályhák,
mágyasok, fűtőszobabeszerez-
sek, edények. Értekezés déltől,
lapja-u. 7. (bejárat a kis utcán) 3784

— HALÁLOZÁSOK. Sikari Kovács
István 18 hónapos. — Bende San-
dor 63 éves cipész. — Özy
inter Mihály Dobak Veroná 60
éves. — Ivos Ilona Mária 7 hóna-
pos. — Szabó István 70 éves im-
puz. — Özy. Fodor Gergelyné Ko-
vacs Mária 72 éves. — Kereszt-
mosna Szabó Judit 59 éves. —
eti Janos 8 hónapos. — Mészáros
At 6 éves. László József 69 éves
n. npsz. — Turi Sándorné Bano
ozália 68 éves. — Pataki Antal 68

VISSZA A POKOLBÓL

Klein Miksa elektrótechnikus

elmondja a tízenégyhónapos deportálás történetét

I.

Hat nappal ezelőtt érkeztem haza
Berlin környékéről és azóta annyian
kértek, hogy mondanám el az elmúlt
év történetét, hogy én az elbeszélés-
be beleírd. Elhatároztam annak
leírását és mert az érdeklődés nem
csökken, íme beküldöm. Itt az írás,
olvassátok! Semmit a történetekhez
hozzá nem teszek és megpróbálok el
sem venni belőle.

Mult év áprilisában vitt el bennün-
ket a Gestapo. A Városi Mozi mel-
lett, a Károlyi-utca 1. szám alatti Ré-
vész-báz pincéje volt a gyűjtőhely.
Itt egy éjszakát, legfeljebb kétót
tartottunk elég mostoha viszonyok kö-
zött. Innen zárt autók vitték bennün-
ket Bőstopoljára. Az autóból nem
volt szabad kinézni. Géppisztolyos
SS-ek vigyáztak arra, hogy im „Haf-
lingek”, — így hívták bennünket —
arcunk állandóan befelé fordulva áll-
junk. Delután 4 óra körül érkezünk
Topolyára az internáló táborba.

Itt az SS-szervezet már nyitabban
működött. Magunk is igyeke-
tünk kiköszölni az autóból, de nekik
az lassú volt. Egyik próbát felugrott
a kocsi és az embereket, mint fa-
darabokat, dobálta halomra. Pedig
idejük volt bőven, mert a kifizetés
után az autó is, mi is, négy órára át
álltunk ott télen.

Két héig voltunk Topolyán. A
kocsi fűtőhő volt: Egy liter főzőlék
naponta, de bizony nekünk ez még
nem igen kellett. Hiszen még volt
laza bőven.

1 kocsi — 50 ember

méteres terem, 100 tusszerű vízszóró-
val. Ezek alatt helyezkedett el 300
ember. Kaptuk a jó meleg vizet. Na-
gyon jól esett a kőtheti Topolya és
utazás után.

Fürdés után komiszíngot adtak, al-
sónadrágot, esikós fegyverruhát, vé-
kony köpenyt, sapkát, fatalpú cipőt,
kapköt. Szóval felöltöz talpig min-
dent újat.

Ettől kezdve fegyverek voltak.
Mindenkinek száma volt. A név meg-
szűnt.

Tizenhat

kecskeméti...

Száz ember innen még aznap, to-
vább ment. En az első száz között
voltam. Este elindult velünk a vo-
nat, reggelre megérkeztünk az el-
osztó táborba. Kecskeméti 16-an
maradtunk a százas csoportban.
Preslától délre, 70 kilométernyire.
Délben kőszőlő, 3 kilométer távol
száiban gyönyörű völgyben, a Rész-
gerbe hegyei között feleltek a
munkaláger. De mi ebben most nem
találtunk élvezetet. Este öt órákor
érkezünk ide. Majus 4-é volt. A kö-
vetkező napon már munkába álltunk.

A munka nem volt könnyű. Az
óriási hegyeknek ez a stakasa csupa
részt. A hegy oldalába 300 méter
mélyen kellett befúrni és ott termé-
ket kiköszölni. Ezekbe a termékekbe
hadifegyvereket akartak elhelyezni. El-
kelesek vele. Légkalapáccsal fúrtuk
a lyukakat a hegy oldalába. Az
ilyen lyukakba robbanóanyagot he-

OTTHON MOZI

Junius 30—július 2-ig, szombattól hétfőig
Hétfőnap 5, 7,
Keddnap 3, 5 és 7 órákor.

Amerikai film!

Elsodort ember

Főszereplők:

Akim Tamiroff

Glady George 3863

radt. Aki nem tudott valamit „orga-
nizálni”, az elpusztult. Egyszerűen
elbénált, menthetetlenül.

A munkán dolgozni kellett. Akit az
őr felírt, azt a Lagerführer igazságtal-
anul megverte. Addig pofozta, míg a
szerencsétlen „Häftling” elesett, ak-
kor aztán rugdosni kezdte, hasba-
foha ahol érte. Ha megbírt senki se
kérte tőle számon. Egy Häftlinggel
kevesebb... Nem ritkán állt egy ilyen
felírás miatt az egész лагер sorako-
zót, hidegben, esőben, élen, szor-
mazul ottlőve, órákon át mozdulat-
lanul és szótlanul. Ha egy Häftling
megszokott és elfogták azt rögtön
mindnyáruk személtára felakasz-
tották.

(Folyt. köv.)

Két szerény kérdés

1. Mondja kedves TORONYÓRA,
mi az oka, hogy néha megcsök-
nyödik és napokon keresztül áll?

Kecskeméti kevesen hordják ma
zsebükben az Ót kiscsinnyet mását
és minden percben száz más ember
voti Magára a tekintetét. Az élet ro-
han és Ót áll. Nem is hiszi, hogy
mennyi zavart okoz nekünk ezzel.
Pedig annyira bizunk Önben, hogy

43. Kecskeméti Lapok 1945. július 1.

Jarolyné Sipos Judit 70 éves. —
Jovics Ferenc 74 éves kishitokos.
— Iab István 22 éves fm. npsz. —
arkas István Nagy Sára 27 éves.
— P. Szabó József 23 éves polgári-
szalma és rengeteg bolha.

Két hét eltelte után vonatra rak-
ták 50 ember egy kocsit. Minden
ember kapott egy kőcs. Lenyomott.
Nagy volt köztünk a megbotran-
zás, mert néket is vagyonoztak.
Ot napig voltunk a kocsikba he-
zárv. Ezen csak a 70x20 cm ablakon
kaptunk levegőt, de állomásokon est
is he kellett zárn. Aki a parancsot
követte, nem tudta hol szabad a vo-
nat. Ennivalója meg mindenkin-
kérdi, de a vízzel baj volt. Ot nap
alatti egyszer sem kaptunk vizet.
A szűköseget is a kocsikban kellett
elintézni.

Auschwitz...

Ot nap után megérkeztünk Au-
schwitzba. Ez hírhedt lager volt mar-
aktor. Kinyitották a kocsik ajtaját.
Kiszállás. Minden csomagot a kocsik
előtt, a sínek mellé kellett lerakni.
Mi pedig a rajunk fevő ruhával —
minden csomagunkkal — a tábor
előtt fekvő tőre mentünk. Innen lát-
tuk, hogy csomagjainkat teherautókra
rakva viszik a táborba. Sok jó ruha
től és ennivalótól fogkeféktől, ren-
geteg kulturális szükséglettől. Ekkor
vettünk búcsút. Nem is láttunk belőlük
viszonyt soha semmit.

A tábor felszerakoztatott bennün-
ket, majd osztályoztak. Jobbra küld-
tek a 60 éven felülieket és beteges-
ket, balra a munkaképeseket. Itt ke-
ltem. A jobb oldaliakra az ota
sem hullottunk egy szót sem.

A balra kerültek fürdöni mentők.
A fürdő előtt meztelenre vetkőzött
mindenki. Itt már a néktől elkülö-
nítettek bennünket. Szemüvegen és
fogorron kívül a fürdőbe semmit
nem volt szabad vinni. A fürdő-
előtt teljes szőrtelenítesen estünk be-
resztül. Felünk tetejétől látnak tal-
páng beretvával kopaszítottak le
mindnyájunkat. A fürdő egy 15x8

széles és mély. A mi om-
gunk volt a kővek fejtése, később
rakás. Nem elég, hogy embertelenül
nehéz volt a szokatlan munka, rá-
adásul még a víz is állandóan ese-
petett. Az alagútban akkora volt a
nör, hogy a fölünk egy méterre dol-
gozó barátainkat nem láthattuk.
Dolgozunk, dolgozunk, dolgozunk.
Lassan nem lehet, mert megfárad-
zott számú kocsit kell egy nap ki-
tölteni.

Eznek a munkának mégis megvan
az az előnye, hogy nagy esélő véde-
völünk, fel hideget nem éreztük.
A szabaddi munkánk télen hi-
degen, esőben sokszor cipő nélkül,
rongyos ruhában kellett erőt irtani,
mát építeni, bokáit ére vízen pata-
kot szabályozni.

Este nem tudta a ruháit megszár-
ítani, másnap viszen kellett azt fel-
venni.

Ezenhalás,
akasztás

Es a kocsit!

Reggel 4 órákor fel liter fekete
kávé enkor nélkül délben 7 deci le-
vesnek nevezett meleg víz Este egy
liter „leves” hőmozgalm. burgonyá-
val, amiből több volt a rothadt,
mint az egészséges, vagy lakormány-
repaleves.

Rántás vagy zsidódek ezen a leve-
sen sohasem volt. Ünneppal volt, ha
néha néha fejleves kaptunk, téste-
val, vagy butisál.

Eleinte 3 hónapban át 50 dg kenyé-
ret kaptunk naponta. Hozzá 2 deka
margarin és 2 deka felfrögt, a kir-
bedt, romlott, erőből készült vízes-
ízelen Wurst, később a kenyér is, a
margarin is és a Wurst is fogyott.

A kenyér lenent 35 dekára, 30 ta-
májd 15-re, sőt, az utolsó hetekben
három héten át hetenként összesen
kétcent kaptunk 15 deka kenyéret.

Egy fogorvosi „leves” is. A déli víz
csúszon elmaradt, az esti még rit-
kább és még hidegebb lett. Elmaradt a
Wurst is és később lett a margarin
majd az utolsó hetekben az is elma-

dunk, hanem Önhöz. Es KI A FE-
LELŐS sok ember késésért?

2. Mondja kedves PACAI, mi az
oka, hogy néha a piacra kirakodó
napokon keresztül ott romlik?

A mai világban, amikor a hús, mint
rég szep emlék el bennünk, szíve-
sen látjuk Önt is a tanyerunkon. Ha
megpillantjuk a piacon, felderül az
arcunk, A pénzt sem sámláljuk Ma-
gáért. De KI A FELELŐS, hogy ha
két-három napig eladatlan marad a
közben romlik, negyedik nap újra
viszontlátjuk és jóhiszeműen megva-
sarolva napokig göröcskben ránk-
töztünk?

Egyetlen gyümölcsmagot
se dobjunk el

A csonthejas gyümölcsök magja-
ból értékes olajat készítenek a gyá-
rak és tekintettel a sertészsír teljes
hiányára és arra, hogy olajosmag-
vetésterületeink elegendenek, szűksé-
ges, hogy minden olyan terméket,
amiből olaj állítható elő, gondosan
megőrizzünk és a gyárak rendelkezé-
sére bocsassunk.

Ezért a közélettelügyi miniszter
felhívja a gyümölcstermelő gazdákat
és a fogyasztóközösséget, hogy a
cseresznye, meggy, barack és szőlő
magját gyűjtse össze és ajánlja fel
megvételre a névenyolag-nyarak ma-
den községben megbízott vásárló-
nak. Az olajosmagvakból előlő olaj és ta-
karmány készült, hejából értékes tü-
zelő. A keserű maggya barack beléből
különbözes magas aron értékesít-
közmatikai cikkeket készítenek.

A napon megszártított magvak rom-
lás veszélye nélkül tarthatók.

Szőnyeg és bundát

veszek magas aron
budapesti megbízóm részén

Sziget-utca 2. 3729

Ivacs Endre

József műterme

38v Ferenc-utca 12.
natus épület, 16 szobát
nagyított régi kerekű és
ven felújított veszek. 3729

44. Kecskeméti Lapok 1945. július 1. /folytatás/

45. Épül a kádári jólét /Szalagház Kecskeméten 1960-as évek/

46. A zalatnai emlékmű

47. Abrudbánya ma

48. Bocskai genfi szobra

49. Vitéz Somogyváry Gyula

50. Herczeg Ferenc

51. A régi Fehértemplom

52. Régi utcáival

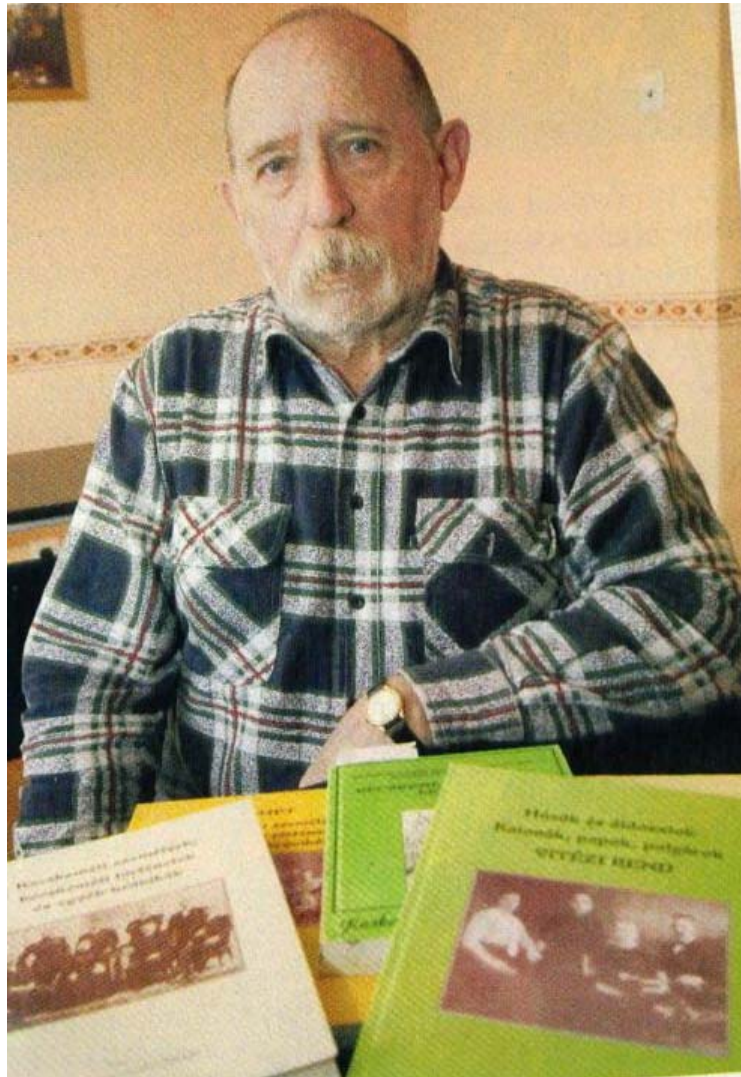
53. Ahogy Herczeg Ferenc is láthatta

54. Gyóni Géza

55. Rosalba és Joe

56. Vitéz Tiszaugi Szabó Tamás és könyvei

57. Légy győzelmek tanúja – könyvborító

58. Kenyeres Dénes és dr. Jósa Iván

59. Elizabeth Berkes Grosser és Szabó Pál

60. Fiatallabb pályatársak: v.l. Gyenes Sándor és dr. Szabó Dénes

61. Baja Béla

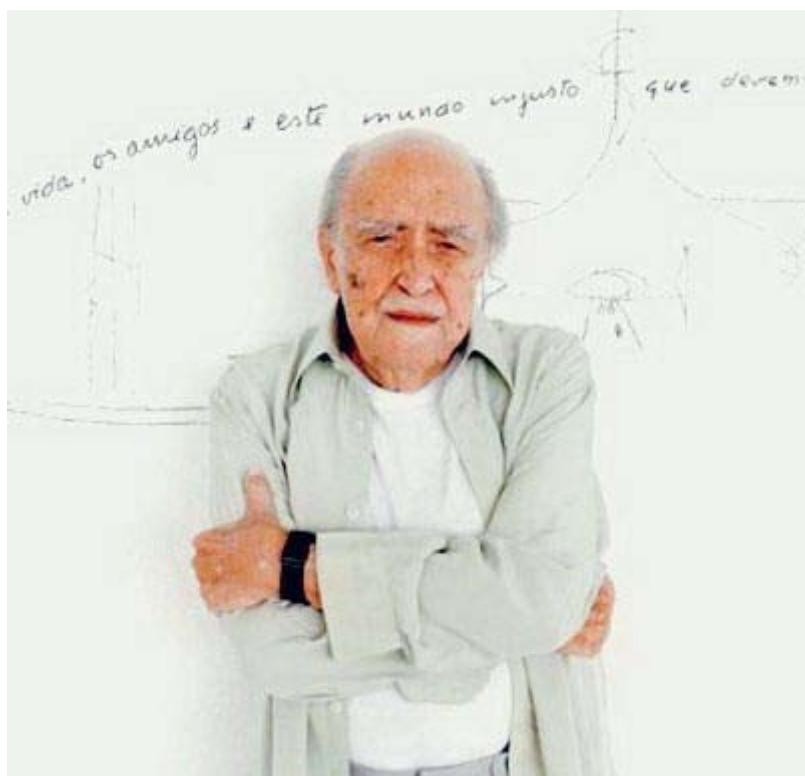
62. Fejős Jenő

63. Dóry József

64. Dóry József tablója

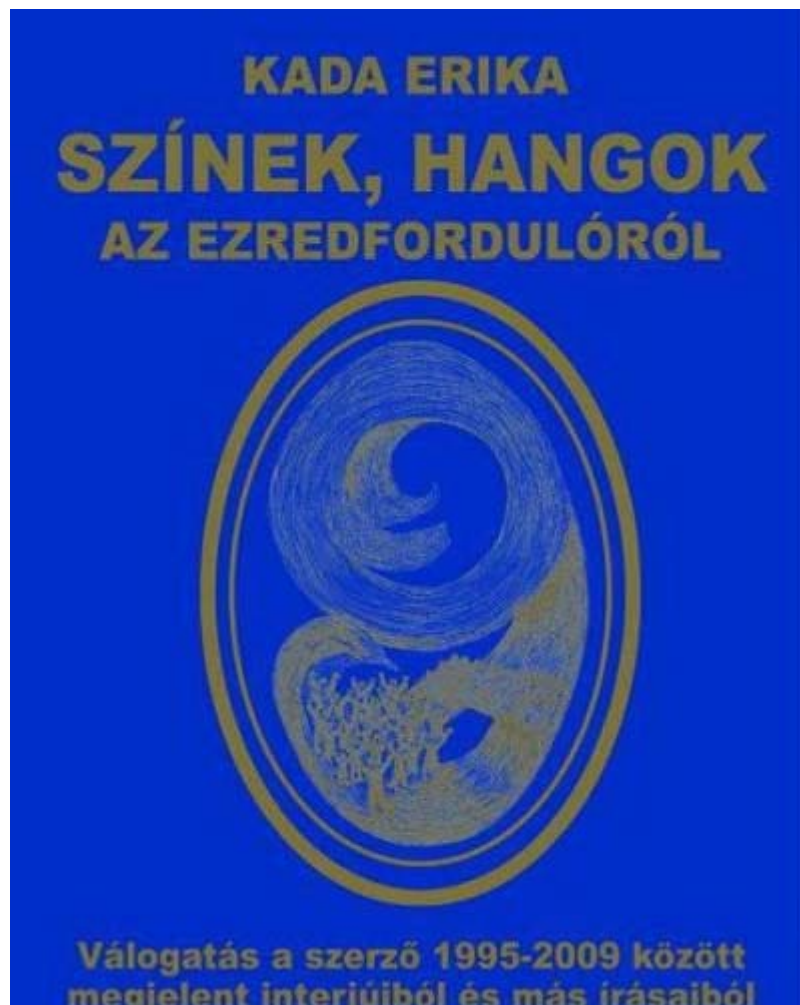
65. Oscar Niemeyer

66. Délvidéki Attila könyvbemutatója

67. Papp Ferenc előadóművész

68. Színek, hangok az ezredfordulóról – borító

69. Egész életünk megtérés legyen! Luther kép

70. A Péterfy orvosai 1956

208

209

71. Miskolczi Péter és sírja

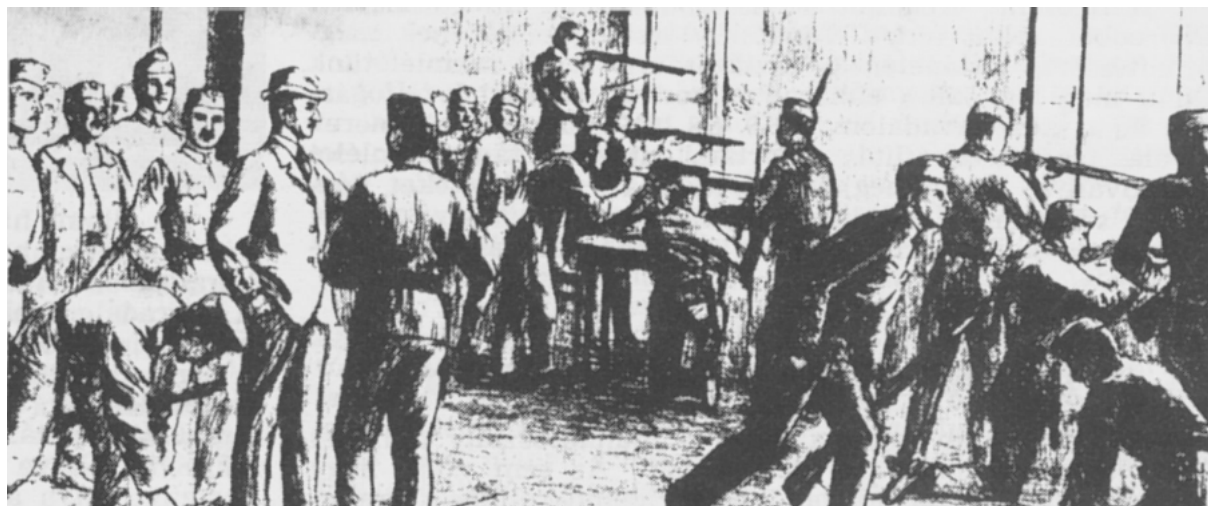
72. Iván-Kovács László

73. Nickelsburg László

74. Dr. Péch Géza

75. 1919. június 24.

76. Örök dicsőség!

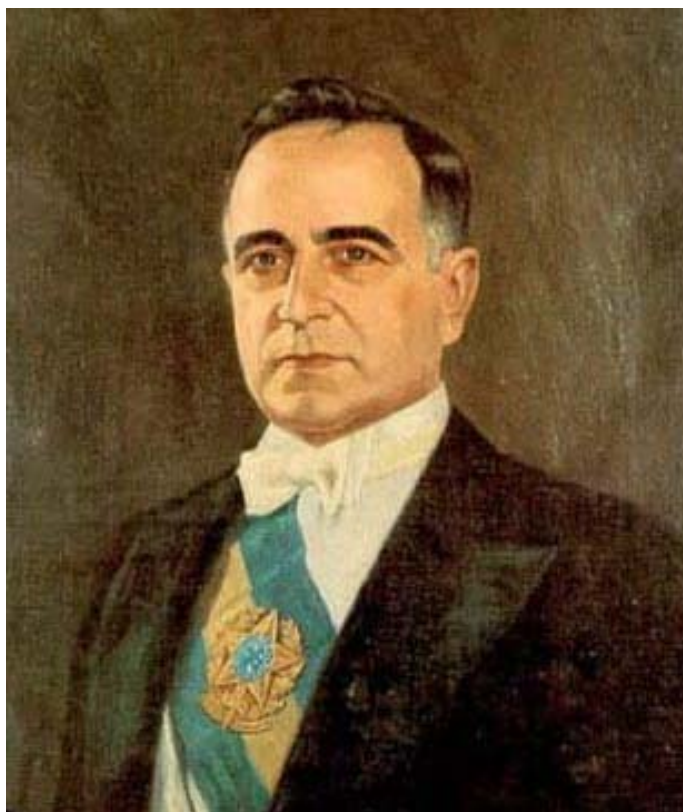
77. Jönnek! 1940

78. Sandino alvezérei között. (középen)

79. Rio de Janeiro, 1922. július 5.

80. Getulio Vargas

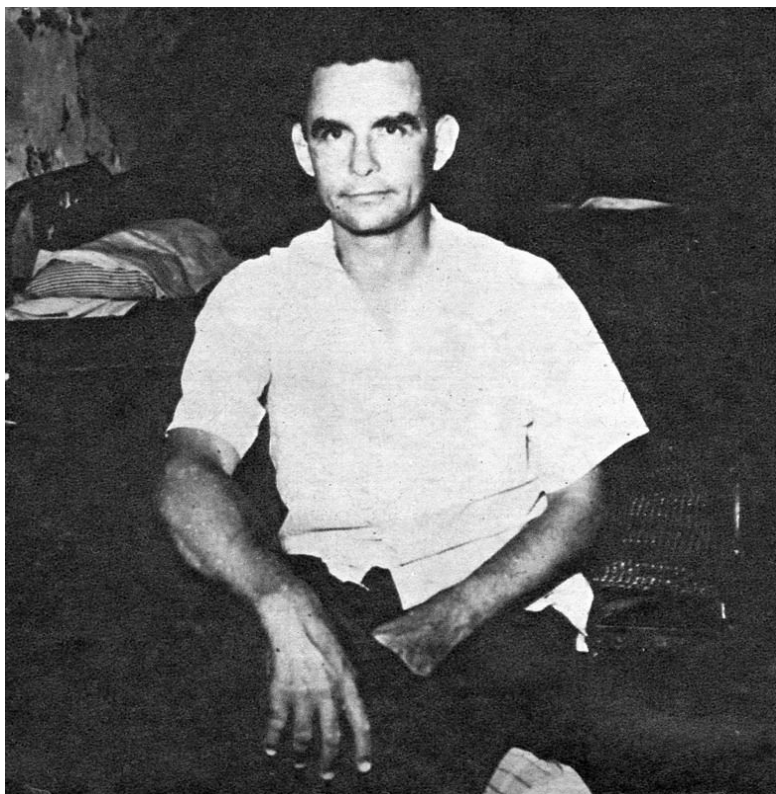
81. Luis Carlos Prestes

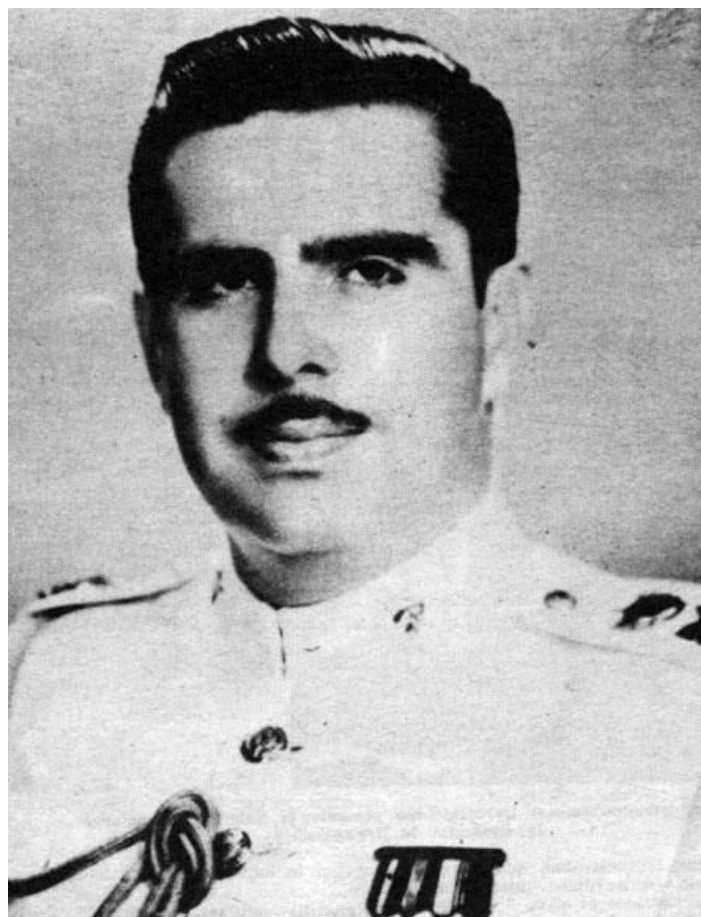
82. Vargas győzelme, 1930

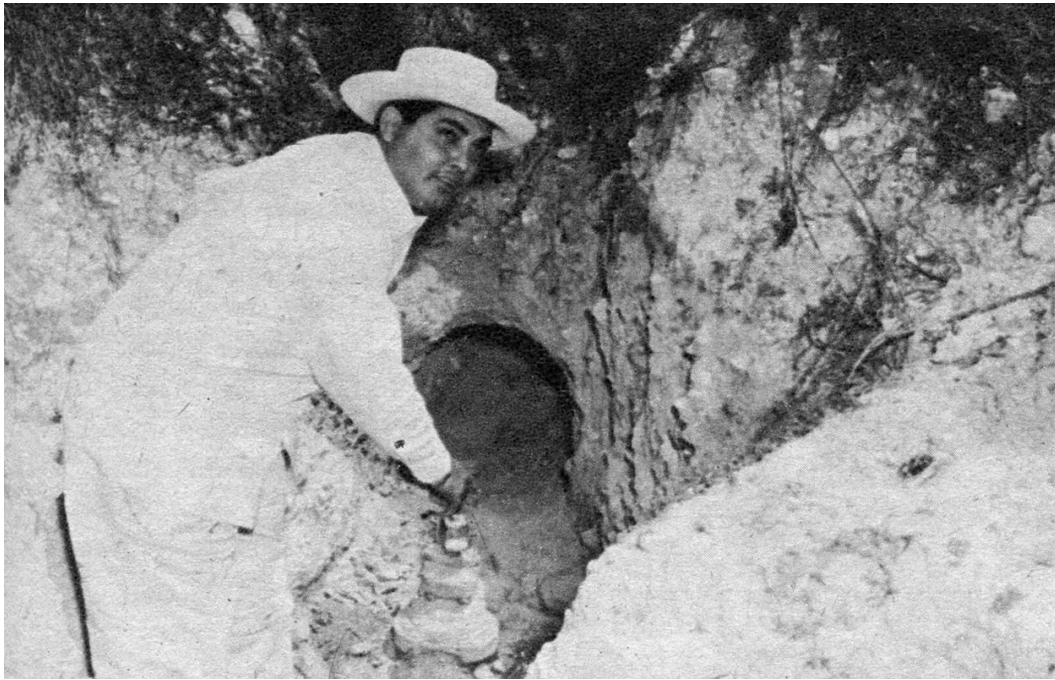
83. German Busch Bolívia elnöke

84. Kubai rendőrparancsnok a forradalom ellen: Pedraza

85. Che Guevara ellenfele: Perez-Chaumont

86. Lavastida rendőrfőnök Batista elleni merényletet előz meg

87. Conrado Caratela rendőrparancsnok elkobzott kommunista fegyverekkel

88. Horvátország és Latin-Amerika magyar hőse: Rózsa Gy. Eduardo

89. Szüleim kutatásaim, munkám inspirálói